

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra studií občanské společnosti

Dobrovolnictví členů náboženského spolku jako forma občanské angažovanosti

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Tereza Pospíšilová, Ph.D.

Praha 2019

Bc. Petra Kačírková

Prohlášení autorky

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

V Praze dne 10. 5. 2019

.....

Podpis

Poděkování

Především bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce PhDr. Tereze Pospíšilové, Ph.D., která mi velmi ochotně věnovala svůj čas, soustavně mi pomáhala a dávala užitečné rady a připomínky. Poděkování patří i všem vedoucím Spolku mladých křesťanů, kteří se mnou velmi vstřícně vedli rozhovory, a také děkuji těm, kteří mi umožnili zúčastněné pozorování a poskytli potřebné materiály. Zároveň děkuji své rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu podporovali.

OBSAH

1 ÚVOD	6
2 TEORETICKÁ ČÁST	7
2.1 Církev a občanská společnost	7
2.1.1 Pojem občanská společnost a občanský sektor	7
2.1.2 Historie občanské společnosti v českých zemích	9
2.1.3 Vymezení role církve v občanské společnosti	11
2.1.4 Občanská angažovanost	13
2.1.5 Sociální kapitál	17
2.2 Dobrovolnictví	25
2.2.1 Vymezení pojmu „dobrovolnictví“	25
2.2.2 Formální a neformální dobrovolnictví	28
2.2.3 Historický kontext dobrovolnictví v ČR v rámci církve	31
2.3 Dobrovolnictví v rámci církve	33
2.3.1 Hodnoty a motivace dobrovolníků v církvi	33
2.3.2 Dobrovolnictví v křesťanském kontextu	35
3 EMPIRICKÁ ČÁST	39
3.1 Výzkumný projekt	39
3.1.1 Výzkumný problém, výzkumné otázky	39
3.1.2 Výzkumná strategie a technika sběru dat	40
3.1.3 Představení spolku	46
3.1.4 Výběr vzorku	47
3.1.5 Stručné představení informátorů	49
3.1.6 Analytické postupy	52
3.2 Analýza a interpretace získaných dat	54
3.2.1 Dobrovolnická angažovanost členů náboženského spolku	54
3.2.2 Vnímání vlastní dobrovolnické činnosti členy náboženského spolku	66
3.2.3 Hodnoty členů náboženského spolku v rámci dobrovolnické činnosti	71
4 VÝSLEDKY A DISKUZE	76
5 ZÁVĚR	82
6 SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ÚDAJŮ	84
7 SEZNAM PŘÍLOH	89

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je objasnit, jak se občansky angažují dobrovolníci v náboženském spolku. Teoretická část se zabývá dobrovolnictvím jakožto formou občanské angažovanosti v rámci občanské společnosti. Dále poukazuje na spojitost mezi náboženstvím a dobrovolnictvím a představuje základní křesťanské hodnoty. Kvalitativní empirická část zodpovídá výzkumné otázky, které se zaměřují na to, jak se dobrovolníci angažují v rámci svého spolku, tak i mimo něj, jak sami vnímají svou dobrovolnickou činnost a jaké hodnoty v rámci dobrovolnictví považují za důležité. V závěru práce jsou shrnuty poznatky získané prostřednictvím rozhovorů, zúčastněného pozorování a výročních zpráv.

Klíčová slova

Občanská angažovanost, dobrovolnictví, náboženský spolek, církev, sociální kapitál, křesťanství, občanská společnost, občanský sektor, organizace občanského sektoru.

Summary

The aim of this master thesis is to clarify how volunteers civically engage in religious association. The theoretical part explains volunteering as a form of civil engagement in civil society. It also shows connection between religion and volunteering and it presents basic Christian values. The qualitative empiric part answers investigative questions which are focused on how volunteers engage inside of their association as well as outside of it, how they perceive their own volunteer activity and which values in volunteering they consider as important. All the obtained information given through interviews, participant observation and annual reports is finally summarized to the conclusion.

Key words

Civic engagement, volunteering, religious association, church, social capital, Christianity, civil society, civil sector organizations.

1 ÚVOD

Tato diplomová práce si klade za cíl nahlédnout do fungování dobrovolníků náboženského spolku, přičemž tato dobrovolnická aktivita je považována za projev občanské angažovanosti v rámci občanské společnosti. Náboženský spolek, který je v této práci zkoumán, zde vystupuje pod pseudonymem „Spolek mladých křesťanů“. Již v samotném názvu je obsaženo vše, co daný spolek charakterizuje. Anonymizace je zde zvolena z toho důvodu, že téma víry je pro mnohé jedince osobní záležitostí, jelikož výzkum může poskytovat citlivá data, a to jak prostřednictvím provedeného zúčastněného pozorování, tak i skrze vedené rozhovory.

Součástí teoretického rámce je představení občanské společnosti jako takové a zároveň i občanského sektoru. Dále je zde vysvětlen pojem občanská angažovanost jakožto participace člověka, tedy občana, na veřejném a občanském životě. Jedním z druhů občanské angažovanosti je právě dobrovolnictví, které se zpravidla vyznačuje třemi charakteristickými vlastnostmi, a to tím, že je nepovinné, neplacené a ve prospěch druhých (Frič, Pospíšilová, 2010). V rámci výzkumů pak bylo zjištěno, že existuje pozitivní vztah mezi praktikováním náboženství a formálním dobrovolnictvím (Rochester, 2006). Křesťané, jejichž jednání obvykle formuje Bible, vychází z příkladu Ježíše Krista. Ten usiloval o projevení lásky k lidem kolem sebe, a to i skrze praktickou činnost, kterou lze označit za filantropickou. Dobrovolnická činnost je tedy zpravidla praktickou reakcí na biblické hodnoty (Bible: Český ekumenický překlad, 2005).

Následně pak empirická část poskytuje kvalitativní sondu do již zmíněného Spolku mladých křesťanů. V něm došlo jak k zúčastněnému pozorování nejrozličnějších aktivit, které spolek nabízí, tak byly zároveň vedeny polostrukturované rozhovory se členy spolku, kteří stojí v roli vedoucích daných aktivit. Pro úplné dokreslení byly analyzovány dokumenty spolku, konkrétně výroční zprávy za roky 2015-2017.

V závěru diplomové práce dochází k souhrnu získané analýzy dat, jejímž cílem je podat obraz o dobrovolnické angažovanosti členů Spolku mladých křesťanů v rámci své, tedy náboženské komunity i mimo ni.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Církev a občanská společnost

2.1.1 Pojem občanská společnost a občanský sektor

Vymezení pojmu občanské společnosti není v zásadě jednoduché, natož jednotné. Mnoho vědců totiž přichází s vlastním pojetím tohoto konceptu. Přesto se většina z nich shoduje na následující definici, která uvádí, že občanská společnost „*je souhrnem institucí, organizací a jednotlivců, nalézá se v prostoru mezi rodinou, státem a trhem, lidé se v jejím rámci sdružují dobrovolně k dosahování společných zájmů*” (Anheier, 2005, s. 56). Anheier se domnívá, že občanská společnost jako taková je něčím víc než jen vláda, hospodářství, občané či jejich rodiny. Obecně lze totiž říci, že se občanská společnost zaměřuje na obecné blaho, dobročinnost a vzájemnou toleranci jednotlivců, kterou doprovází i respekt (Anheier, 2005). Jak uvádí Skovajsa a kol.: „*Občanská společnost, kterou chápeme jako prostor jednání a sdružování mezi rodinou, trhem a státem, zahrnuje řadu organizací. Spolky, nadace a církve nebo školy a muzea zřízené jako obecně prospěšné společnosti jsou jen některé z příkladů organizací patřících do občanské společnosti. Kromě této organizované části má občanská společnost také část neorganizovanou, do níž patří např. neformální společenství a sítě, veřejná shromáždění a demonstrace a v neposlední řadě také samotní občané*” (Skovajsa a kol., 2010, s. 30-31).

Důležitý termín, který vystupuje ve spojitosti s občanskou společností, je občanský sektor. Ten zajišťuje organizační infrastrukturu občanské společnosti. Ve spojitosti s občanským sektorem lze také hovořit o náboženských organizacích, které jsou jeho součástí (Anheier, 2005). Občanský sektor je tvořen organizacemi, ve kterých se dobrovolně sdružují občané. Ti sdílejí hodnoty, jež jsou pro ně společné a rovněž usilují o spolupráci na společném díle (Potůček, 1997).

Pro vymezení občanského sektoru se také často používá strukturálně-operacionální definice. Ta poukazuje na to, že občanský sektor tvoří takové organizace, které současně naplňují následujících pět základních znaků:

1. Organizovanost - subjekty, které patří do občanského sektoru, mají institucionální strukturu (Salamon, Anheier, List a kol. 1999, s. 3). Bývají formálně zřízeny ve formě právnických osob či vystupují s jasně danou organizační strukturou, která má stálý charakter. Mezi organizace občanské společnosti proto nepatří shromáždění, která jsou jednorázová, neformální nebo dočasná (mohou však patřit do neformální oblasti občanské společnosti) (Skovajsa a kol., 2010, 38).

2. Soukromý charakter a nezávislost na státu - jakožto instituce jsou zásadně odděleny od státu (Salamon, Anheier, List a kol. 1999, s. 3). To znamená, že subjekt není považován za součást státu a tím pádem ho stát nemůže ani řídit. Na druhou stranu však může od státu dostávat potřebné prostředky pro svou činnost nebo zástupci státu mohou být členy orgánů těchto organizací (Skovajsa a kol., 2010, 39).

3. Zásada nerozdělování zisku - zisky těchto subjektů nejsou rozdělovány mezi vlastníky (Salamon, Anheier, List a kol. 1999, s. 3). Nepřerozdělují se ani mezi členy či manažery. Subjekt sice má možnost mít zisk, avšak je potřeba, aby ho investoval zpátky do svého vlastního poslání (Skovajsa a kol., 2010, 39).

4. Samosprávnost - subjekt spravuje sám sebe (Salamon, Anheier, List a kol. 1999, s. 3). Jak již bylo řečeno, není řízen státem a ani žádnou jinou další organizací (Skovajsa a kol., 2010, 39).

5. Dobrovolnost - dobrovolnický přínos času a peněz je součástí vykonávání činnosti daného subjektu (Salamon, Anheier, List a kol. 1999, s. 3). To ovšem neznamená, že by dobrovolníci museli tvořit většinu zastoupení. Součástí tohoto prvku je také nepovinná povaha členství v organizaci (Skovajsa a kol., 2010, s. 39).

Daná definice zahrnuje jak formální, tak i neformální organizace, mezi něž patří náboženské a rovněž sekulární organizace. Stejně tak i ty organizace, které mají placené zaměstnance nebo fungují pouze na bázi dobrovolnické (Salamon, Anheier, List a kol. 1999).

2.1.2 Historie občanské společnosti v českých zemích

Dnešní českou moderní společnost ovlivňovaly křesťanské tradice a hodnoty a již ve 13. století lze hovořit o základech položených pro současnou filantropii. Během následujících staletí pak docházelo k nejrůznějším proměnám této občanské společnosti (Salamon, Anheier, List a kol. 1999, s. 289-291). Základní křesťanské ctnosti, mezi které lze zařadit péči o chudé, nemocné a staré lidi či o sirotky a lidi bez domova, významně utvářely společnost nejen v českých zemích, potažmo v Evropě, ale současně i ve Spojených státech (Skovajsa a kol., 2010, s. 49).

V rámci českých dějin lze hovořit o skutečně významné roli církevních institucí a zároveň dobrovolnické činnosti, která vznikala z náboženských pohnutek. Křesťanské církve zřizovaly a spravovaly nejrůznější charitativní instituce, od špitálů a útulků, přes domovy pro přestárlé či chudé až po mnohé další ústavy a spolky. K těmto událostem dochází během středověku a raného novověku. Později se křesťanská snaha o dobročinnost setkává se stále sílící sekularizací a také neustálým rozvojem moderního státu. Začíná se totiž pořádat více objevovat charitativní zařízení, která jsou zakládána a spravována králi, šlechtou nebo dokonce i městy. To, co tedy dříve bylo doménou církve, se pomalu stává doménou státu. Nadále však ještě během 19. a 20. století má náboženství a církve velmi významnou roli. Církevní instituce totiž zajišťovaly jak služby ve formě vzdělávání, tak i kupříkladu péči o umírající, přičemž spektrum dobročinnosti církve bylo skutečně velmi široké. „*Ve 20. století bylo postavení církví v českých zemích často značně obtížné, ale v dnešních demokratických podmínkách patří v mnoha oblastech občanského jednání opět k nejaktivnějším*” (Skovajsa a kol., 2010, s. 49-50).

Občanské aktivity jako takové stavěné na světském základě (tzn. nenáboženském) už od 19. století převažovaly nad sdružováním, které náboženské bylo. Nenáboženské dobročinné ústavy a instituce však vznikaly již dříve, ať již byly zakládány institucemi či samotnými jednotlivci. Už v 18. století k činnosti spolků přispívala nejen šlechta, ale nově i měšťanstvo. Projevovalo se to především sdružováním formou vědeckých akademií nebo zednářskými lóžemi. Avšak teprve v 19. století došlo k výrazně rychlejšímu rozvíjení občanského sdružování. To se totiž stalo nástrojem národního obrození. Ve stejné době se

také rozvíjí činnost první české politické strany, kterou byla Národní strana, tzv. staročesí. Obecně lze říci, že v té době docházelo ke komplexní revitalizaci jak společenského, tak i zmíněného politického života (Skovajsa a kol., 2010, s. 50-52).

Spolková činnost zaznamenala na českém území velký rozmach především v 60. letech 19. století. „*Údaje z pražského spolkového katastru ukazují, že v šedesátých letech na území Prahy vznikalo minimálně kolem 10 nových spolků ročně, v sedmdesátých letech kolem 25 ročně, v osmdesátých letech už kolem 50 ročně a v devadesátých letech dokonce přes 100 ročně*” (Skovajsa a kol., 2010, s. 52). Spolky byly nejrůzněji zaměřené a jejich spektrum velmi široké. Jednalo se kupříkladu o kulturní, profesní, divadelní, studentské či jiné spolky. Jak je patrné, existovaly spolky nejrůznějšího charakteru. Mezi nimi také spolky, jejichž účelem bylo podpořit veřejné stavby a zlepšit vzhled mnoha českých obcí. V této souvislosti se často vyskytuje dárcovství a dobrovolnictví, a to v tom smyslu, že docházelo k získávání prostředků na vybudování reprezentativních národních institucí (mezi takové patří např. Národní divadlo) (Skovajsa a kol., 2010, s. 53).

V první polovině 20. století dochází k obrovskému nárůstu počtu spolků a dalších organizací občanského sektoru na českém území, který pak pozastavila první světová válka. Na rozvoj spolků a dalších organizací občanské společnosti měly vliv i zahraniční státy, které se staly inspirací pro vznik mnohých z nich. Příkladem může být vznik české odnože organizace YMCA (původně britské hnutí křesťanské mládeže). Výraznou první velkou ránou pro sdružovací a občanský život v českých zemích bylo zlikvidování demokratického politického systému první republiky. S ním totiž byla také zničena ochrana lidských a občanských práv a svobod. Demokratická občanská hnutí a organizace byly potlačovány a v době druhé světové války byla dokonce rozpuštěna téměř polovina ze všech spolků, které byly vedeny v pražském katastru. V poválečném období, tedy v letech 1945-1968 sice ze začátku docházelo k obnově českých sdružení a dalších forem svobodné občanské aktivity, ale zároveň však mělo brzy dojít k převzetí moci komunistickou stranou. Ta usilovala o zachování centralizace odborových svazů, tedy o udržení situace, která nastala již za protektorátu. Již v roce 1948 byl proces obnovy organizované občanské společnosti přerušen. Všechny dobrovolnické organizace a stejně tak povolené politické strany zastřešovala tzv. Národní fronta. Ta byla plně kontrolována komunistickou stranou. K částečné obnově spolkové činnosti a i mnohých dalších občanských aktivit pak došlo až v letech 1967-1969. Přesto však byl svobodný spolkový život potlačen. Došlo tak k tomu, že

se k moci dostala represivně zaměřená část komunistické strana. Ta pak tvrdě naložila s mnoha představiteli občanského probuzení (Skovajsa a kol., 2010, s. 55-57).

Pookupační režim se snažil bránit svobodným občanským aktivitám. Báł se, že by ho dané aktivity mohly ohrozit. Aby mohl splnit tento účel, začal používat systém masových společenských organizací, které byly sdruženy ve zmíněné Národní frontě. Přes všechno úsilí nemohl režim zabránit veškeré spontánní občanské aktivitě. Díky tomu mohla fungovat společensky prospěšná činnost, která nebyla zatížena nadměrným zasahováním politického režimu (Skovajsa a kol., 2010, s. 57). „*Vedle toho se prosazovala nezávislá občanská společnost, kterou režim pronásledoval, ne však dost efektivně. Církvě byly pod silným tlakem, nicméně mu vytrvale odolávaly a věřící kromě vlastní náboženské činnosti také organizovali petice a publikovali samizdatové materiály*” (Skovajsa a kol., 2010, s. 57). K významnější změně dochází v druhé polovině osmdesátých let. Tehdy klesá schopnost státu bránit spontánní občanské aktivity a díky tomu se začínají objevovat různé nezávislé občanské i politické iniciativy. Stále více se konají veřejná shromáždění, na kterých lidé otevřeně vystupují proti režimu. Ve chvíli, kdy byla zahájena demokratizace, v listopadu 1989, se v českých zemích otevírá nová kapitola pro vývoj organizované občanské společnosti (Skovajsa a kol., 2010, s. 57-58).

2.1.3 Vymezení role církve v občanské společnosti

Role církve byla vždy velmi významná v rámci občanských aktivit, především pokud se jedná o dobročinnou činnost (charitu, diakonie, péči o staré a chudé apod.), a to bez nadsázky napříč historií. Velmi tak přispěla k budování občanské společnosti, ačkoliv se její role během let značně změnila. K nastolení zásadních změn přispěl především proces sekularizace, kdy došlo k oddělení církve od státu. Církev byla předtím nedílnou součástí státu a její hodnoty a normy se odrážely na utváření zákonů a pravidel pro společnost. Během sekularizace však vzniká mezi státem a církví hranice. Od té chvíle součinnost mezi státem a církví a jakási neoddělitelnost těchto dvou subjektů, jak ji lidé znali dříve, již neexistuje. Sekularizace vedla k mnohým změnám a jednou z nich byla ta, že stát usiloval o to, aby byl schopen zajistit služby a starat se o občany tak jako to dříve náleželo pouze církvi. Přestože

se v rámci zajišťování podobných služeb stát začal stále více angažovat a dobročinnost již nebyla pouze doménou církve, zůstává církev i dnes významnou součástí občanské společnosti (Skovajsa a kol., 2010).

Dle výzkumu Vajdové, který vznikl v rámci projektu v Nadaci rozvoje občanské společnosti, je občanská společnost „*pozitivní sdružování občanů, které je nezávislé na státu, přispívá k rozvoji občanských hodnot a sociálního kapitálu a je vůči demokracii jako společenskému režimu v podstatě konstruktivní*” (Vajdová, 2004, s. 22). V České republice se pro tento pojem obvykle používá spíše označení “neziskové organizace”, mezi které patří kupříkladu fotbalové kluby, hasičské sbory, církve a mnohé další. Zajímavým zjištěním v rámci výzkumu pak bylo, že církve a církevní organizace jsou podle očekávání považovány za součást občanské společnosti, avšak není jim přidělována stejná váha. Zatímco církevní organizace se objevují ve středu dění občanské společnosti v podstatě bez jakýchkoliv pochyb, církev oproti tomu tak jasnou pozici nemá. Nachází se totiž až teprve v dalších “vrstvách” občanské společnosti. Přesto jsou jak církevní organizace, tak i samotná církev považovány za její součást (Vajdová, 2004, s. 22-25).

Pokud se jedná o samotný postoj církve k její roli v občanské společnosti, lze konstatovat, že církve vnímají jako podstatné budovat otevřenou občanskou společnost, která se zaměří na základní hodnoty člověka stejně jako společnosti. Úsilí v tomto ohledu by pak mělo být jak na národní, tak i mezinárodní úrovni. Toto stanovisko je obsaženo ve vyjádření Ekumenické rady církví v publikaci, která byla vydaná u příležitosti českého předsednictví v Radě Evropské unie. Tento dokument spatřuje specifický přínos církví v tom, že se v první řadě snaží o naplnění základního křesťanského povolání (tím je jak vzájemná služba, tak i solidarita a celkově touha a úsilí po odstranění bariér, které znehodnocují lidství a stvoření). Budování občanské společnosti, o které církev usiluje, by mělo vést co možná nejdříve k ideálu společenství občanů. Církev pak občanskou společností v její ideální podobě rozumí „*společenství občanů, které spojuje respekt ke každému jednotlivci a k rodině se solidaritou a odpovědností celého společenství; má potenciál k řešení závažných problémů současného světa...; jako nositel a garant základních vztahů a zdravého prostředí otevřené občanské společnosti spojuje jednotlivce, skupiny a instituce do jednoho bezbariérového, srozumitelného a smysluplného celku*” (Příspěvek, 2009, s. 6). I v rámci Mezinárodní klasifikace neziskových organizací (International Classification of Nonprofit Organizations neboli ICNPO) jsou církve a náboženské

společnosti považovány za součást organizací občanské společnosti (Skovajsa a kol., 2010, s. 129-130).

V České republice se dle údajů Českého statistického úřadu považuje za věřící pouze necelých 21% místní populace (Český statistický úřad, 2014, s. 5). Právě Česká republika tak bývá označována za jednu z nejateističtějších zemí v Evropě, potažmo světa. Na druhou stranu členství v církvi pozitivně souvisí s dobrovolnickou angažovaností. Navzdory tomu, že se česká společnost jeví jako výrazně sekularizovaná, množství těch, kteří jsou věřící, významně rozšiřuje řady členů organizací občanské společnosti (Frič, Pospíšilová, 2010). Spolu s dalšími obsazuje členství v náboženských a duchovních organizacích třetí pozici v rámci organizací občanské společnosti (Skovajsa a kol., 2010, s. 118).

Na základě toho, co již bylo řečeno, je patrné, že na utváření občanské společnosti mělo vliv náboženství a církev a i dnes stále má. Přestože se často vliv náboženství a vliv sekularizace staví do ostrého protikladu, proces sekularizace od společnosti etické hodnoty křesťanství nevytlačil úplně. Tyto hodnoty totiž byly přeneseny alespoň do sféry občanských organizací, které jsou pod záštitou církve. V této situaci se pak církevní dobročinné organizace stávají nepopíratelnou součástí občanského sektoru (Salamon, 2004).

2.1.4 Občanská angažovanost

V rámci občanské společnosti je běžně užívaným pojmem právě občanská angažovanost. Občanská angažovanost představuje účast člověka jakožto občana na veřejném a občanském životě. Nejsilnějšími motivy bývá snaha bojovat proti nespravedlnosti, dále také za práva znevýhodněných skupin a konečně touha podporovat humanitní ideály (Frič, Pospíšilová, 2010). V zásadě lze říci, že do občanské angažovanosti patří aktivity, které vychází z osobního zájmu daného jedince, a stejně tak sem patří pozornost věnovaná nejrůznějším politickým, jakož i sociálním problémům (Ekman, Amna, 2012). Samotná „*občanská angažovanost popisuje to, jak se aktivní občané podílejí na životě společnosti s účelem zlepšit podmínky ostatním nebo pomoci utvářet budoucnost společnosti*“ (Adler, Goggin, 2005, s. 241). Nutno ovšem podotknout, že se jedná o aktivity, které stojí mimo okruh rodiny či velmi blízkých přátel (Adler, Goggin, 2005, s. 241).

Dle Keetera, Zukina, Andoliny a Jenkinse existuje celkem 19 stěžejních indikátorů, které lze do angažovanosti jako takové zařadit. Dělí je do třech hlavních kategorií: občanské indikátory, volební indikátory a indikátory politického mínění. Mezi občanské indikátory řadí řešení problémů společnosti, řádné dobrovolničení v nevolební organizaci, aktivní členství v nějak skupině či spolku, participace ve fundraisingu, jiné vybírání peněz pro charitu. Do volebních indikátorů patří řádné volení, přesvědčování ostatních, vystavování cedulí či nálepek, přínos při vedení kampaně, dobrovolničení pro kandidátské či politické organizace. Do poslední kategorie, indikátorů politického mínění, lze zařadit kontaktování úředníků, kontaktování tištěných médií, kontaktování rozhlasových médií, protestování, e-mailové petice, písemné petice, bojkotování, uvědomělé nakupování, agitace (Keeter, Zukin, Andolina a Jenkins, 2002).

Přestože se k občanské angažovanosti obvykle přistupuje jako k oblasti dobrovolnictví a politické participace, někteří vědci se domnívají, že je zde ještě další podstatný prvek. Aby totiž mohlo dojít k dosažení zlepšení společnosti, je potřeba, aby toto jednání doprovázela přesvědčení se silnější vnitřní motivací. Lanero, Vázquez a Gutiérrez při zkoumání tendence mladých lidí připojit se k dobrovolnické organizaci identifikovali čtyři faktory, které jsou klíčové k tomu, aby mladí jedinci byli aktivní a angažovaní občané. Tyto faktory mají svou behaviorální, kognitivní a sociálně-emoční složku. První z faktorů je občanská povinnost, která odkazuje na touhu být součástí skupiny a nějak pozitivně přispívat společnosti, ve které se člověk nachází. Dalším faktorem jsou občanské dovednosti, které se týkají určité kvalifikace, kdy jsou jedinci součástí občanské společnosti a stejně tak demokracie. Třetím faktorem je sociální propojení, což znamená, že tento faktor definuje rozsah míry, do které se lidé v přiléhajícím sousedství starají jeden o druhého, a také poukazuje na ochotu těchto lidí podílet se na společném blahu. Jako poslední faktor je uváděna občanská participace, která odkazuje na angažovanost v širokospektrálním množství aktivit, které vedou ke zdokonalení společnosti (Lanero, Vázquez, Gutiérrez, 2017, s. 1008-1009).

Ve svém výzkumu Storm (2015) poukazuje mimo jiné na to, že náboženství a církev pozitivně souvisí s dobrovolničením, a to jak v rámci církevních a náboženských organizací, tak i pokud jde o ty nenáboženské. Samotný výzkum byl zaměřen především na britskou populaci, avšak ta byla srovnávána s výsledky mezinárodního komparativního výzkumu EVS (European Values Study neboli Studie evropských hodnot) a také s výsledky dat EMBES (Ethnic Minority British Election Survey neboli Průzkum voleb britských etnických

menšin). Příkladem vztahu mezi náboženstvím a občanským prosociálním chováním může být to, že mnoho charit a dobrovolnických organizací spravují právě náboženské skupiny či církevní instituce. Storm dokonce dochází ke zjištění, že jedinci, kteří jsou nějak spjati s náboženským dobrovolničením, mají téměř čtyřikrát větší tendenci k tomu, aby dobrovolničili i pro nenáboženské organizace. Z této skutečnosti pak rovněž vychází teze, že zmíněná občanská angažovanost je jakýsi efekt, který vzniká díky dovednostem, hodnotám a společenskému zázemí získanému především skrze náboženské dobrovolničení.

Důvodů pro takové chování je pravděpodobně více. Jedním z nich je zjevně ten, že vztah prosociálního chování a dobrovolničení je dán náboženským vyučováním. V něm jsou totiž zahrnuty normy a hodnoty, které toto chování podporují. Další možný důvod je, že náboženské komunity poskytují společenské zázemí a propojení stejně tak jako potřebné zdroje pro danou činnost. To pak těmto jedincům umožňuje dobrovolničení a zároveň jim to poskytuje určité povzbuzení k této činnosti. Bylo dokonce zjištěno, že samotné vztahy a přátelství mezi věřícími jsou pro občanskou angažovanost důležitější než jejich náboženské přesvědčení. Tento fakt je také potvrzen tím, že na občanskou angažovanost má mnohem větší vliv to, že se jedinci účastní bohoslužeb, než že mají osobní modlitební čas. Účast na bohoslužbách totiž poskytuje příležitost rozvíjet vztahy s ostatními věřícími. Zároveň jako vysvětlení může posloužit skutečnost, že hnací silou mohou být náboženské normy, hodnoty a zvyky. Čím víc je totiž člověk s nějakou skupinou spjat, tím silněji přijímá hodnoty dané skupiny a jedná podle nich. Jak již bylo řečeno, v rámci náboženských skupin vystupuje mimo jiné jako výrazná hodnota pomoc bližnímu, tedy prosociální chování (Storm, 2015).

Stejně tak Uslaner ve svém výzkumu zaměřeném na USA a Kanadu potvrzuje, že náboženství představuje zdroj pro velkou část občanské angažovanosti. Jsou to právě křesťanské hodnoty, které jedince vedou k tomu, že odloží stranou své vlastní zájmy a namísto toho se zaměří na pomoc komunitě. I v tomto výzkumu dochází ke zjištění, že aktivní členství v církvi vede k tomu, že lidé v podstatě přirozeně rozvíjejí svoje dovednosti, které pak mohou snadněji využít v rámci občanské angažovanosti. Zároveň odkazuje na křesťanské hodnoty, které podporují myšlenku, že je potřeba přestat myslet pouze na sebe a věnovat pomocnou ruku i lidem kolem sebe tam, kde je potřeba. Na druhou stranu náboženství nemusí vždy nutně vést k občanské angažovanosti. Jsou totiž církve, které své členy povzbuzují k tomu, aby sice byli aktivní uvnitř dané komunity církve, jejíž jsou součástí, ale dál už ne. Daná církev tak není součástí občanské společnosti, ale spíše jakousi její alternativou (Uslaner, 2002).

Kozlowski, Ferrari a Odahl (2014) jdou ve svém výzkumu, který se zaměřuje na studenty jedné středozápadní univerzity v USA, ještě o něco dál. Dochází totiž ke zjištění, že na občanskou angažovanost má vliv vyspělost ve víře daného jedince. Vyspělost ve víře se projevuje různými indikátory jako jsou přesvědčení, hodnoty nebo obecně postoje daného člověka a zároveň také jeho chování, respektive do jaké míry je chování daného jedince v souladu s jeho vírou. Je to právě vyspělost ve víře, která pak pozitivně souvisí s tím, že se více projevuje jednání, kdy věřící jedinci usilující o sociální spravedlnost a chtějí také nějak posloužit lidstvu. Sociální spravedlností je zde myšleno to, že by všichni lidé měli mít stejný přístup ke zdrojům a že by jejich práva, tedy lidská práva, měla být chráněna a znevýhodněným skupinám by se mělo pomáhat. Sociální spravedlnost je zde silně spjata jak s morálními, tak i s duchovními hodnotami, které se u věřících lidí často prolínají (Kozlowski, Ferrari, Odahl, 2014). „...výzkum ukázal, že duchovnost a občanská angažovanost jsou úzce spojeny a že posilování jedné pravděpodobně vede k posilování druhé” (Kozlowski, Ferrari, Odahl, 2014, s. 428). V zásadě lze říci, že nejen duchovnost a občanská angažovanost, ale také zmíněná sociální spravedlnost mezi sebou mají silné spojení. Tohle spojení pak vede k tomu, že každá z nich přispívá ke vzniku té další a navzájem se posilují. Z výzkumů také vyplývá, že právě větší vyspělost ve víře posiluje tendence k tomu, aby jedinci spíše usilovali o sociální spravedlnost a více se angažovali v občanském aktivismu (Kozlowski, Ferrari, Odahl, 2014).

Stejně tak Cornelio ve svém výzkumu církve INC neboli Iglesia ni Cristo dochází k tomu, že existuje zřejmý vztah mezi náboženstvím a občanskou angažovaností. Tato zkoumaná církev, která se vyskytuje na Filipínách, je jedna z nejrychleji rostoucích domorodých křesťanských církví na světě. Cornelio ve svém výzkumu potvrzuje, že v podstatě na všech místech světa má náboženství pozitivní efekt na dobrovolničení. Je to dáno také tím, že věřící lidé pozitivně hodnotí Boží charakter, kterému se chtějí připodobnit a v rámci svého církevního společenství mají pevnou síť věřících přátel. Tohle všechno pak má vliv na dobrovolnickou činnost v životě daného jedince, která má často dlouhé trvání. Cornelio zde uvádí skutečnost, že věřící lidé jsou velmi často ochotní pomáhat těm, co jsou v nouzi. To je obvykle zapříčiněno příkladem Boží lásky, ke kterému vzhlížejí (Cornelio, 2017).

Výzkum Janoskiho a spol. přinesl další podstatná zjištění. Uvádějí, že prosociální postoje mají skutečně silný dopad právě na dobrovolnictví, a to dokonce ještě silnější než sociální participace. Přestože sociální participace hraje bezesporu velmi důležitou roli,

existuje zde poměrně jasný důkaz, který přináší podporu pro obraz toho, že i když mladí lidé nemají ty nejlepší dispozice k tomu, aby se podíleli na dobrovolnické práci (pokud se tedy jedná o úroveň hodnot, přesvědčení apod.), je důležité je do toho vtáhnout... Ve výsledném měření došli k závěru, že vštěpování prosociálních postojů se zdá být mnohem efektivnější metoda, která podporuje dobrovolnictví. Podstatou této metody je především to, že má reciproční efekt. Jedním ze způsobů podpory občansky orientované populace je to, že se stanou součástí samotného dobrovolnictví a budou si ho schopni užívat. Pocit naplnění totiž přináší to, že dobrovolníci mají chuť se starat o veřejné blaho a stává se to tak jejich touhou. Zároveň je pravda, že poskytování dobrovolnické práce vzrůstá ve chvíli, kdy se lidé začínají zamýšlet nad svými povinnostmi, které jakožto občané mají. Jedná se o úsilí podporovat toleranci, pocit sounáležitosti a vcítění se do druhých (Janoski, Musick, Wilson, 1998).

2.1.5 Sociální kapitál

S pojmem občanské angažovanosti se také úzce pojí termín „sociální kapitál“. Jedná se o multidimenzionální koncept, který „*představuje instituce, vztahy a normy, které utvářejí kvalitu a kvantitu sociálních interakcí ve společnosti*“ (Stachová, Bernard, Čermák, 2009, s. 13). Tento druh kapitálu tvoří jak sítě, tak i sdílené hodnoty, které usnadňují spolupráci uvnitř nějaké skupiny i mezi skupinami vzájemně (Stachová, Bernard, Čermák, 2009). Jak poukazuje Putnam, ústřední myšlenkou celé teorie sociálního kapitálu je především to, že sociální sítě mají svou hodnotu (Putnam, 2000). Sám definuje sociální kapitál jako „*...mezilidské vztahy, důvěru a normy podporující spolupráci a solidaritu mezi členy společnosti*“ (Skovajsa, 2010, s. 44).

Samotný pojem sociální kapitál se objevuje až koncem osmdesátých let 20. století, ale do povědomí akademiků se dostává až v letech devadesátých, kdy si vybudovává značnou popularitu právě mezi těmi, kdo se zabývají demokracií a sociálním rozvojem mj. v organizované občanské společnosti. Především v posledních letech se zejména o občanských sdruženích jakožto součásti organizací občanské společnosti mluví v souvislosti se zmíněným sociálním kapitálem. Dle mnohých autorů, kteří se tímto tématem zabývají, včele s R. D. Putnamem, lze říct, že „*... občanské sdružování upevňuje důvěru mezi lidmi, jejich vzájemné vazby a vědomí solidárních závazků vůči druhým i celému společenství*“ (Skovajsa, 2010, s. 43).

Sociální kapitál nabývá stále větší význam, čemuž nasvědčuje i fakt, že programy na podporu sociálního kapitálu především v méně rozvinutých zemích světa začala podporovat světová banka již na konci devadesátých let. Konkrétně zde existují dva základní významy pro sociální kapitál, kterými jsou individuální sociální kapitál a kolektivní sociální kapitál. První z nich představuje zdroje, ke kterým má přístup jedinec. Je tomu tak dáno prostřednictvím kontaktů s okolím a také díky členství ve skupinách. Jedná se zde o soukromý statek, jinak řečeno sociálním kapitálem jsou v tomto případě „známosti“ daného jedince. Oproti tomu druhý z nich, tedy kolektivní sociální kapitál, představuje zdroje, které jsou uloženy ve vztazích mezi lidmi. Tyto vztahy pak společenství využívá k řešení dilemat kolektivního jednání. V tomto případě se jedná o statek veřejný (Skovajsa, 2010).

Přestože se pojem utvářel postupně, k tomu, aby došlo k prosazení kolektivního významu sociálního kapitálu, přispěl jmenovitě R. Putnam. Dle něj je význam sociálního kapitálu mnohem větší a širší, než by se na první pohled mohlo zdát. Nejen že totiž přispívá k hospodářské prosperitě, a to ať už se jedná o malá společenství, regiony či státy, ale také lze říct, že zlepšuje kvalitu toho, jak politické instituce dokáží fungovat. Mimo to dochází k posilování demokracie, jelikož občanská sdružení učí svoje členy základní politické činnosti (a to i v tom případě, kdy se nejedná o ryze politická sdružení, může jít kupříkladu o sportovní oddíly). Vzhledem k tomu se snaží poukázat na krizi občanského života ve Spojených státech. Tato krize podle Putnama vede ke skutečnému ohrožení americké demokracie, jelikož dochází k úpadku sdružovacích aktivit občanů. Daná situace probíhající ve Spojených státech je pak jakýmsi předobrazem pro vyskytování se podobného jevu i v jiných zemích (Skovajsa, 2010).

V rámci konceptu sociálního kapitálu existují dva základní typy, mezi které se řadí svazující (neboli zahrnující) sociální kapitál a přemostující (neboli vylučující) sociální kapitál. První zmíněný, tedy svazující sociální kapitál, Putnam představuje jako vztahy mezi členy nějaké integrované skupiny, které si kladou za cíl posilovat solidaritu uvnitř dané skupiny. Na druhou stranu však oslabují zájem a ochotu spolupracovat s příslušníky jiných skupin. V rámci typu svazujícího sociálního kapitálu existuje mnoho dobrých příkladů, konkrétně církevní čtenářský klub pro ženy či etnické bratrské organizace (Putnam, 2000). Avšak vyskytují se také příklady, které už tak dobré nejsou jako např. mafiánské organizace (Skovajsa, 2010).

Druhý typ, tedy přemostující sociální kapitál, představuje vztahy mezi příslušníky různých skupin. Tento sociální kapitál je velmi cenný, jelikož není jednoduché dát prostor

pro jeho vznik. Díky němu dochází ke zmírňování konfliktů napříč odlišnými vrstvami a skupinami lidí a napomáhá k udržitelnosti stavu společenské soudržnosti (Skovajsa, 2010). Příkladem přemostujícího sociálního kapitálu může být hnutí za občanská práva či třeba ekumenické náboženské organizace (Putnam, 2000).

Sociální kapitál přispívá k jakémusi propojení dobrovolnických subjektů, neboť právě díky občanské angažovanosti dochází k vytváření vhodné sítě sociálních kontaktů (Frič, Pospíšilová, 2010). V rámci sociálních kontaktů pak vznikají sociální interakce mezi jedinci. Za sociální interakce můžeme v podstatě považovat jakékoliv formy setkání lidí. Tyto interakce vrhají světlo na společenské systémy (kupříkladu spolky), které pak závisejí na vzorcích sociálních interakcí, jež jsou uplatňovány v životech lidí. Právě sociální interakce pomáhají pochopit chování lidí a sociální život, tedy to, co se v něm odehrává (Giddens, 1999).

I když sociální kapitál sice představuje podstatnou složku občanské společnosti, není však úplnou samozřejmostí. „*Sociální kapitál..., který zdánlivě dodává energii veřejné sféře a podporuje politickou demokracii, vyprchává napříč každou skupinou a sektorem, napříč každým ideologickým předělem, napříč každým zeměpisným regionem společnosti*“ (Boggs, 2001, s. 282). Zdá se, že právě tento pokles bude mít neblahé následky nejen pro politické instituce, ale pro některé doposud nejmenované oblasti jako je rodina, kultura, vzdělání a mnohé další (Boggs, 2001).

Přestože teorie tohoto poklesu bývala hojně kritizována, Putnam, který s ní přišel, poukázal na důležitost pojmu „sociální kapitál“, jenž se díky němu stal ve veřejném diskurzu pevně ukotvený (Weller, 2005). Právě i díky této snaze poukázat na tento koncept došlo k následujícímu teoretickému a politickému rozvoji „*kterému byl stále víc přisuzován rozhodující význam pro veřejné blaho a zdravé fungování demokracie (vedle veřejného a soukromého sektoru) občanské společnosti a třetího sektoru, ve kterých dobrovolnické a komunitní organizace hrají mimořádně důležitou roli*“ (Weller, 2005, s. 272).

Za klíčové elementy sociálního kapitálu lze považovat důvěru a spolupráci. Aby však vůbec sociální kapitál vznikl, je potřeba se spojit s dalšími participanty, kteří se angažují v aktivitách občanské společnosti (Weller, 2005). Sám Putnam totiž říká: „*Vybudovat přemostující sociální kapitál vyžaduje to, že přesáhneme svoji sociální a politickou a profesionální identitu, abychom se spojili s lidmi, kteří nejsou jako my. Tohle je důvod, proč sportovní týmy (Zase bowling?) poskytují dobré místo pro vytváření sociálního kapitálu*“ (Putnam, 2000, s. 411).

Jak již bylo zmíněno, dochází ke krizi jak komunitního života, tak i demokracie. To je dáno tím, že se prosazuje nový styl dobrovolnictví, který je založen na spíše slabých vazbách vztahů uvnitř komunity oproti tomu starému, který byl založen na silných vazbách vztahů. Ke krizi však nevede jen toto, ale stejně tak i šíření elektronických médií, krize rodiny a také to, že se stát snaží vměšovat do „místních záležitostí“ – ty byly totiž původně záležitostmi komunity. Podstatným rozdílem mezi starým a novým stylem dobrovolnictví je mimo jiné zaměření zájmu. Nový styl se vyznačuje předně tím, že lidé, kteří jsou součástí dobrovolnické činnosti, se zaměřují převážně na své aktuální zájmy spíše, než že by se oddali samotné dobrovolnické organizaci a prospěchu, který svou činností přináší komunitě. Mezi zájmy, které dobrovolníky přitahují, je smysluplné využití jejich času, zábava nebo třeba to, že se naučí něco nového. Toto rozdělení na starý a nový styl dobrovolnictví vlastně reflektuje rozdělení na tradiční (kolektivní) a reflexivní (individualistické) dobrovolnictví. Pokud se jedná o tradiční dobrovolníky, vyznačují se silnějšími vazbami jak uvnitř organizace, tak i mimo ni, spíše se orientují na tradiční servisní organizace (např. sbory dobrovolných hasičů, církevní a náboženské sdružení) a pravděpodobně půjde o starší členy, kteří jsou vázáni k určitému místu – na danou konkrétní komunitu. V protikladu k tomu reflexivní dobrovolníci budou spíše angažováni v nových advokačních organizacích a jejich věkové spektrum bude nižší. Charakteristické pro ně je také využívání moderních informačních prostředků jako je především telefon a internet, což jim umožňuje snadněji se odpoutat od konkrétního místa, respektive komunity a působit kupříkladu i kosmopolitně (Frič, Pospíšilová, 2010).

Obecně je možno konstatovat, že reflexivní dobrovolníci tolik nedůvěřují institucím. Dle „tradicionalistů“ pak lze říct, že stejně tak ani příliš nedůvěřují ostatním lidem, kdežto „(post)modernisté“ tvrdí, že právě dobrovolníci nového přístupu vykazují vysokou míru důvěry k ostatním lidem. S tím se pojí i to, že reflexivní dobrovolníci budou mít patrně více přemostujících společenských vazeb – tzn. vazeb, které vedou k lidem, jenž se od nich něčím odlišují, ať už jsou jiného etnického původu či vzdělání (Frič, Pospíšilová, 2010).

Reflexivní (individualističtí) dobrovolníci neboli ti, kteří jsou nositeli nového vzorce dobrovolnictví, mají nízkou míru sociálního kapitálu. Kdežto tradiční (kolektivní) dobrovolníci, kteří jsou nositeli starého vzorce dobrovolnictví, mají vysokou míru sociálního kapitálu, přičemž dobrovolnictví pro členy představuje silné svazky uvnitř organizace a ke své práci jsou silně motivováni svým okolím s tím, že svou práci vnímají i jako službu právě pro své okolí (Frič, Pospíšilová, 2010).

S množstvím sociálního kapitálu je v pozitivním vztahu formální dobrovolnictví. „*O jednotlivých typech dobrovolnických organizací můžeme říci, že z hlediska počtu dobrých přátel a kontaktů s různými společenskými skupinami (sociální sítě) i z hlediska generalizované důvěry v ostatní a důvěry v instituce platí, že formální dobrovolníci mají hodnoty vyšší než dobrovolníci neformální i ne-dobrovolníci...*“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 128).

Sociální kapitál v kolektivním pojetí se zaměřuje na komunitní způsob fungování člověka v rámci komunity. Z výzkumu vyplývá, že lidé, kteří žijí stabilně na jednom místě (tzn. tam, kde daný jedinec vyrůstal), mají více přátel. Zároveň také udržují kontakt s lidmi z různých skupin, tedy s lidmi, kteří jsou nějak spjati právě s místem, kde dotyčný jedinec vyrostl či se jedná o bývalé kolegy nebo spolužáky. Je to dáno přirozeně tím, že při stěhování dochází k přerhání stávajících vztahů a navazování vztahů nových pak vyžaduje delší čas. Lze tedy říct, že setrvávání na jednom (rodném) místě je výhodou pro budování a také udržování sociálních kontaktů (Frič, Pospíšilová, 2010).

Právě tyto skutečnosti mají vliv na dobrovolnické aktivity, a to konkrétně u formálních a neformálních dobrovolníků. Formální dobrovolnictví je výrazně napojeno na lokální síť, což potvrzuje i to, že sami dobrovolníci, kteří žijí v místě, kde vyrůstali, uvádějí, že v organizaci, kde pracují, působí spolu s lidmi, kteří jim jsou nějak podobní. Tím pádem se jedná o větší množství svazujícího sociálního kapitálu. Soužití s nějakou určitou komunitou usnadňuje zapojení se do formálního dobrovolnictví. Obzvláště tomu tak je v případě tradičních typů organizací, jako jsou kupříkladu dobrovolní hasiči, kteří mimo svou základní činnost organizují i další aktivity, ať už jde o plesy, úklid obce a jiné. Zároveň se třeba i aktivně podílejí na politickém životě. Nejedná se však pouze o dosavadní situaci, ale podstatné je také to, jaké mají jedinci plány do budoucna a zda počítají s tím, že v komunitě, ve které žijí od dětství, budou žít i nadále. Jestliže jsou rozhodnutí zůstat na místě, kde vyrůstali, je velmi pravděpodobné, že jejich společenské kontakty budou bohatší, stejně tak jsou i kolektivističtější, pokud se jedná o dobrovolnickou organizaci, ve které působí a jejich motivaci k fungování v dané organizaci silně ovlivňuje postoj jejich přátel. „*I zde se tedy potvrzuje, že lidé silněji zakotvení v daném místě jsou více motivováni svým sociálním okolím a jsou více emocionálně a ideologicky vázání na svou dobrovolnickou organizaci. Vztah lze ovšem chápat i obráceně – ti více vázaní ke svému dobrovolnictví častěji uvádějí, že chtějí v budoucnu zůstat v místě, kde nyní žijí.*“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 137).

To, zda dobrovolnictví ovlivňuje tvorbu sociálního kapitálu, lze nahlížet dvěma způsoby. Jeden z nich se přiklání k tomu, že tomu tak skutečně je a že díky aktivitě jedince v dobrovolnických organizacích mohou vznikat nové hodnoty a postoje. Druhý pohled poukazuje na možnost toho, že hodnoty a postoje člověka již existují a jsou posilovány. Obzvlášť se to projevuje v situacích, kdy se setkají hodnotově stejní jedinci. Dané hodnoty i sociální kapitál tedy dobrovolníky tzv. předurčují a v rámci organizace pak dochází obvykle k upevňování těchto hodnot a rozšiřuje se sociální kapitál (Frič, Pospíšilová, 2010).

V rámci výzkumných dat pak dochází ke zjištění, že dobrovolníci mají skutečně větší sociální kapitál než jedinci, kteří v dobrovolnických organizacích nepůsobí. „*Formální dobrovolníci mají více přátel, více důvěry v ostatní i ve společenské instituce a organizace. Nelze jednoznačně rozhodnout, zda je vyšší míra sociálního kapitálu příčinou nebo důsledkem dobrovolnictví. Lze očekávat, že v realitě existují oba směry působení*“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 139). Výsledky podporují hypotézu, že lidé, kteří méně důvěřují druhým lidem a institucím spíše nebudou dobrovolníky, ať už formálními či neformálními. Právě formální dobrovolníci jsou pak lépe uzpůsobeni životu v demokratické činnosti (Frič, Pospíšilová, 2010).

Vzhledem k výsledkům z výzkumu se dá usoudit, že většina dobrovolníků je z hlediska množství a kvality sociálního kapitálu spíše dobrovolníky kolektivního rázu, a to v rámci všech typů organizací. Přesto mezi těmito dobrovolníky samozřejmě existují některé podstatné rozdíly (Frič, Pospíšilová, 2010).

Závěrem je vhodné poukázat na rozdíl mezi svazujícím a přemostujícím kapitálem. Ten je důležitý z toho hlediska, že pomáhá identifikovat, zda konkrétně zkoumané církevní instituce občansky participují s okolím či zda zůstávají uzavřeny samy pro sebe. Pokud je u nich výrazněji zastoupen svazující kapitál, fungují spíše samy pro sebe a pro své potřeby. Převažuje-li však přemostující kapitál, existují zde často vzájemně obohacující se vztahy mezi příslušníky nejrůznějších skupin, tzn. církevních a některých dalších, tedy nenáboženských skupin.

Ve svém výzkumu Storm (2015) poukazuje na to, že stejně jako u ostatních organizovaných komunit, tak se i u náboženských skupin objevuje svazující sociální kapitál. Je to dáno především tím, že tam vznikají přátelské vztahy a to pomáhá k růstu sociálních sítí v tomto prostředí. Přemostující sociální kapitál pak vzniká ve chvíli, kdy se spojí lidé s různým sociálním pozadím. Pokud však jde o náboženské skupiny, obvykle zde převažuje

spíše svazující sociální kapitál, jehož tvorbu podporuje i fakt, že tyto skupiny obvykle bývají konzervativní a tradiční (Storm, 2015).

Uslaner ve svém výzkumu dochází ke zjištění, že náboženství sice obvykle vede k tomu, že se lidé stávají aktivní v nějaké komunitě a občansky se angažují, na druhou stranu je velmi pravděpodobné, že tomu tak bude pouze uvnitř jejich vlastní komunity. Tím tedy potvrzuje, že zde znatelně převažuje svazující sociální kapitál. Samozřejmě existují jedinci, kteří usilují o to, aby zasáhli i ty, kteří věřící nejsou. Tito věřící pak nemají problém spolupracovat i s těmi lidmi, kteří nesdílejí stejné náboženské principy jako oni. Jak již však bylo zmíněno, věřící obvykle spíše tíhnou “k vlastním”, tedy k těm, co sdílejí stejnou víru jako oni, a proto se jejich občanská angažovanost projevuje především v podobě svazujícího sociálního kapitálu. Jsou tedy obvykle věrní své “domovské” náboženské skupině a občansky se angažují převážně skrze ni (Uslaner, 2002).

Dle Vermeera, Scheepse a Grotenhuse je pro občanskou angažovanost důležitým aspektem dobrovolnická činnost uvnitř organizací a sdružení. Nejen, že je to jakési vyjádření touhy po obecném blahu. Zároveň to totiž poukazuje na sociální kapitál, který v tomto kontextu také hraje velmi podstatnou roli, konkrétně pak formální sociální kapitál. Samozřejmě existuje mnoho faktorů, které podporují občanskou angažovanost, respektive dobrovolnickou činnost. Avšak v popředí vystupuje zejména jeden, a to angažovanost s náboženskou motivací. Opět i zde je potvrzeno, že náboženská angažovanost přispívá k dobrovolnické činnosti jak v rámci vlastní, tedy náboženské skupiny, tak i mimo ni. Vermeer, Scheepers a Grotenhuse zkoumají populaci v Nizozemsku, kde v uplynulých letech docházelo ke stále většímu procesu sekularizace, který měl také vliv na to, že lidé přestaly tak často navštěvovat bohoslužby. Zdánlivě by tato situace vedla k tomu, že klesá občanská angažovanost, ale ve skutečnosti to tak není. Důvodem je to, že se lidé v daných náboženských komunitách navzájem posilují se sobě podobnými. Upevňují svá náboženská přesvědčení a morální zásady a ventilují je navenek. Tito lidé upevňováni ve svých normách a hodnotách pak pokračují v občanské angažovanosti a to nejen v rámci náboženských skupin, jejichž jsou součástí, ale zároveň i v rámci nenáboženských skupin (Vermeer, Scheepers, Grotenhuis, 2016). Skutečností tedy je, že „*v sekulárních společnostech jsou náboženští lidé aktivnější jak v náboženské, tak i v nenáboženské dobrovolnické činnosti*” (Vermeer, Scheepers, Grotenhuis, 2016, s. 1365). Je tomu tak především z toho důvodu, že náboženská motivace pomáhá lidem, aby silně vnímali sounáležitost a vytvářeli tak silné sociální vazby. V tomto prostředí pak je angažovanost v dobrovolnické činnosti přirozenou

sociální normou. Jak již bylo zmíněno, ovlivňuje to mimo jiné i fakt, že věřící lidé mají tendenci dobrovolničit proto, že vnímají jako důležitou součást své víry jednat soucitně s lidmi, kteří to potřebují. Výrazem tohoto soucitu pak bývá dobrovolnická činnost (Vermeer, Scheepers, Grotenhuis, 2016).

Občanská angažovanost je považována za jev, který bezprostředně patří k občanské společnosti. Nelze ji ovšem brát jako samozřejmost. K tomu, aby se lidé dál občansky angažovali, je dle Janoskiho, Musicka a Wilsona zapotřebí je v tomto ohledu podpořit. Navrhují, aby byli již mladí lidé “vtahováni” do dobrovolnických činností v raném věku a stalo se to pro ně jakousi přirozeností. K tomu má přispět sociální kapitál, který přispívá k propojení lidí a vznikají díky němu sítě kontaktů potřebné pro potenciální spolupráci v podílení se na občanských aktivitách (Janoski, Musick, Wilson, 1998, s. 496-497).

Jak již bylo zmíněno, koncept sociálního kapitálu se významně vyskytuje v náboženském prostředí. „... nejvyšší míru sociálního kapitálu mají dobrovolníci aktivní v rámci církevních a náboženských organizací” (Frič, Pospíšilová, s. 140). Tito jedinci jsou ke své činnosti nejsilněji normativně motivováni a jsou typickými představiteli kolektivního typu dobrovolnictví. Ve spojitosti s dobrovolnickou činností skrze organizace existuje „dobrovolnický sociální kapitál“. Obecně se dá konstatovat, že pro církevní a staré organizace, které mají dobrovolnické pracovníky, je důležité jejich sociální okolí. Pociťují totiž sociální motivaci, tedy to, že jejich přátelé vědí, že dobrovolnický působí v nějaké organizaci a že to dokonce oceňují. Dobrovolníci, kteří působí v církevních a náboženských organizacích, mají mezi sebou silnější sociální vazby (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 131). Ve výsledku se tedy dá říct, že „...samotné dobrovolnictví má významný vliv; dobrovolnická činnost a sociální kapitál jsou v pozitivním vztahu, pravděpodobně vzájemném“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 138). V této souvislosti lze také mluvit o tzv. sebevýběru neboli o tom, že se v dobrovolnických organizacích zapojují spíše ti, kteří mají rozsáhlé sociální kontakty. „... formální dobrovolnictví jako takové má pozitivní vztah s množstvím sociálního kapitálu... Lze konstatovat, že jedinci činní v rámci církevních a náboženských dobrovolnických organizací mají sociální kapitál největší” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 128).

Na základě získaných informací mají nejvyšší míru sociálního kapitálu dobrovolníci, kteří se aktivně zapojují v církevních a náboženských organizacích. Výzkum také potvrdil, že kolektivní dobrovolníci pracují spíše v organizacích, kde je více zastoupen svazující

sociální kapitál, neboli kde se jedná o kontakt s lidmi, kteří jsou daným jedincům podobní – tento typ se objevuje především v tradičních organizacích. Pokud se jedná o nové organizace (tedy servisní i advokační) ve srovnání s těmi starými, dá se říct, že zde je více blízkých vztahů mezi členy. Tito jedinci, tedy noví neboli reflexivní dobrovolníci, také nejsou příliš motivováni svým sociálním okolím a ani pro ně nijak výrazně neplatí, že by byli v organizacích, kde jim jsou jejich kolegové podobní, ať už jde o vzdělání, zájmy apod. U kolektivních dobrovolníků platí naopak to, že motivace sociálním okolím je spíše výrazná (Frič, Pospíšilová, 2010).

V zásadě se dá říct, že členové církve a náboženských skupin jsou aktivní především uvnitř nich. Zároveň však mají větší sklon než nevěřící být dobrovolníci i mimo církev.

2.2 Dobrovolnictví

2.2.1 Vymezení pojmu „dobrovolnictví“

Dobrovolnictví jako takové je jedním z druhů aktivit v rámci občanské společnosti. Pojem dobrovolnictví jako takový sice nemá ustálenou definici, přesto však existují tři shodné prvky, jimiž ho lze charakterizovat. Akademičtí odborníci se shodují na tom, že dobrovolnictví jako takové se vyznačuje tím, že je nepovinné, neplacené a také ve prospěch druhých. Jedním ze znaků, který se rovněž uvádí, je organizační kontext. Ten však nebývá tak častým definičním prvkem. Nicméně nejasnosti se objevují i v samotných třech stěžejních bodech (Frič, Pospíšilová, 2010).

Prvním z bodů je pro dobrovolnictví charakteristická vlastnost, tedy to, že je nepovinného rázu. Znamená to, že se jedná o svobodnou volbu člověka. Na druhou stranu je svobodná volba v jistém smyslu spíše relativní vzhledem k tomu, že se v některé dobrovolnické činnosti může objevovat prvek donucení. Je to dáno formou morálního donucení nebo i donucením zaměstnavatelem. V prvním případě se může jednat kupříkladu o to, že rodiče cítí jistou morální povinnost pomáhat na místě, kam pravidelně chodí jejich dítě, ať už se jedná o školu či nějaký zájmový kroužek. Druhý případ zase poukazuje na problém, kdy zaměstnavatel „tlačí“ své zaměstnance do dobrovolnické činnosti například za účelem získání zkušeností. Téma nepovinného zapojení se do dobrovolnické činnosti skrývá

mnoho otazníků, jelikož v některých situacích je skutečně nejasné, zda se jedná o svobodnou volbu či nikoliv. Příklady je celá řada jako třeba studenti vysokých škol, kteří za dobrovolnickou práci dostanou potřebné kredity či již zmíněné morální povinnosti anebo také náboženské povinnosti (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 9).

Další charakteristikou je to, že dobrovolnictví je neplacené. Na dané téma se však vedou mnohé diskuze a rozhodně s tímto tvrzením nesouhlasí celá akademická obec či lidé, kteří jsou součástí dobrovolnických organizací. Odměňování dobrovolníků nadto může mít mnoho podob. Jedná se kupříkladu o proplácení cestovného či všech dalších možných nákladů, které jsou spojeny s tím, aby daný jedinec mohl vykonávat dobrovolnickou práci. Stejně tak může jít o věcné dárky nebo možnost mít volný přístup na různé akce apod. Podstata dobrovolnictví však bývá mnohdy nahlížena jako dar. Tato představa je pak narušena právě odměňováním dobrovolníků. To, že se proplácí cestovné a stravné je v podstatě běžnou záležitostí. V některých zemích je k tomu přidáno i dávání dárek či poskytování služeb danou organizací zdarma. Velmi diskutovanou otázkou je ovšem ta, zda odměňovat formou mzdy či ne. Tato mzda pak povětšinou neodpovídá tržní hodnotě a je nižší. V těchto případech pak ale dochází k přeformulování kritéria neplacené práce a jedná se spíše o práci, která není primárně vykonávána pro finanční odměnu (Frič, Pospíšilová, 2010).

Poslední charakteristickou vlastností pak je to, že dobrovolnictví funguje ve prospěch druhých. Obvykle se v rámci této charakteristiky vychází z toho, že se jedná o dobrovolnictví tehdy, když v rámci dobrovolnické činnosti nejde o rodinu a nejbližší příbuzné. Jedna z dalších podmínek, která se uvádí, je obecná prospěšnost. V této souvislosti pak nelze považovat kupříkladu trávení volného času nebo neplacenou práci pro svou vlastní organizaci za formu dobrovolnictví. Vymezení je tedy poměrně přesné a úzké, avšak, jak již bylo řečeno, není za dobrovolnictví považováno trávení volného času, čímž může být sport, rekreace a kultura. Přesto právě tyto činnosti jsou nejrozšířenějším typem dobrovolnických aktivit ve většině zemí (Frič, Pospíšilová, 2010).

Vzhledem k tomu, že jedním z hlavních rysů dobrovolnictví je mimo nepovinnosti a neplacenosti také to, že by mělo být ve prospěch druhých, je nasnadě ho považovat za společensky významnou činnost. *„Společenská hodnota dobrovolnictví spočívá na obecné rovině ve schopnosti přispívat k řešení sociálních problémů. Může to být přímá pomoc s řešením např. rozpadající se sociální soudržnosti, poskytování služeb lidem v nouzi, hendikepovaným či nemocným, zajišťování smysluplného trávení volného času apod. Může*

se ale jednat i o nepřímé přispívání formou definování a navrhování řešení sociálních problémů a lobbování za jejich realizaci” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 183).

Zpravidla podle toho, jaký význam dobrovolnictví bývá připisován ze strany představitelů veřejného a soukromého sektoru a také dobrovolníky samotnými, lze měřit podporu této činnosti. Dobrovolnický sektor bývá také označován za občanskou společnost či se dá nazvat jako třetí sektor. Je to tím, že vedle něj existují ještě dva sektory, a to komerční a veřejný. Pozičně je považován za nejmladší a tím pádem také nejméně důležitý pro společnost. Ke změně ovšem dochází ve chvíli, kdy roste podíl dobrovolnictví na řešení sociálních problémů (Frič, Pospíšilová, 2010).

V současnosti existuje široké spektrum možností, jak k dnešním sociálním problémům lze přistupovat. Zároveň s tím je zde na základě historických a sociálních reálií USA také mnoho důvodů, proč je záhodno zvolit právě dobrovolnickou, respektive filantropickou variantu řešení (Payton, Moody, 2008, s. 98):

„1. Filantropie je jediná, nebo jediná efektivní, reakce.

2. Filantropie je taková reakce, která doplňuje reakce ostatní.

3. Filantropie je preferovaná nebo nejvhodnější reakce”

Pokud jde například o Pennera, dobrovolnictví považuje za: *„dlouhodobé, plánované, prosociální chování, které je ve prospěch cizích osob a vyskytuje se v rámci organizačního uspořádání“* (Penner, 2002, s. 448). Popisuje dobrovolnictví jako relativně dlouhodobé chování. Z výzkumů, které provedli Penner a Finkelstein (1995) totiž vyplývá zjištění, že jakmile lidé začnou pravidelně provozovat dobrovolnickou činnost, velké procento z nich pak v této činnosti pokračuje i několik následujících let (Penner a Finkelstein, 1998). Zároveň je to aktivita, kterou je potřeba plánovat. Obvykle se jedná o promyšlenou činnost, kdy dobrovolník zvažuje, co ho to bude stát a co může získat. Tímto se odlišuje dobrovolnictví od pomoci v právě vzniklých nouzových situacích, kdy kvůli časové tísní jedinec zpravidla nemůže zvážit případné následky. Na druhou stranu to neznamená, že by dobrovolnictví jako takové nebylo schopné reagovat na situační problémy. Příkladem můžou být útoky 11. září 2001 ve Spojených Státech, kdy mnoho lidí bylo ochotných dobrovolnickou pomoci tam, kde bylo právě potřeba. Jedná se o dobrovolnictví z toho důvodu, že jedinci kontaktovali dobrovolnické organizace, které následně využili jejich pomoci tam, kde bylo třeba a mnozí z nich museli dokonce vypomáhat v oblastech, kde sami nežijí. Stejně tak dávali k dispozici své osobní údaje, aby je dobrovolnické organizace mohly v případě potřeby kontaktovat. Toto všechno opět poukazuje na rozdíl od

poskytnutí pomoci v právě vzniklých nouzových situacích. Navíc u tohoto případu také vzrostl počet dobrovolníků jako takový. Dobrovolníci byli ochotní pomáhat dál a to i v jiných případech a pro jiné účely než byly teroristické útoky. Tento fakt poukazuje na to, že tito lidé o vykonávání dobrovolnických aktivit uvažovali již dříve. Za podstatné Penner také považuje to, komu je dobrovolnická práce určena. Nepovažuje totiž za dobrovolnickou činnost aktivitu, která je vykonávána pro blízké osoby, což dle něj nezahrnuje pouze rodinu a příbuzné, ale rovněž i přátele. Je to z toho důvodu, že v rámci takovýchto úzkých vztahů se pomoc očekává přirozeně jako součást recipročního vztahu. V daném vztahu totiž existuje pocit povinnosti a závazek pomoci, ať už výslovně či ne. Nejedná se tedy o svobodně zvolenou aktivitu. Další potřebnou složkou pak je organizační uspořádání, které s sebou nese výhody možnosti navázat vztahy s prakticky neznámými lidmi (Penner, 2002).

Nejčastější způsob, díky kterému se lidé k dobrovolnictví dostanou, je ten, že se jich někdo zeptá, zda by do takové činnosti chtěli vstoupit. Zkrátka dostanou nabídku dobrovolničit. Obvykle tomu tak bývá skrze někoho, kdo sám už v dobrovolnictví působí a je v něm aktivním členem. Zpravidla se jedná o člena rodiny či přátele, kteří daného jedince, tedy potenciálního dobrovolníka, osloví. Přístup k dobrovolnictví je dán především díky sociálním sítím, ve kterých jsou lidé začleněni. Oblasti, ve kterých dobrovolnická činnost vzkvétá, jsou především takové, kde jsou nejvíce rozvinuty sociální vazby. Na druhou stranu motivace vykonávat dobrovolnickou činnost je sice spojena s církevními hodnotami, ale k samotné činnosti dojde právě skrze členství v nějaké kongregaci či skupině, kde základem je víra. To, že jedinci dávají k dispozici svůj čas je podpořeno zmíněnými vazbami v dané komunitě (Rochester, 2006).

2.2.2 Formální a neformální dobrovolnictví

V rámci odborné literatury se obvykle pracuje spíše s pojmem formálního dobrovolnictví. Když už je definováno dobrovolnictví neformální, je to nejčastěji prezentováno jako negace formálního dobrovolnictví. Stejně jako u formálního dobrovolnictví, tak i u neformálního se jedná o trvalé a neplacené služby, ale rozdíl je v tom, že neformální dobrovolnictví funguje mimo formální strukturu organizace. Zároveň je součástí definice to, že pomoc lidem v domácnosti není považována za neformální dobrovolnictví, avšak může se jednat nejen o sousedy, ale i o přátele a příbuzné (Frič,

Pospíšilová, 2010). „*Skotský národní výzkum dobrovolnictví obecně definuje neformální dobrovolnictví jako neplacenou pomoc, již poskytuje jednotlivec lidem, kteří nejsou příbuzní*” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 11). Je zde patrné, že se odborníci na téma dobrovolnictví dosud neshodli na tom, zda v rámci neformálního dobrovolnictví je připuštěna pomoc příbuzným či nikoliv. Na druhou stranu z jejich definic vyplývá, že by akt dobrovolnictví měl vycházet ze svobodné vůle a rozhodnutí - proto se u každého jednotlivce může lišit, zda bude pomáhat příbuzným či nikoliv. V každém případě by mělo jít o pomoc druhým. Nepočítá se však pomoc osobám tak blízkým, že je téměř povinnost jim pomáhat (Frič, Pospíšilová, 2010).

Předmětem výzkumů bývá spíše formální dobrovolnictví vzhledem k lepšímu uchopení konceptuálního rámce. Na druhou stranu není možné položit stranou dobrovolnictví neformální, jelikož je stejně jako formální dobrovolnictví postaveno vedle ostatních forem práce (tzn. placená práce a péče o sebe a o rodinu). Zároveň také představuje důležitý kontext pro formální dobrovolnictví. Neformální dobrovolnictví převažuje u méně vzdělaných lidí, kdežto formální dobrovolnictví se více objevuje u lidí s vyšším vzděláním. Je to dáno především tím, že vzdělanější lidé mají větší rozhled a tím pádem i vědomí o naléhavosti daných problémů. K jejich řešení navíc mají co nabídnout, jelikož mají dovednosti, které jsou vhodné k využití pro dobrovolnickou práci. Navíc mají vyšší sociální kapitál a také více flexibilního času (Frič, Pospíšilová, 2010).

Mnozí autoři rozlišují více dimenzí dobrovolnictví jako takového. Mezi ně patří kupříkladu Wilson s Musickem či Rochester. John Wilson a Marc Musick rozlišují dobrovolnictví a pak také jakousi „emocionální práci“ neboli péči, která je obvykle vykonávána pro přátele či příbuzné. Rozdíl je především v tom, že péče v sobě nese prvek závazku, což znamená, že dotyčný má povinnost svému příteli či příbuznému pomoci. V dobrovolnictví tomu tak není. Současně dodávají, že v dobrovolnictví by také měla být zahrnuta neformální pomoc, přičemž za příklad lze uvést to, když jedinec odveze svého souseda k lékaři (Frič, Pospíšilová, 2010).

Sice Wilson a Musick nepřeceňují rozdíl mezi formálním dobrovolnictvím a zmíněnou péčí, ale přesto mezi nimi jistou odlišnost vnímají. A to především tu, že pomoc neformálního rázu neboli péče je spíše soukromá záležitost, kdežto dobrovolnictví lze považovat za záležitost veřejného charakteru, je totiž organizovanější. Oproti tomu má pomoc spíše povahu náhody než předem připravené a naplánované činnosti (Wilson, Musick, 1997). Rozdíl je také znatelný v otázce religiozity ve formálním dobrovolnictví a

neformální pomoci. „Protože je formální dobrovolnictví záležitost volby spíše než pomoc, předpokládáme, že má religiozita větší dopad na dobrovolnictví než na pomoc” (Wilson, Musick, 1997, s. 701). Dopad má také návštěvnost církevních bohoslužeb, která pozitivně souvisí s dobrovolnictvím. Pokud se však jedná o pomoc svým příbuzným, přátelům či jinak velmi blízkým osobám, pozitivní korelace zde patrná není (Wilson, Musick, 1997).

Colin Rochester ve své studii uvádí, že mezi formálním a neformálním dobrovolnictvím je hranice v podstatě pouze mlhavá a lze je jen těžko odděleně a striktně definovat. Rozlišuje v této souvislosti tři koncepty za pomoci průzkumů vedených ve Velké Británii. Jedná se o občanskou participaci, neformální dobrovolnictví a formální dobrovolnictví. Jak sám poznamenává, je u nich odlišnost znatelná v rámci jejich struktury. První zmíněný koncept, tedy občanská participace v sobě zahrnuje účast na veřejné schůzi, účast na demonstraci, podepsání petice apod. Následující koncept, tedy neformální dobrovolnictví může být to, že jedinec poskytne neplacenou pomoc lidem, kteří s ním nejsou příbuzensky spjatí. Jako poslední zde zmiňuje formální dobrovolnictví, za které je považováno poskytnutí neplacené pomoci skrze nějakou organizaci, skupinu či klub, a to ve prospěch druhých lidí nebo prostředí. Za konkrétní příklad zde uvádí ochranu přírody či zlepšování veřejných prostor (Rochester, 2006).

Rochester se s Wilsonem a Musickem neshodnou na hranici dobrovolnictví, tedy na tom, co do něho ještě lze zahrnout a co už ne. Zatímco u Wilsona a Musicka neformální dobrovolnictví zároveň s občanskou participací spadá do dobrovolnictví jako takového, u Rochestera tomu tak není. Ten dokonce popírá, že by veřejné vnímání dobrovolnictví mohlo zahrnovat i individuální sousedskou výpomoc a nesouhlasí ani s tím, že by bylo možné vytvořit takovou koncepci dobrovolnictví, která by zahrnovala také neformální dobrovolnictví, a přesto nadále byla užitečná (Rochester, 2006).

Specifický pohled na dobrovolnictví má i sama veřejnost, která rozlišuje dobrovolnictví mj. dle finančního ohodnocení. „Cnaan et al. se zabývali konceptem dobrovolnictví a došli k závěru, že veřejnost chápe pojem dobrovolník podle toho, jak vnímá čisté náklady konkrétní "dobrovolnické situace" (volunteer situation). Podstatné je, jestli jsou celkové náklady, které dobrovolník na práci vynaložil, pociťovány jako převyšující celkové přínosy, které mu práce dala“ (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 10). Důležitou roli zde hraje odměna, dle které veřejnost v podstatě odlišuje dobrovolnickou práci. Ve chvíli, kdy

totiž dobrovolník za práci obdrží finanční či jinou odměnu, je považován za dobrovolníka méně zřetelně, než kdyby žádnou odměnu neobdržel (Frič, Pospíšilová, 2010).

2.2.3 Historický kontext dobrovolnictví v ČR v rámci církve

Dobrovolnická činnost měla před druhou světovou válkou v České Republice svoje místo, přičemž v této souvislosti lze hovořit o tradičním vzorci dobrovolnictví. Tento vzorec byl ve své době typický nejen pro českou zemi, ale i pro státy západní Evropy a pro USA. Ke zlomu došlo ve chvíli, kdy nastal politický zvrat a k moci se dostala socialistická vláda (Frič, Pospíšilová, 2010).

Stejně jako dnes, i v době socialismu byly dobrovolnické aktivity potřeba tam, kde stát nestačil. Jednalo se o oblasti hospodářské či v nějakém ohledu nedostatkové situace. Oproti tomu se však komunistická strana obávala aktivit v rámci dobrovolnictví, protože měla strach z toho, že by tato činnost ohrozila její moc. Postupně bylo dobrovolné sdružování přizpůsobováno představám režimu (Frič, Pospíšilová, 2010). Komunistická strana „... *přistoupila k poměrně rychlé paralyzaci dobrovolnického aktivismu, který svoji ideovou a politickou orientací komunistické ideologii nevyhovoval, nebo jí přímo protiřechil. Sdružení, která tomuto aktivismu poskytovala prostor, byla jednoduše zrušena...*” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 43). Některé organizace předělala k obrazu svému, kdy kupříkladu z charitativních činností a veřejně prospěšných služeb vytvořila rozpočtové a příspěvkové organizace či některé organizace úplně nahradila vlastními. (Frič, Pospíšilová, 2010). „*Církevní charitativní organizace a spolky (např. diakonická zařízení) byly postupně omezovány a rušeny a jejich majetek přešel do majetku státu*” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 43).

Komunistická strana považovala církve za úhlavní nepřátele a během toho, co převzala moc, pronásledovala církevní představitele (mnozí byli odsouzeni ke ztrátě svobody). Lidem, kteří se k víře hlásili veřejně, omezili občanské svobody. Obecně na církve dohlížela a docházelo k rušení spolkové činnosti především v rámci menších křesťanských společenství (Vojtíšek, 2004, s. 26). „*Mimo schválené aktivity registrovaných církví nebyla povolena žádná náboženská činnost. Mimo zákon se tak ocitly různé samostatné církevní aktivity a rozpuštěny byly i náboženské spolky...*” (Vojtíšek, 2004, s. 27). Nadále docházelo k utlačování všech možných církví a jejich činnost byla potlačována. Některé církve byly

převedeny pod jiné církve a dokonce došlo k tomu, že státní úřady samy rozhodovaly „o jmenování duchovních a o jejich počtu... Tímto způsobem byly církve velmi účinně kontrolovány, nebo státní souhlas mohl být duchovnímu odebrán kdykoli a bez udání důvodu. Duchovenská činnost bez státního souhlasu pak byla trestným činem maření dozoru nad církvemi” (Vojtíšek, 2004, s. 27). Totalitnímu režimu se ve výsledku podařilo dosáhnout svého a církve se mu nakonec musely podrobit. Státní orgány dohlížely na fungování církve a někteří příslušníci církví byli po nátlaku ochotní k tomu, aby přijali kompromisy navržené režimem (Vojtíšek, 2004, s. 27). „Ačkoli je ČR spíše ateistickou zemí, pro mnoho lidí hrálo náboženství za socialismu důležitou roli. Dobrovolnické aktivity ve prospěch církve probíhaly stranou od veřejného života, resp. jejich ohlas zůstával především v rámci náboženských komunit, protože bylo zakázáno o nich informovat v hlavních masmédiích” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 55). Lidé, pro které byla podstatná jak víra v ideály svobody, občanské společnosti a také demokracie, tak i ti, kteří vyznávali svoje náboženská přesvědčení, museli být během tohoto období opatrní a nijak výrazněji se neprojevovali (Frič, Pospíšilová, 2010). Přesto byla církev schopná vytvářet během totality relativně svobodné prostředí. Vznikla také některá protestní hnutí a část aktivistů Charty 77 tvořili i českobratřští evangelíci a katolíci (Vojtíšek, 2004, s. 27).

K zmíněnému podřízení dobrovolnictví režimu došlo skrze centralizaci. Znamenalo to, že všechny organizace byly sloučeny do jedné celostátní střešní organizace, do Národní fronty. Ústřední výbor této organizace byl ovládán členy komunistické strany. Díky tomu, že komunisté tímto způsobem byli schopni ovládat a kontrolovat celou organizovanou dobrovolnickou oblast, ji mohli také využívat ve svůj vlastní prospěch (Frič, Pospíšilová, 2010).

Tehdejší režim však nemohl podobným způsobem fungovat neustále, přičemž v určitém bodě došlo ke zlomu a po roce 1989 se do popředí dostala demokracie. „Období po roce 1989 přineslo ohromný nárůst aktivit doposud působících církví, dále možnosti ekumenické spolupráce křesťanů v dosud uzavřených oblastech... a také vznik nových církevních útvarů jak domácích, tak prostřednictvím zahraničních misí ” (Vojtíšek, 2004, s. 28).

2.3 Dobrovolnictví v rámci církve

V rámci výzkumů, které ve své studii zmiňuje Rochester, bylo uvedeno, že: „*Existuje pozitivní vztah mezi formálním dobrovolnictvím a praktikováním náboženství - 57 % těch, co praktikují náboženství, bylo zapojeno v dobrovolnictví...*” (Rochester, 2006, s. 14). Toto zjištění pozitivního zapojení bylo shledáno napříč všemi etnickými skupinami. Jedinou výjimkou však byli jedinci pákistánského původu (Rochester, 2006).

„*S dobrovolnictvím nesouvisí sekularizace, ale naopak církev a náboženství (platí pro formální i neformální dobrovolnictví). Jak náboženská aktivita, tak členství v církvi jsou v globálním pohledu pozitivními faktory vedoucími k dobrovolnictví*” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 79). To, že je dobrovolnictví nedílnou součástí církve potvrzují mnohé výzkumy. Dokonce se vyskytuje i v obou typech dobrovolnictví, tedy neformálního a formálního. „*Pro obě formy dobrovolnictví platí, že se mezi dobrovolníky ve zvýšené míře vyskytují členové církvi a především lidé praktikující náboženství. To staví obě formy dobrovolnictví shodně na stranu kolektivního vzorce. Mezi členy církvi a nábožensky aktivními lidmi máme zkrátka o něco větší šanci potkat dobrovolníka (formálního i neformálního), než ve zbytku populace*” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 76).

2.3.1 Hodnoty a motivace dobrovolníků v církvi

Sociální motivaci v rámci dobrovolnictví nejvíce od svých přátel, rodiny a okolí pociťují právě jedinci, kteří jsou z církevních či náboženských dobrovolnických organizací. Právě v nich je pro dobrovolníky, respektive pro jejich dobrovolnickou činnost v rámci organizace, důležité jejich sociální okolí - tedy jsou více orientováni na svou komunitu. Zároveň tito dobrovolníci mají spíše těsné vazby mezi sebou navzájem (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 131).

Dobrovolnictví v církevních a náboženských organizacích spadá do vzorce kolektivního dobrovolnictví. Kolektivní či jinak také tradiční dobrovolnictví je vázáno k nějaké konkrétní organizaci a dobrovolník pro ni pracuje v podstatě “automaticky”, a to zkrátka proto, že to tak vždy dělal. Příliš se tedy nezabývá otázkami proč to tak je či zda by

mohl dobrovolnicku pracovat někde jinde. Jedná se tedy o předem danou aktivitu, která je svým způsobem i částečně uzavřená. Oproti tomu pak existuje reflexivní či jinak individualizovaný vzorec (styl) dobrovolnictví, kdy dobrovolník vidí celé spektrum dobrovolnických aktivit, kterým je možné se věnovat. Vzhledem k širokým možnostem je volba někde dobrovolničit málokdy trvalá a dobrovolníci místa svého působení spíše střádají. Tyto vzorce dobrovolnictví fungují jako strukturální vzorce a slouží jako nástroj, který identifikuje konkrétní mód struktury daného jevu (Frič, Pospíšilová, 2010).

Kolektivnímu dobrovolnictví je přiřazovaná altruistická a normativní motivace. Altruistická motivace znamená, že dobrovolník činnost vykonává pouze díky své vrozené empatii vůči druhým lidem a jeho pomoc je tedy nezištná neboli altruistická. Normativní motivace se vyznačuje tím, že chování jednotlivců, které lze označit za dobrovolnické, je dáno socializací těchto jedinců ve skupinách. Oproti tomu reflexivnímu dobrovolnictví je přiřazovaný individualizovaný altruismus neboli egoistická motivace. To znamená, že dobrovolník ve své dobrovolnické činnosti hledá něco, co jemu osobně přinese prospěch. Jedincům s první zmíněnou motivací, tedy altruistickou a normativní, se také říká "obětavci". Druhý typ se pak nazývá "pohodáři" a mají výraznější hédonickou motivaci, někdy jsou také označováni jako "sobečtí dobrovolníci" (Frič, Pospíšilová, 2010). „... *pro obětavce i pro pohodáře je typická stejná míra egoistické motivace a zároveň kolektivistická hodnotová orientace. Oba typy se neliší v míře sociální motivace ani individualismu nebo v orientaci na postmateriální hodnoty, ale jsou pevně zasazeny do sociálního a organizačního prostředí, v němž vykonávají dobrovolnickou činnost. Liší se pouze v míře a charakteru kolektivismu*” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 202). Kolektivismus dobrovolníků, kteří jsou spíše motivováni normativně, je jak silnější, tak i ideologicky podbarvený. Výskyt těchto dobrovolníků, tedy obětavců, je typický především pro tradiční církevní a náboženské organizace, ale stejně tak i pro tradiční politické organizace a dokonce i pro oblast welfare služeb, kde působí spíše reflexivní dobrovolníci (Frič, Pospíšilová, 2010). U nositelů kolektivního vzorce chování se předpokládají silné vazby na okruh osob, ve kterém působí v rámci organizace a tyto vazby jsou také silné vzájemně mezi členy. „... *dobrovolníci v církevních, tradičních zájmových a advokačních organizacích mají silnější vazby na komunitu a k dobrovolnické aktivitě jsou významně častěji motivováni členy OOS, pro niž pracují*” (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 203).

Motivační struktura kolektivního dobrovolnictví velmi úzce souvisí s komunitou, jelikož je na ni zaměřena. „*Kolektivní dobrovolnické snahy jsou zakořeněny v komunální orientaci. Primární motivací je zřejmý smysl pro povinnost nebo zodpovědnost k místní komunitě nebo abstraktnější kolektivitě. Velmi často je tento prototyp zakotven v náboženské tradici shovívavosti a altruismu nebo je inspirovaný koordinovanou ideologií či významovým systémem*” (Hustinx, Lammertyn, 2003, s. 173). Na druhé straně zde vystupuje reflexivní dobrovolnictví, přičemž jedinci, pro které je typický tento model, obvykle vyvažují svou biografickou nejistotu a stejně tak i své osobní problémy. V rámci dobrovolnictví spatřují pole působnosti pro vlastní seberealizaci (Hustinx, Lammertyn, 2003).

2.3.2 Dobrovolnictví v křesťanském kontextu

Podstatou křesťanství je víra v Boha Otce, jeho syna Ježíše Krista a Ducha svatého, z čehož vyplývají i další náležitosti pro život křesťanů. Jednou z nich je to, že je pro ně směrodatná Bible, podle které se řídí a usilují žít život tak, jak ho předepisuje. Ústřední postavou Bible je Ježíš Kristus, který je považován za Božího Syna. Díky němu křesťané mohou mít přístup k Bohu a dojít spásy (záchrany). „*Kdo uvěří a bude pokřtěn, bude zachráněn. Kdo neuvěří, bude odsouzen*” Bible: Český studijní překlad, Marek 16; 16, 2009, s. 1230).

Křesťané vzhledem k Bibli obvykle nezůstanou jen u toho, že věří osobně v Boha, ale mají tendenci předávat učení Ježíše Krista a jeho lásku dál. „*Ti pak, kteří s Boží pomocí přijali Kristovo pozvání a svobodně na ně odpověděli, byli sami podníceni Kristovou láskou k tomu, aby hlásali všude na světě radostnou zvěst... Všichni, kdo věří v Krista, jsou povoláni, aby poklad víry předávali z pokolení na pokolení, aby víru hlásali, žili podle ní v bratrské jednotě a slavili ji v liturgii a modlitbě*” (Katechismus, 1995, s. 15-16). Tento způsob fungování je pro ně součástí jejich životů předně proto, že k tomu sám Ježíš Kristus vybízel a oni tak usilují o to, aby byli zachráněni i další lidé. „*Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku*” (Bible: Český ekumenický překlad, Matouš 28; 19-20, 2005, s. 40).

Z Bible vyplývá, že Bůh chce, aby se k němu lidé obrátili a uvěřili v něj i prostřednictvím toho, že křesťané budou sdílet svou víru. Jednou z věcí, která jim k tomu má posloužit, je zaznamenaný život Ježíše Krista prostřednictvím evangelií, která jsou v Bibli obsažena. „*Ježíš posílá své učedníky učit a kázat evangelium, dobrou zvěst, radostnou zprávu. Křesťanství se tedy neobrací k člověku s nějakými příkazy, s nějakou zvláštní naukou nebo návodem k jednání, ale především se zprávou o něčem, co se stalo, co už je a co se mu nabízí k přijetí. Všechno ostatní, až po příkazy a zákazy, je teprve důsledek této zprávy a jejího přijetí či odmítnutí*” (Sokol, 1996, s. 281).

Ježíš Kristus je jediný člověk, který dokázal naplnit všechna přikázání, jež jsou uvedena ve Starém zákoně. Zároveň s jeho příchodem a působením však dochází k různým změnám. On sám pak ze všech přikázání shrnuje pouze dvě, která by měl každý křesťan dodržovat a z nichž vlastně vychází to, jakým způsobem by křesťané měli žít. „... *'Které přikázání je ze všech nejdůležitější?' Ježíš mu odpověděl: 'Nejdůležitější je: Slyš, Izraeli - Hospodin je náš Bůh, Hospodin je jediný. Proto miluj Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší, celou svou myslí a celou svou silou. Druhé je toto: Miluj svého bližního jako sám sebe! Žádné přikázání není důležitější než tato dvě'*” (Bible: Překlad 21. století, Marek 12; 28-31, 2009, s. 1311).

Hodnoty, na kterých křesťané staví, jsou obsaženy v Bibli. Jak již bylo zmíněno, předně Bůh chce, aby lidé milovali jeho. Hned na druhém místě je to, aby milovali i ostatní lidi. Tyto dvě věci spolu souvisí v tom, že když člověk pozná Boží lásku, která je největší ze všech, má lásku i pro druhé a je tedy schopen je milovat. „*V tom se ukázala Boží láska k nám, že Bůh poslal na svět svého jediného Syna, abychom skrze něho měli život.*” (Bible: Český ekumenický překlad, 1. List Janův 4; 9, 2005, s. 229). Křesťané věří, že Boží láska je element, který může změnit život člověka. To se pak odráží i na tom, jak daný člověk žije. Díky lásce totiž dochází k úzkému propojení s Bohem. Nejen tedy, že křesťané věří tomu, že jednoho dne díky Bohu a oběti Ježíše Krista půjdou do nebe, ale zároveň věří, že jim Bůh může dát lásku k druhým lidem. On sám je totiž miluje. Křesťané následující jeho příklad je tak mohou milovat taky. Je to možné právě ve chvíli, kdy v Bohu nejen věří, ale také s ním žijí a jednají podle jeho přikázání. „*Bůh je láska, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm. V tom jeho láska k nám dosáhla cíle, že máme plnou jistotu pro den soudu - neboť jaký je on, takoví jsme i my v tomto světě.*” (Bible: Český ekumenický překlad, 1. List Janův 4; 9, 2005, s. 229).

Bůh v Bibli často dává nejprve příklad sám sebe, jak věci dělat, případně je tento příklad vidět v Ježíši Kristu. Několikrát na různých situacích zdůrazňuje, jak významný čin je pomáhat v nouzi těm, kteří to potřebují. „*Vždyť Hospodin, váš Bůh, je Bůh bohů a Pán pánů, Bůh veliký, všemocný a vzbuzující bázeň, který... zjednává právo sirotku a vdově, miluje hosta a dává mu chléb a šat*” (Bible: Český ekumenický překlad, 5. Mojžíšova 10; 17-18, 2005, s. 169).

Stejně tak mnohokrát vybízí své věrné, tedy původně Židy, později především křesťany, aby i oni byli ochotní pomoci druhým a nebyli lhostejní k jejich potřebám. „*Cožpak nemáš lámat svůj chléb hladovému, přijímat do domu utištěné, ty, kdo jsou bez přístřeší? Vidiš-li nahého, obléknout ho, nebýt netečný k vlastní krvi?*” (Bible: Český ekumenický překlad, Izajáš 58; 7, 2005, s. 679). Nejen, že Bůh poukazuje na solidaritu člověka vůči člověku. Pro něj je podstatné, aby lidé z lásky k Bohu a proto, že usilují o to mu dělat radost, otevřeli svá srdce pro druhé a pomohli jim i praktickým způsobem. Nejde tedy jen o to sdílet s nevěřícími či ve společenství věřících víru v Ježíše Krista, ale také o to poskytnout pomoc tam, kde je to žádoucí. „*Čistá a ryzí zbožnost před Bohem a Otcem je toto: pomáhat sirotkům a vdovám v jejich nouzi a chránit se před špínou světa*” (Bible: Překlad 21. století, List Jakubův 1; 27, 2009, s. 1522). Stejně tak jako byl Bůh a následně Ježíš příkladem pro křesťany, mohou být i křesťané příkladem sobě navzájem díky tomu, jak jednájí s druhými. „*Chovejte se k lidem tak, jak chcete, aby se oni chovali k vám*” (Bible: Překlad 21. století, Lukáš 6; 31, 2009, s. 1330).

Dle učení křesťanů byl člověk stvořen Bohem stejně tak jako i všechno ostatní. Z toho pak také vyplývá, že tedy cokoliv, co člověk má, dostal od Boha. Ať už se jedná o majetek, vlohy, vztahy, o cokoliv, je to Boží dar. Podle toho by člověk také se vším, co mu bylo svěřeno, měl nakládat. „*Všechno, co člověk má, dostal od Hospodina a Bible mu stále připomíná, že je na zemi poutníkem, cizincem. Také to, jak bude se svým majetkem zacházet, je už ve Starém zákoně různě omezeno. Tak to, co zůstane na poli po sklizni, patří ‘sirotkovi a vdově’*” (Sokol, 1996, s. 280).

Jedním z důvodů, proč Bůh k takovéto de facto filantropické činnosti vybízí, je láska k člověku. „*Největším vyslovením a projevem Boží lásky je Ježíš sám. Celá jeho existence Emanuel, Bůh s námi*” (Zvěřina, 1992, s. 14). Na druhou stranu k tomu křesťany nabádá tolikrát také proto, jelikož ví, že na zemi vždy bude někdo, kdo se ocitne v takové situaci, že

uvítá pomoc někoho dalšího. „*Potřebný ze země nevyumizí. Proto ti přikazuji: Ve své zemi ochotně otvírej ruku svému utištěnému a potřebnému bratru*” (Bible: Český ekumenický překlad, 5. Mojžíšova 15; 11, 2005, s. 173).

Důraz je v Bibli kladen na pomoc těm, kteří ji potřebují. Konkrétně jsou uvedeny vdovy, sirotci, chudí a podobně. Křesťan by tedy měl pomoci tomu, komu pomoci může. Je tedy důležité, aby k takovéto činnosti byl ochotný. Současně je však důležité, aby křesťané mysleli na druhé, a to nejen na nevěřící, ale také na ty, kteří jsou součástí jejich společenství. „*A tak dokud je čas, číňme dobře všem, nejvíce však těm, kteří patří do rodiny víry*” (Bible: Český ekumenický překlad, Galatským 6; 10, 2005, s. 182). Činnost ve prospěch druhých, o které Bůh mluví, je podporována snad v každém ohledu do té míry, do které pomáhá potřebným a je prospěšná. Nadto by ale křesťan měl myslet především na své souvěrce a pomáhat předně jim.

3 EMPIRICKÁ ČÁST

3.1 Výzkumný projekt

3.1.1 Výzkumný problém, výzkumné otázky

Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo především podrobně a co nejpřesněji popsat a také pochopit lépe než doposud, jak funguje dobrovolnictví v náboženském spolku, tedy konkrétně ve Spolku mladých křesťanů a zejména jak členové spolku vstupují do sociálních interakcí s okolím.

Zkoumaná oblast, tedy oblast křesťanských aktivit je v České republice stále ještě velmi málo zmapovaná, přičemž zde jde právě o to přispět k pochopení toho, jak křesťanská sdružení fungují jako součást občanské společnosti. Cílem také bylo porozumět tomu, jaké významy sami členové této organizace přikládají dobrovolnictví a co pro ně vlastně dobrovolnictví ve vztahu k okolí představuje.

Sebraný datový materiál měl v tomto případě pomoci zodpovědět následující výzkumné otázky, stejně jako jejich podotázky:

1. „Jak se dobrovolnický angažují členové náboženského spolku, jak mimo vlastní náboženský spolek a komunitu, tak i v rámci nich?“
 - 1.1. Jakým způsobem se dobrovolnický angažují v rámci svého náboženského spolku a náboženské komunity?
 - 1.2. Jakým způsobem se dobrovolnický angažují v okolí „mimo“ náboženský spolek a náboženskou komunitu?
2. „Jak vnímají členové náboženského spolku svoji dobrovolnickou činnost, jak ve vztahu k okolí mimo náboženský spolek a komunitu, tak i v rámci nich?“

2.1. Jak vnímají své dobrovolnické aktivity ve vztahu k náboženskému spolku a náboženské komunitě?

2.2. Jak vnímají své dobrovolnické aktivity ve vztahu k okolí „mimo“ náboženský spolek a náboženskou komunitu?

3. „Jaké hodnoty považují dobrovolníci ve vztahu ke své činnosti za důležité?“

3.1. Jsou nějak odlišné hodnoty, které spojují se svojí činností v rámci náboženské komunity a mimo ni?

3.1.2 Výzkumná strategie a technika sběru dat

Vzhledem k povaze této práce, byla použita kvalitativní výzkumná strategie. Hlavním cílem v tomto výzkumu bylo především podrobně a co nejpřesněji popsat a také pochopit lépe než doposud to, jak funguje dobrovolnictví v náboženském spolku, zde konkrétně ve Spolku mladých křesťanů. Dále šlo také o to porozumět tomu, jak členové tohoto spolku vstupují do sociálních interakcí s okolím i mezi sebou navzájem. Tento postup se jeví jako vhodný právě proto, že cílem je proniknout hlouběji do dané problematiky a nadto umožňuje vytváření a rozvíjení nových myšlenek s touto problematikou souvisejících (Hendl, 2005). Navíc je tato výzkumná strategie specifická i tím, že pomáhá interpretovat sociální realitu. Díky tomu také slouží nejen k analýze, ale i k interpretaci a zároveň k popisu fenoménů lidského života. V tomto případě se jedná právě o Spolek mladých křesťanů a jeho interakce s okolím (Olecká, Ivanová, 2010). V souvislosti s etikou výzkumu zde spolek vystupuje pod pseudonymem (viz níže).

V rámci výzkumu byl použit etnografický design, který pomáhá při interpretaci dat. Oproti ostatním kvalitativním výzkumným designům je pro něj typické, že podává jakýsi „hustý“ popis života určité skupiny lidí. Záměrem tak v tomto případě bylo detailně a věrohodně odhalit a popsat přesvědčení a hodnoty jedinců v rámci sledované skupiny, Spolku mladých křesťanů. Díky tomu pak bylo možno studovat sociální interakce dané

skupiny. Hodnotou samo o sobě bylo popsat terén – už to je totiž jakási forma interpretace z mého pohledu jakožto výzkumnice, kdy nějak reflektuji svou vlastní pozici a roli při samotném zapisování terénu. Pro tento kvalitativní výzkumný design je také typická vzájemná provázanost jednotlivých částí výzkumu, které jsou analyticky oddělovány pouze z důvodů větší přehlednosti. Díky tomu pak bylo možné snadněji revidovat dílčí výzkumné otázky a předpoklady a následně se vracet do terénu, kde se opět otevírá příležitost ověřovat dosavadní porozumění či neporozumění dosavadním zjištěním (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007). „*Výzkumná práce je snahou vyznat se v terénu, porozumět mu, mít pod kontrolou jeho komplexní vztahovost a na základě těchto znalostí se v něm jistěji pohybovat*” (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 116).

V souvislosti s tímto výzkumem byla jako metoda sběru dat použito zúčastněné pozorování. Pomocí této techniky lze lépe rozvíjet hlubší vztahy s informátory. Stěžejním cílem této výzkumné metody je kromě jiného i sledovat každodenní život zkoumaného vzorku, a to přímo v jeho normálním, respektive přirozeném prostředí (Budilová, 2015). Tato metoda sběru dat si také klade za cíl objevit a současně reprezentovat sociální život a proces v rámci sledované skupiny. Podstatnou složkou je tedy důležité jevy nejenom pozorovat, ale následně je i vhodně zprostředkovat, a to především pomocí terénních poznámek (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007). „*...psaní terénních poznámek není ve svém výsledku fotografickým otiskem reality. V poznámkách se zúročuje naše vzdělání, nabyté vědění, zkušenosti, kontrolované i nekontrolované emoce, vazby náklonnosti a antipatie. To vše vykresluje partikulární pohled, ze kterého realitu popisujeme. Tato pozičnost není charakteristická jen pro terénní poznámky, ale i pro celý způsob etnografického psaní*” (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 118). V tomto případě je potřeba si uvědomit vlastní pozici a s tím současně i takové možnosti, které daná pozice na jednu stranu sice otevírá, ale které případně může i skrývat (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007). „*Jinou formou psaní etnografického textu je samotná interpretace dat. Ta navazuje a zároveň se překrývá se zaznamenáváním terénních poznámek, které jsou už samy o sobě interpretací svého druhu, neboť i v nich připisujeme význam tomu, co v terénu kolem sebe pozorujeme. Neexistuje tedy žádná čistá neinterpretovaná realita, která by čekala na výzkumné uchopení*” (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 120). V rámci tohoto výzkumu byla terénní data sesbírána během aktivit pořádaných spolkem a vždy bezprostředně v den pozorování ihned zaznamenána. Ať už se jednalo pouze o několikahodinovou aktivitu či o několikadenní výjezd nebo tábor,

poznámky byly vždy pořizovány na konci každého dne dané akce (pokud se jednalo o třídní akci, poznámky byly pořizovány každý den, vznikly tedy tři záznamy). Pokaždé byla zaznamenána minimálně jedna strana textového elektronického souboru. Pozorování probíhalo přerušovaně od konce srpna 2017 do konce května 2018.

Samotné zúčastněné pozorování je metoda, kterou je možné definovat jako „...*dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces*” (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 143). Výzkumník jakožto pozorovatel má dvojí úlohu současně. Za prvé je účastníkem interakcí, přičemž od ostatních účastníků se odlišuje mírou účasti na daných aktivitách. Spíše než iniciátor těchto aktivit je spíše jejich sledovatelem. S tím tedy souvisí to, že je za druhé předně badatelem, tedy pozorovatelem a má oproti ostatním účastníkům jiný záměr, kterým je kupříkladu objevit novou teorii o sledovaných jevech či jedincích. Pozorovatel se tak sice účastní dané aktivity, ale zároveň “se drží zpátky” a zkoumá terén nejen pomocí pozorování, ale i zároveň kladením osvětlujících otázek (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007). „*Zprv je účelem pozorování deskriptivně zachytit, co se děje a jak vypadá daná situace. Popis by měl být přesný, detailní a neměl by obsahovat triviální informace*” (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 143). Tento typ sběru dat, tedy zúčastněné pozorování znamená, že výzkumník sleduje studované jevy přímo v takovém prostředí, kde se tyto jevy běžně odehrávají. V rámci tohoto výzkumu bylo použito pozorování přímé, což znamená, že se výzkumník účastní daných jevů ve chvíli, kdy probíhají. Pozorování bylo nestrukturované, což znamená, že jde přednostně o zhuštěný popis jednání, který není předem přesněji vytyčen.

S probíhajícím výzkumem a tedy i se zúčastněným pozorováním byla obeznámena předsedkyně tohoto spolku, která k pozorování dala souhlas. Na druhou stranu při samotném pozorování při konkrétních akcích jsem neseznámila každého účastníka se svým výzkumem a především s tím, že se i daný účastník stává jeho součástí. Rozhodla jsem se, že svou identitu výzkumníka a míru otevřenosti či skrytosti této své role nechám plně na uvážení předsedkyně tohoto spolku. Vzhledem k této skutečnosti si troufám říct, že jsem ve valné většině případů vystupovala spíše jako skrytý pozorovatel. Na jednu stranu je to eticky hraniční situace, na druhou stranu však umožňuje to, aby se účastníci ve svém “domovském” a dobře známém prostředí mohli chovat přirozeně bez ohledu na to, zda je někdo pozoruje či nikoliv (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007).

Současně byla pro tento výzkum použita forma rozhovoru, a to konkrétně polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory navazovaly na zúčastněné pozorování a probíhaly pouze ve společnosti respondenta, a to na jím zvoleném místě. Jak již bylo zmíněno, zúčastněné pozorování probíhalo do konce května 2018 s tím, že sloužilo jako jakýsi podklad pro dokreslení otázek na rozhovory, které byly vedeny od konce května 2018. V tu chvíli jsem tedy již mohla respondenty seznámit se základními informacemi o výzkumu. „*Metodu pozorování je vhodné spojit s rozhovory... Porozumění vycházející z prolínání dvou metod, hloubkového rozhovoru a zúčastněného pozorování, vede k pochopení komplexnosti situace*” (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, s. 158). Aby nedošlo k opomenutí některé z klíčových oblastí týkající se výzkumu, byly předem připraveny tematické okruhy těchto rozhovorů. Zároveň díky tomu měli informátoři možnost vyjádřit se relativně volně, neboť zde byl prostor formulovat otázky přímo během daného rozhovoru, které by bez interakce s informátorem nemusely vzniknout. Tímto způsobem vznikl prostor a pravděpodobnost pro možnost, že během rozhovoru dojde i na předem nepředvídané otázky a tím i odpovědi, které pomohou výzkum posunout kupředu. Jedna z velkých předností polostrukturovaného rozhovoru je právě v tom, že sice má předem danou linii, po které je rozhovor veden, zároveň je však i velmi pružný (Hendl, 2005). Tato výhoda se projevila především ve chvíli, kdy někteří informátoři (zpočátku obvykle všichni) odpovídali velmi stručně, často dokonce i neurčitě. Právě otevřenost pro situační otázky pomohla rozhovor přesněji nasměrovat a rozšířit zprvu strohé odpovědi informátorů. Díky této možnosti moct v podstatě pružně reagovat se také dalo snadněji rozkrýt, co se za danými odpověďmi skrývá.

Aby tedy nedošlo k opomenutí něčeho důležitého, byla vytvořena osnova těchto tazatelských okruhů, které následně sloužily ke generování dat:

1. Jak se členové Spolku mladých křesťanů dobrovolnický angažují? - jakým se věnují dobrovolnickým aktivitám, které jsou náboženské a které mimo náboženský spolek, kdy naposledy se něčemu takovému věnovali, jak často se něčemu takovému věnují/věnovali, čeho se to týká, co to obnáší.

2. Jak členové tohoto spolku vnímají svou dobrovolnickou činnost? - kdy daný člen s dobrovolnictvím začal, jak se k tomu dostal, co ho k tomu vedlo a proč se rozhodl

dobrovolničit, proč se věnuje dobrovolnictví určenému pro věřící jedince, proč se věnuje nebo nevěnuje dobrovolnictví pro nevěřící jedince, co pro něj dobrovolnictví znamená.

3. Jaké hodnoty považují členové ve své činnosti za důležité? - které věci v rámci své dobrovolnické činnosti považuje za důležité, jaké hodnoty jsou pro něj určující, umí si představit dobrovolničit i kdyby nebyl součástí daného spolku (případně co by v tom mohlo být jiné), umí si představit spolupracovat jako dobrovolník s nevěřícími jedinci (případně v čem by to mohlo být jiné), proč si myslí, že se věřící lidé dobrovolnický angažují více než nevěřící.

Rozhovory probíhaly na místě, které bylo pro informátory nejpříhodnější. Většina z nich se tak odehrála v budově, kde se koná většina pravidelných aktivit Spolku mladých křesťanů, k některým však došlo v kavárně či přímo u informátorů doma. Ještě před samým rozhovorem došlo k vysvětlení toho, jak vše bude probíhat a zároveň byl informátor stručně seznámen s cílem diplomové práce do té míry, do které sám chtěl. Vzhledem k tomu, že všichni souhlasili se zvukovým zaznamenáním rozhovorů, byly proto nahrány na diktafon. Tato skutečnost eliminovala možnost minout podstatné myšlenky v rozhovoru či nenápadné detaily, které mnohdy nejlépe vystihnou to, co chtěl informátor sdělit především.

Pro co nejpřesnější dokreslení celého výzkumu byla k metodě zúčastněného pozorování a hloubkových rozhovorů použita také analýza dat. Analýza dokumentů může být v širším pojetí v podstatě jakýkoliv materiál, který nějak fixuje data. V tomto případě se může jednat i o materiál, který zprostředkovává samotný výzkumník (např. přepis rozhovoru, malba atd.). V případě tohoto výzkumu však půjde o analýzu dokumentů v užším pojetí (Miovský, 2007). Jedná se tedy o „...výzkumnou strategii založenou na analýze již existujícího materiálu, případně materiálu, který vzniká interakcí mezi výzkumníkem a účastníky výzkumu... výzkumník v procesu výzkumu již obvykle nevytváří nové zdrojové materiály pro analýzu, nová data, ale naopak pracuje s materiálem, který již existuje...” (Miovský, 2007, s. 98). Vzhledem k tomu, že se výzkumník obvykle nepodílí na vzniku těchto materiálů, existuje zde jen velmi malá pravděpodobnost, že by ovlivnil charakter těchto materiálů. Nepříjemnost, která v tomto případě může nastat je ta, že dokumenty podléhají znehodnocení časem. V případě tohoto výzkumu se však jedná o analýzu nejnovějších výročních zpráv Spolku mladých křesťanů z let 2015-2017, a proto by tento problém měl být vcelku zanedbatelný. Uváděným handicapem může být také to, že nejsou

známy podmínky, za kterých dokumenty vznikly a že není možné si data uvedená v dokumentech ověřit. Tato skutečnost by měla být ošetřena tím, že v rámci výzkumu současně probíhalo i zúčastněné pozorování a hloubkové rozhovory, které případné nejistoty a otázky pomohou osvětlit (Mioviský, 2007). Analýza výročních zpráv umožnila přiblížit, jakým aktivitám se členové spolku věnují, jak je spolek koncipován a současně také byla částečně podkladem pro kladení otázek během rozhovorů. Analyzovány byly výroční zprávy z posledních tří let, aby případně došlo k zaznamenání podstatných změn a bylo v rámci rozhovorů zároveň možno vrátit se i k dřívějším aktivitám, které již spolek dále neprovozuje.

Vzhledem k tomu, že bylo využito více metod sběru dat, došlo v tomto výzkumu k triangulaci, a to konkrétně k typu triangulace metod. Jedná se sice o poměrně náročný proces, na druhou stranu však umožňuje mnoho výhod. „*Triangulace zaručuje rozmanitost pohledů na zkoumanou otázku... Rozšiřuje záběr a přidává hloubku a konzistenci. Triangulace ukazuje různost pohledů a vliv situace na výpovědi. Triangulace by měla pomoci vysvětlit plně a komplexně lidské jednání z více než jedné perspektivy... Triangulace je tedy proces použití rozličných pohledů za účelem vyjasnění významu pozorování (sběru dat) a interpretace a analýzy dat*” (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, s. 203-205).

Jak již bylo zmíněno, v rámci etiky výzkumu jsem se rozhodla anonymizovat název spolku, který v této práci vystupuje pod již zmíněným jménem „Spolek mladých křesťanů“. V názvu je obsaženo vše, co je pro daný spolek charakteristické, neboť se jedná o spolek převážně křesťanů v mladém (někdy i dětském) věku. Cílem tedy bylo zachovat autenticitu toho, co je hlavní náplní činnosti spolku i v samotném názvu. Současně i respondentům, kteří se zúčastnili rozhovorů, byly přiděleny pseudonymy jiných jmen. V tomto případě je jakákoliv spojitost jména s danou osobou čistě náhodná, neboť pro charakteristiku výpovědí respondentů není jméno vzhledem k citlivosti dat podstatné. K anonymizaci přistupuji z toho důvodu, že téma víry je pro mnohé osobní záležitostí, jelikož samotné zúčastněné pozorování a stejně tak i rozhovory mohou poskytovat citlivá data. Tuto soukromou rovinu je tedy potřeba respektovat (Heřmanský, 2009/2010).

3.1.3 Představení spolku

Pro lepší pochopení perspektivy účastníků výzkumu a ucelenější kontext, je příhodné představit také samotný spolek, jehož jsou členové. Spolek je zde představen pod pseudonymem “Spolek mladých křesťanů”. Účelem této neziskové organizace je sloužit obyvatelům České republiky a to v mnoha různých oblastech. Mezi ně patří volnočasové aktivity pro děti a mládež (formou kroužků, klubů, mateřských center apod.) s tím, že cílem je v tomto případě upevnit pozitivní křesťanské hodnoty. Dále sem patří vyučování nejen mládeže, ale také dětí a dospělých, a to formou nevýdělečných seminářů, kurzů či biblických škol. Další oblastí je nabídka pořádaných táborů a víkendových akcí, potom také amatérské divadlo. Součástí je i sociální a charitativní péče o potřebné a v neposlední řadě také publikační činnost, která má opět nevýdělečný charakter (Výroční zpráva, 2017).

Toto občanské sdružení, které bylo založeno v roce 2003 ve formě spolku, se věnuje především práci s neorganizovanou mládeží. Pokud jde o strukturu spolku, je rozdělen do osmi středisek. Vedoucí jsou také pravidelně každé čtvrtletí vzdělávání pomocí programů, které vyučují zkušené vedoucí se zaměřením na práci s dětmi a mládeží. Další nepravidelná školení vedoucích a stejně také dobrovolníků probíhají obvykle nárazově podle potřeby (Výroční zpráva, 2017).

Každé středisko se specializuje na konkrétní skupinu dětí či mládeže. Vytváří pak programy přímo pro ně, a to od programů určených přednostně pro křesťanské děti a mládež, přes divadlo, až po programy určené pro nevěřící či smíšené skupiny věřících a nevěřících dohromady (Výroční zpráva, 2017).

Jedna ze skupin, kde probíhalo zúčastněné pozorování, byla ta divadelní. Tato skupina hraje především vlastní autorská divadelní představení, která jsou určená především pro dospělé a mladé lidi. Součástí souboru jsou lidé nejrůznějšího věku, mimo jiné i mladí lidé ve věku 8-25 let. Cílem je integrovat do dramatické práce zmíněné mladé lidi, přizvat je k připravovaným projektům a zúročit jejich talent (Výroční zpráva, 2017).

Další zkoumaná skupina má jako svůj hlavní projekt pořádání tábora pro děti a mládež. V roce 2017 se uskutečnil již sedmý tábor v součinnosti s křesťany ze Slovenska, kteří na tábor jezdí také a pomáhají jako dobrovolníci ve vedoucích pozicích po boku českých dobrovolníků ve stejných rolích. Téma tábora je vždy podle některé knihy z Bible, na jejíž obsah jsou děti během týdne zábavnou formou vyučovány. Nechybí ani zájmové workshopy jako jsou výtvarné techniky, zpěv, tanec, sporty apod. Součástí činnosti této

skupiny je také pořádání “táborového dne” dvakrát do roka, což je čas, kdy se děti a mládež mohou opět setkat se svými vedoucími z tábora a také s účastníky, se kterými byli v oddílech (Výroční zpráva, 2017).

Obdobně i následující zkoumaná skupina pořádá primárně letní tábor, který se zaměřuje na křesťanské děti i na děti z nevěřících rodin, dále také na děti z početnějších rodin, děti, které jsou v pěstounské péči či děti, které mají nějaké specifické potřeby. Vedoucí jsou převážně mladí lidé ve věku 15-30 let (Výroční zpráva, 2017).

Nejvíce aktivit připravuje skupina zaměřená na mládež, která pořádá pravidelná týdenní setkání, která jsou organizována podle tří věkových kategorií: 12-15 let, 15-18 let a 18-25 let. Témata probíraná na těchto setkáních se týkala biblických otázek. S mládeží jsou také spojené společné akce, které probíhají především o prázdninách (podzimních, vánočních, velikonočních i letních). Některé jsou zaměřené především na křesťanské děti, jiné na děti ze sociálně slabších rodin, ale zváni bývají jak věřící, tak nevěřící. Další pravidelnou akcí, která se koná každý měsíc je mládežnické shromáždění pro všechny věkové kategorie dohromady (Výroční zpráva, 2017).

Poslední zkoumaná skupina si klade za cíl přirozenou formou předávat hodnoty a talenty, které vedoucí těchto kroužků mají a chtějí je podporovat v dětech a mládeži. Mezi stálé aktivity patří kroužky anglické konverzace, fotografické, historické a výtvarné kroužky. Součástí jsou i další doprovodné tematické akce (Výroční zpráva, 2017).

3.1.4 Výběr vzorku

Výzkum byl zaměřen na dobrovolníky, kteří fungují (či případně fungovali) ve Spolku mladých křesťanů, jelikož k těmto informátorům mám přímý přístup. Sama jsem totiž v tomto spolku dříve nárazově dobrovolničila. Tato skutečnost může mít na výzkum jak pozitivní, tak i negativní dopad. Pozitivní v tom smyslu, že mám do tohoto spolku přístup a tím pádem může dojít k samotnému výzkumu. Vzhledem k tomu, že jsem tam dříve působila, znám tamní prostředí a také mám potřebné kontakty. To mi umožnilo, aby probíhalo jak zúčastněné pozorování, tak i rozhovory a byly mi rovněž poskytnuty výroční zprávy. Jelikož mnohé z dobrovolníků, co ve spolku působí, znám osobně, nebyl problém, aby mi poskytli svůj čas během zmíněných rozhovorů. Na druhou stranu se zde objevují i

nevýhody. To, že znám tamní prostředí může být totiž jak pozitivní tak i negativní. Negativní proto, že si třeba nemusím uvědomovat některé neobvyklé či pro výzkum zajímavé jevy, ke kterým dochází, jelikož mi mohou připadat už docela běžné. Zároveň může dojít k opomenutí položení klíčových otázek proto, že na ně sama již odpověď znám a nepřikládám jim tedy tak velkou váhu, kterou by nezúčastněný výzkumník přikládat mohl. Svou roli však hodnotím spíše pozitivně a to předně proto, že výzkum díky ní vůbec mohl proběhnout.

Vzhledem k výzkumnému problému a také kvalitativní strategii tohoto výzkumu, byl vzorek vybrán účelově. Výběr byl zaměřen na dobrovolníky, kteří v organizaci působili či stále ještě působí alespoň jeden rok při nějaké pravidelné aktivitě. Pravidelnost a délka aktivity je důležitým prvkem ve výběru vzhledem k tomu, že tito dobrovolníci mají za sebou dostatečně dlouhou zkušenost a intenzitu dobrovolnické práce, aby mohli zhodnotit svůj průběh v organizaci a postoj k této aktivitě, která pro ně není pouze nějakým impulsem, ale součástí života. Pravidelná aktivita, jejíž byli všichni součástí, byla setkání mládeže. V tomto spolku se mládež setkává dle věkových kategorií, které jsou rozděleny na kategorie 12-15 let, 15-18 let a 18-25 let. Setkávají se pravidelně jednou týdně a mají společný program, kde zazní promluva na nějaké biblické téma, zpívají písně Bohu a na závěr se rozdělí do menších skupinek, kde probírají předešlou promluvu, uplynulý týden, sdílejí se a společně se modlí. Dobrovolníci, kteří byli vybráni jako informátoři, jsou vedoucí na těchto setkáních a “moderují” či spíše koordinují průběh menších skupinek, které se uskutečňují po hlavním programu. Zároveň však tito dobrovolníci působí i v dalších aktivitách, které jsou určeny věřícím i nevěřícím, to už je pak spíše individuální.

Ještě před tím, než k samotným rozhovorům došlo, byli informátoři seznámeni s daným výzkumem. Dle jejich zainteresovanosti jsem jim krátce představila cíle svého výzkumu, zpracování a zacházení se sesbíranými daty, jejichž byli součástí. Před samotným rozhovorem jim byla vysvětlena definice dobrovolnictví v kontextu této diplomové práce, aby při odpovědích měli ucelenější představu, na co byli tázáni. Zároveň jsem je ujistila, že kladené otázky mohou v případě potřeby zůstat bez odpovědi a že pokud by se naskytl jakýkoliv problém, je možné výzkum přerušit či dokonce v krajním případě i ukončit. Ke každému z nich jsem přistupovala osobně, s jistou empatií, aby nedošlo k nastolení nepříjemných situací. Zachovala jsem jim potřebnou anonymitu, přičemž vystupují ve výzkumu pod pseudonymy, které poslouží při analýze dat této práce, obzvláště ve chvíli, kdy dojde na citování jejich výroků. Požádala jsem také informátory o informovaný souhlas,

který měl ústní formu. Vystupovali totiž anonymně, proto je tento souhlas dostačující. Současně byli tázáni, zda souhlasí, aby byly rozhovory nahrávány a případně v budoucnu doplněny (Ezzedine, 2018).

Zúčastněné pozorování probíhalo v rámci aktivit, které pořádá Spolek mladých křesťanů či na kterých se podílí. Jedná se nejen o pravidelná mládežnická setkání, ale také o nárazové akce jako jsou kupříkladu tábory, festivaly či divadelní představení. Pokusila jsem se zahrnout jak aktivity, které jsou cílené spíše na věřící jedince, tak i ty, které jsou určeny vyloženě pro nevěřící neboli, jak říkají křesťané “evangelizační” aktivity. Jak již bylo řečeno, zúčastněné pozorování probíhalo přerušovaně od konce srpna 2017 do konce května 2018. Zúčastnila jsem se celkem dvou nárazových akcí a osmi setkání. Z toho šlo o dvě prázdninové akce: tábor a podzimní výjezd, přičemž na každé z nich jsem strávila čtyři celé dny. Dále jsem byla součástí pravidelného setkávání celé mládeže, pravidelného setkávání mládežníků ve věku 18-25 let, hudebního festivalu a divadelního představení.

Po dohodě s předsedkyní Spolku mladých křesťanů jsem absolvovala zúčastněné pozorování. Nenarušovala jsem nijak průběh daných aktivit, jelikož jsem byla jejich součástí, a proto jsem nebudila podezření jakožto “výzkumnice”. Nechala jsem plně na rozhodnutí předsedkyně spolku, do jaké míry se vedoucí těchto aktivit či jejich účastníci dozvědí o mé pozici jakožto výzkumnice. Na druhou stranu jsem v některých situacích sama odhalila svou roli, abych mohla na téma svého výzkumu vést rozhovor s vedoucími (tedy dobrovolníky) či účastníky těchto aktivit.

3.1.5 Stručné představení informátorů

Informátor č. 1 - Sebastián

Muž, 19 let. Působí jako dobrovolník ve Spolku mladých křesťanů již přibližně třetím rokem. Dva roky byl každý týden během školního roku vedoucím mládežníků ve věku 12-15 let a po celou dobu se jako dobrovolník účastní nárazových akcí tohoto spolku (např. táborů a víkendových akcí). Mimo náboženský spolek nedobrovolničí.

Informátor č. 2 - Andrea

Žena, 21 let. Působí jako dobrovolnice ve Spolku mladých křesťanů již přibližně jedenáctým rokem, kdy ji k tomu rodiče přizvali (nejprve hrála v kapele, později se stala vedoucí táborových oddílů). Aktivně se jako dobrovolnice účastní nárazových akcí tohoto spolku (např. táborů a víkendových akcí) již od dětství. Zároveň se každý týden během školního roku věnuje mládežníkům ve věku 18-25 let. V rámci školní praxe se několik měsíců věnovala (převážně romským) dětem ze sociálně slabých rodin v rámci nízkoprahového klubu. Chodila tam nepravidelně i dříve.

Informátor č. 3 - Hedvika

Žena, 21 let. Působí jako dobrovolnice ve Spolku mladých křesťanů již přibližně pátým rokem. Začínala jako vedoucí, když se se každý týden během školního roku věnovala mládežníkům ve věku 12-15 let po celou dobu své dobrovolnické činnosti. Jako dobrovolnice se účastní nárazových akcí tohoto spolku (např. táborů a víkendových akcí). Zároveň po čtyři roky docházela jako dobrovolnice pomáhat do nízkoprahového klubu (převážně romským) dětem ze sociálně slabých rodin. V rámci praxe ve škole byla také dobrovolnicí na příměstském táboře se zaměřením na biologii.

Informátor č. 4 - Milan

Muž, 23 let. Působí jako dobrovolník ve Spolku mladých křesťanů již přibližně šestým rokem. Začínal jako vedoucí, když se se každý týden během školního roku věnoval mládežníkům ve věku 12-15 let po necelé tři roky. V tuto chvíli se věnuje stejným způsobem mládežníkům ve věku 15-18 let. Jako dobrovolník se také účastní nárazových akcí tohoto spolku (např. táborů a víkendových akcí). Nárazově a nepravidelně také chodil pomáhat jako dobrovolník do nízkoprahového klubu (převážně romským) dětem ze sociálně slabých rodin. Ojediněle pomáhal v rámci školní akce prodávat různé předměty na podporu boje proti rakovině.

Informátor č. 5 - Lucie

Žena, 24 let. Působí jako dobrovolnice ve Spolku mladých křesťanů již přibližně jedenáctým rokem. Začínala jako členka taneční skupiny, se kterou vystupovala na nárazových akcích daného spolku, kde byla zároveň oddílovou vedoucí. Fungovala také jako vedoucí, když se každý týden během školního roku věnovala mládežníkům ve věku 12-15

let po dobu dvou let. Jako dobrovolnice se účastní i nárazových akcí tohoto spolku (např. táborů a víkendových akcí). Přes dva roky také dochází pomáhat jako dobrovolnice do nízkoprahového klubu (převážně romským) dětem ze sociálně slabých rodin.

Informátor č. 6 - Martina

Žena, 25 let. Působí jako dobrovolnice ve Spolku mladých křesťanů již přibližně desátým rokem. Začala tam fungovat jako vedoucí na táboře, jelikož ji do této činnosti uvedli její rodiče. Jako dobrovolnice se účastní i nárazových akcí tohoto spolku (např. táborů a víkendových akcí). V současné době se každý týden během školního roku po dobu dvou let věnuje mládežníkům ve věku 18-25 let. Dva roky chodila pomáhat jako dobrovolnice do nízkoprahového klubu (převážně romským) dětem ze sociálně slabých rodin. Na pozvání své maminky po dobu jednoho roku vypomáhala jako dobrovolnice ve středisku náhradní rodinné péče.

Informátor č. 7 - Natálie

Žena, 27 let. Působí jako dobrovolnice ve Spolku mladých křesťanů již přibližně dvanáctým rokem. Začala tam fungovat jako vedoucí na táboře a později se každý týden během školního roku věnovala mládežníkům ve věku 15-18 let, ale v současnosti je vedoucí věkové kategorie 18-25 let. Vedla také taneční skupinu, která vystupovala na nárazových akcích tohoto spolku, kterých se účastnila, i když tam daná taneční skupina nevystupovala (např. táborů a víkendových akcí). V rámci školního semináře během svého studia vypomáhala na několika benefičních akcích pro různé nadace. Sama teď jako profesorka na gymnáziu zprostředkovala podobnou zkušenost svým studentům prostřednictvím projektu DofE (The Duke of Edinburgh's Award).

Informátor č. 8 - Patrik

Muž, 30 let. Působí jako dobrovolník ve Spolku mladých křesťanů již přibližně devátým rokem. V současné době se každý týden během školního roku věnuje mládežníkům ve věkové kategorie 18-25 let. Jako dobrovolník se účastní i nárazových akcí tohoto spolku (např. táborů a víkendových akcí). V tuto chvíli spolupracuje jako dobrovolník na několika projektech různých církví a stejně tak i třeba jedné komunity, která pomáhá drogově a alkoholově návykovým lidem nebo u přípravných kurzů pro lidi hledající Boha. U všech těchto zmíněných aktivit pomáhá s propagací a reklamou těchto subjektů. Dále také se svou

manželkou pravidelně připravují předmanželské večery. Dříve byl aktivní v pomoci jednomu hospicu, kde několik let fungoval jako dobrovolník. Zároveň se jedenáct let podílel na koordinaci studentské soutěže, kterou pomáhal i zakládat.

Informátor č. 9 - Helena

Žena, 42 let. Působí jako dobrovolnice ve Spolku mladých křesťanů již přibližně patnáctým rokem. Stála u jeho samého zrodu a na mládeži dobrovolničila ještě šest let před tím, než byl daný spolek založen. Jako dobrovolnice se účastní i nárazových akcí tohoto spolku (např. táborů a víkendových akcí). Současně s tím vede již přes dva roky dvě skupinky. Jedna je založena na místní bázi a je určena přednostně pro obyvatele ve vesnici, kde informátorka bydlí. Ta druhá je určená pro maminky s malými dětmi. Obě jsou s křesťanským programem, ale jsou otevřené jak věřícím, tak nevěřícím. Mimonáboženským aktivitám se věnuje spíše příležitostně a nárazově.

Informátor č. 10 - Josef

Muž, 56 let. Působí jako dobrovolník ve Spolku mladých křesťanů již přibližně patnáctým rokem. Aktivním dobrovolníkem se stal od doby, kdy uvěřil v Boha. Působil tam, kde mu byly otevřeny dveře a kde vnímal, že by ho Bůh chtěl. V současné době se každý týden během školního roku věnuje mládežníkům ve věkové kategorii 18-25 let. Jako dobrovolník se účastní i nárazových akcí tohoto spolku (např. táborů a víkendových akcí). Už přes dvacet let se věnuje pomoci bezdomovcům. Začal s tímto typem dobrovolnictvím přes organizaci Naděje. Tato aktivita je zprostředkována skrze křesťanskou organizaci, ale primárně je zacílená na bezdomovce, kteří obvykle bývají nevěřící.

3.1.6 Analytické postupy

Jak jsem již předznamenala, vedené rozhovory jsem nahrála a následně s nimi pracovala dále. Provedla jsem doslovnou transkripci, co se významového obsahu týče, aby byl zachován význam sesbíraných dat a bylo snazší vyhodnotit rozhovory. Nadto jsem ale text upravila, aby byl spisovný a mohl tak vytvořit vhodnější celkový ucelený text v rámci provedeného výzkumu a analýzy nasbíraných dat.

Prostřednictvím transkripce audio záznamu do textové podoby jsem následně provedla zobrazení dat. Vzhledem k tomu, že sesbíraného materiálu bylo velké množství, provedla jsem redukci dat, abych mohla snadněji rozlišit, která data jsou pro zodpovězení výzkumných otázek relevantní a která nikoliv. Jelikož se jedná o kvalitativní výzkum, všechny operace probíhaly současně. V sesbíraných datech jsem hledala pravidelnosti, abych mohla nalézt potřebná data k zodpovězení výzkumných otázek, čímž mi bylo umožněno vyvozování závěrů. Během toho jsem využila analytický postup, který je založený na kódování. V prvním kroku jsem provedla segmentaci neboli rozčlenění textu na jednotlivé části, díky čemuž se podařilo zorganizovat data. Hned na to následovalo samotné kódování, které napomohlo k popsání, rozřídění a také zestručnění těchto dat (Heřmanský, 2009/2010). „Zároveň s kódováním si pořizujeme poznámky (mema) k obsahům jednotlivých kódů. Mema nám v tomto případě umožňují podržet náhlý analytický nápad a rozšířit tak použití kódu za hranice jednoho případu” (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, s. 217). Díky poznámkování došlo k okomentování již vytvořených kódů a zároveň tento krok umožnil předběžnou interpretaci zaznamenaných dat. V souvislosti s tím, že se jedná o kvalitativní výzkum, bylo použito otevřené popisné kódování. Cílem v tomto případě bylo především umožnit to, aby byla udržena rovina toho, co daná pasáž explicitně říká o daném tématu (Heřmanský, 2009/2010).

V následující analýze jsou popsány jevy, které se u informátorů vyskytovaly častěji a shodovaly se či spolu nějakým významným způsobem souvisely. Aby se čtenář mohl během studia textu snáze seznamovat se získanými daty a zároveň s komentářem autora, jsou zaznamenané úryvky z rozhovorů a terénní poznámky ze zúčastněného pozorování použity ve výsledném zpracování.

3.2 Analýza a interpretace získaných dat

3.2.1 Dobrovolnická angažovanost členů náboženského spolku

V rámci Spolku mladých křesťanů dobrovolníci vystupují především v roli vedoucích či organizátorů nejrůznějších aktivit určených pro mládežníky a také děti. Tento spolek funguje pod záštitou církve, která tímto podporuje smysluplné trávení volného času teenagerů a dětí a usiluje o to, aby vyrůstali na základě biblických, potažmo křesťanských hodnot pod vedením důvěryhodných vedoucích.

Tento spolek nabízí nejrůznější spektrum aktivit a většina z nich probíhá přímo v rámci spolku. Na těchto aktivitách se podílejí především děti a mládež vyrůstající v církvi, pod níž spolek spadá. V tomto případě lze hovořit o tom, že se zde utužuje svazující sociální kapitál. Ten se vyznačuje primárně tím, že vztahy mezi jedinci nějaké integrované skupiny posilují solidaritu uvnitř té dané skupiny (Skovajsa, 2010). Mezi pravidelné a časté aktivity Spolku mladých křesťanů patří mládežnická setkání, která probíhají každý týden v závislosti na věku účastníků. Dobrovolníci, kteří se na těchto setkáních podílí, jsou převážně vedoucí. „*Vedoucí je vlastně ten, kdo dané setkání koriguje a usměrňuje*” (Terénní deník, 19. 3. 2018). Tyto mládežnické aktivity jsou rozděleny do třech věkových kategorií: 12-15, 15-18 a 18-25 let. Koncept těchto setkání bývá u všech věkových kategorií stejný, odlišuje se však právě zmíněným věkem. Přestože se na programech střídají různí řečníci, cíl je u všech věkových skupin v podstatě obdobný. „*Probíraná témata se opět týkala biblických otázek, existence Boha a interakce s ním, možnosti jeho zásahů v lidských životech a hodnoty následování*” (Výroční zpráva, 2016).

Jak již bylo zmíněno, jedná se o pravidelná mládežnická setkání, přičemž kostra těchto konkrétních aktivit je vytvořena jednotně pro každou z těchto věkových skupin. Vedoucí programu daného dne samozřejmě reaguje na nastalé situace, jelikož každé setkání bývá svým způsobem jedinečné. Přesto však pro lepší organizaci je pro všechny znám předběžný a zároveň přibližný průběh aktivity. „*Scházíme se jednou týdně vždycky na přibližně 3 hodiny a nejdřív máme společnou část, kdy jsme všichni lidi dohromady i všichni vedoucí dohromady, máme chvály (oslavné písně Boha - pozn. autorky) a slovo, prostě křesťanské aktivity. Potom se rozdělíme do malých skupinek a právě tam já vedu s jedním*

kamarádem skupinku a tam se staráme o to, aby lidé měli možnost se nějak projevit, říct, co je k tomu napadá a mít tak možnost sdílet ty svoje životy s námi” (Martina, rozhovor). Stejně jako u ostatních aktivit Spolku mladých křesťanů, i zde na mládežnickém setkání jsou vedoucí výhradně křesťané. To ovšem neznamená, že by toto scházení bylo umožněno pouze členům církve, pod kterou spolek spadá. *„To, co se týká mládeže, tak to je určené pro věřící i nevěřící. Primárně jsou účastníky děti, kteří jsou děti rodičů z církve, takže jsou zvyklí na křesťanské prostředí. Ale často se k nim nějak přidají buď jejich příbuzní, nebo kamarádi ze školy, kteří příbuzní nejsou, a funguje to pro ně přijatelně. Není to prostě uzavřená skupina”* (Helena, rozhovor).

Ještě před samotným začátkem mládežnického setkání, se sejdou všichni vedoucí, kteří dobrovolníci u dané věkové kategorie. *„Probíhá to tak, že nejdřív máme nějakou modlitebni, kdy se modlíme za akci půl hodiny před tím setkáním. Potom máme společnou část, kde jsme všichni...”* (Patrik, rozhovor). Tentokrát jsem byla svědkem toho, jak probíhá mládežnické setkání pro nejstarší věkovou skupinu, tedy 18-25 let, která se schází jednou týdně a jejíž program začíná v nejpozdějších hodinách ze všech. Je to dáno především tím, že mládežníci, kteří setkání navštěvují, jsou převážně vysokoškoláci a mnozí z nich i pracující (ať už na úvazek nebo brigádně). Jelikož vedoucí usilují o to, aby co nejvíce z nich mohlo dorazit na celý program, tedy již na začátek, je časově uzpůsoben tak, aby to většina z nich byla schopna stihnout. Tato setkání jsou v podstatě určená všem mládežníkům, kteří spadají do dané věkové kategorie a kteří zkrátka mají chuť se ho zúčastnit. Konkrétně to demonstruje jeden z vedoucích nejstarší věkové skupiny: *„Máme touhu, abychom byli srozumitelní i pro nevěřící. V praxi to zatím funguje tak, že jedna taková velká skupina, co nám tam chodí, tak to jsou věřící mládežníci z našeho sboru. Druhá taková velká skupina, co se tam objevuje, tak to jsou věřící vysokoškolští studenti, kteří jsou třeba z jiných měst, ale tady v Praze začali studovat vysokou a nás si nějakým způsobem našli na Facebooku nebo nás někdo doporučil a oni tam začali chodit. No a pak další skupina to je hodně takové rozmanité, že si nás někdo najde na Facebooku nebo na webu a přijde se podívat, co jsme zač a jak to tam vypadá. Občas tam někdo pozve nějakého nevěřícího kamaráda, ale to jsou spíš jednotlivci”* (Josef, rozhovor). Během toho, co jsem měla možnost mluvit s některými vedoucími či účastníky, jsem se dozvěděla, že je mládež otevřená nejen lidem z církve, která Spolek mladých křesťanů zaštiťuje. Přístup mají i ti, kteří chodí do jiných církevních denominací či nejsou součástí žádné. Z některých rozhovorů jsem vyrozuměla, že se

především během posledního roku rozšířilo povědomí existence dané mládeže mezi křesťany, kteří přijíždějí do Prahy za účelem studia na vysoké škole. „...na skupince, ke které jsem se přidala, byli tři příchozí z jiných denominací. Z mého pohledu se k nim chovali ostatní přátelsky a zapojili je do dění skupinky tak jako by tam v podstatě normálně chodili. Jediný rozdíl byl ten, že se nejprve představili a něco málo o sobě řekli” (Terénní deník, 19. 3. 2018). Potvrdilo se tak to, co jak vedoucí, tak účastníci demonstrovali již dříve, tedy že nově příchozí na mládežnická setkání nejstarší věkové kategorie, bývají obvykle vysokoškolští studenti, kteří jsou věřící a nepochází z Prahy, ale přišli sem za studiem.

Za účelem shromáždit data, ke kterým bych se v rámci samotného setkání nedostala, jsem přišla již před začátkem setkání, kdy tam účastníci ještě nebývají. „Chtěla jsem stihnout modlitebni, ...kde se scházejí všichni vedoucí a modlí se za účastníky. Byla jsem svědkem toho, jak taková chvíle před začátkem vypadá. Zrovna ten den se speciálně zaměřili (nejen) v modlitbách na dva jedince, kteří měli přijít poprvé. Zmiňovali, že se jedná o jednu dívku, která je z Ruska a neumí česky a která se o dané mládeži neznámo jak dozvěděla a chystala se přijít. Stejně tak psal nějaký mladík na facebookové stránky dané mládeže, zda by mohl na setkání přijít, což samozřejmě mohl. Nikdo z vedoucích nevěděl, jak se o mládeži dozvěděli, ale měli radost, že mají o setkání zájem, a to především proto, že oba byli nevěřící” (Terénní deník, 21. 5. 2018). Jelikož jsem věděla, že na setkání měli právě ten den dorazit i nevěřící lidé, tedy minimálně byli vedoucí informováni o tom, že přijdou dva, pokusila jsem zaměřit na to, jak se k nim budou ostatní chovat. Zajímalo mě především, jestli je jejich mládež skutečně otevřená i nevěřícím, jak mnozí z nich říkají. „Pozorovala jsem, zda se nováčků někdo ujme a zda půjdou snadno rozeznat od ostatních. Zmíněný mladík skutečně přišel a ihned ho oslovili někteří vedoucí a věnovali se mu, takže tam nebyl sám. Když jsem procházela chodbou, zaslechla jsem, jak přišla ještě jedna vedoucí, která ale na dané mládeži normálně nebývá, protože se věnuje jiným aktivitám v rámci spolku, a jak hledala někoho, kdo by se mohl věnovat zmíněné dívce, která měla přijít. Když byla ujištěna, že se o dívce ví a že jsou připravení jedinci, kteří se jí budou věnovat, s klidem odešla.” (Terénní deník, 21. 5. 2018). Zpětně jsem se dozvěděla, že zmíněný mladík přišel i na další setkání určená pro tuto věkovou kategorii a dokonce začal chodit i na jednu ze skupinek. Ty totiž navazují bezprostředně na hlavní program. Osobně jsem neměla příležitost si s ním o tom promluvit. Avšak vypovídací hodnotou toho, že se mu na setkání líbilo, je už to, že na něj opakovaně dorazil i potom, co se tam ukázal poprvé.

Na základě toho, co jsem viděla i toho, co mi vedoucí prozradili, je nasnadě, že je mládež přístupná skutečně i nevěřícím lidem. Nejedná se tedy o uzavřenou skupinu. Během několika neformálních rozhovorů s vedoucími jsem nahlédla, že mají zájem na tom, aby mezi ně chodili právě nevěřící lidé. To, co sami přijali a co považují za důležité, totiž chtějí předávat i dál, nenechávat si křesťanství, respektive vztah s Bohem jenom pro sebe. Na druhou stranu jsou závislí právě na tom, kdo na mládežnické setkání přijde. „*Hlavně nám tam chodí věřící, ale nemáme to takhle nastavené, že by to nutně bylo pro ně. Spíš tak reagujeme na to, že tam chodí věřící, ale určitě toužíme po tom, aby to bylo místo, kam chodí i nevěřící, kam můžou i věřící pozvat svoje kamarády a mohli se tam setkat i oni s Bohem*” (Josef, rozhovor).

Mládežnický program je předně uzpůsoben tomu, že tam chodí nejvíce věřících lidí. V rámci času stráveného pozorováním jiných aktivit Spolku mladých křesťanů, které byly primárně určeny nevěřícím, jsem shledala, že se jedná o rozdílný koncept programu. Samozřejmě to souviselo také s tím, zda se jednalo o čistě mládežnické setkání, tábor, festival či divadelní představení. Přesto při zpětném zhodnocení mohu říct, že pravidelná mládežnická setkání jsou programově skutečně přizpůsobena věřícím. Dveře jsou sice otevřené i nevěřícím, ale není tam v podstatě žádná část, která by s křesťanstvím nesouvisela. Všimla jsem si, že jsou to hlavně vedoucí, kteří se věnují nově přichozím jedincům, ať už se jedná o věřící z jiných denominací či o nevěřící. Je to pravděpodobně ovlivněno i strukturou programu. Většina lidí totiž dorazí těsně před začátkem, někteří přijdou i později, takže není tolik prostoru pro neformální povídání. Potom už následuje samotný program, který je v podstatě pevně daný. Jediný čas, kdy je tedy možné se s někým seznámit nebo si „neorganizovaně” popovídat je před začátkem nebo po skončení. Takovým prostorem může být ještě chvíle mezi tím, než se mládežníci rozejdou po hlavním programu na skupinky, které jsou v různých místnostech. Ale to se obvykle jedná jen o několik minut. Částečně asi i proto se nově přichozím věnují hlavně vedoucí. Ti jsou totiž na setkání vždy půl hodiny předem kvůli modlitební a stejně tak tam zůstávají i na konci, protože musí zamknout prostory. Do styku s nevěřícími však samozřejmě přijdou i účastníci, respektive mládežníci, jelikož se společně setkají na navazující skupince. „*Když jsem přicházela do místnosti (na skupinku po hlavním programu - poznámka autorky), potkala jsem pár mládežníků, se kterými jsem se dala do řeči a jedna z prvních věcí, kterou zmínili, byla, že už tam jsou zase noví lidé. Řekli to s jakýmsi povzdechem. Když jsem se zajímala o to, co se děje, pochopila*

jsem z dalších posunků, že tam chodí v podstatě každý týden nějakí noví lidé a že je tím pádem příliš mnoho lidí na závěrečné skupince. Tím pádem sdílení nemůže být tolik osobní a každý má skutečně jen chvilku na to, aby něco řekl” (Terénní deník, 19. 3. 2018). Pro ty, kteří jsou věřící a na setkání chodí pravidelně, je důležité sdílet se s ostatními. Na druhou stranu to neznamena, že by se k nově příchozím nechovali hezky. Pokaždé, když jsem měla tu možnost něco takového pozorovat, byli nově příchozí mezi stávající účastníky přijati bez jakýchkoliv problémů. Spíše se dle mého názoru jedná o jakýsi nevyřešený problém, kterému věřící, co dochází pravidelně, čelí. Rozdělení skupinek je totiž víceméně náhodné a z rozhovorů jsem pochopila, že by někteří spíše ocenili, kdyby mohli docházet na skupinku, která je určená přímo jim a kde se spolu znají.

Doprovodnými aktivitami těchto mládežnických shromáždění, které probíhají během celého roku, jsou různé víkendové akce, konference či tábory. Zaznamenala jsem v rámci rozhovorů s vedoucími přímo spojitost v tom, že když jsou vedoucími na mládežnických setkáních, jsou vedoucími i na doprovodných akcích. Každý samozřejmě podle svých časových možností. Některé z těchto akcí jsou nějak výrazněji tematické jako například výjezdy zaměřené na angličtinu. *„V době jarních prázdnin jsme pořádali dvě akce - o prázdninách pro Prahu 1-5 English camp... - týden s výukou angličtiny za účasti rodilých mluvčích z Velké Británie a USA. O prázdninách pro Prahu 6-10 se konal týdenní lyžařský pobyt... V červenci proběhl... týdenní tábor s výukou angličtiny English Camp...”* (Výroční zpráva, 2016).

Další nárazovou a zároveň déletrvající aktivitou, která rovněž funguje pod Spolkem mladých křesťanů, je dětský tábor. Tento tábor se odlišuje od ostatních hlavně tím, že se svým určením zaměřuje na děti, které vyrůstají v chudších poměrech. *„... jsem tam hlavní vedoucí... je to taky neplacená práce a je to dobrovolně. Takže vedu dětský tábor 11 dní v roce taky pro děti ze sociálně vyloučených rodin a pro křesťanské děti...”* (Martina, rozhovor).

Stejně tak jsou zde ovšem tábory či několikadenní akce, které jsou určeny především těm, co právě chodí spíše pravidelně na mládežnická setkání a je to pro ně v podstatě “náhrada” za to, že tato shromáždění nejsou během letních (i jiných) prázdnin, kdy jsou místo nich právě zmíněné tábory. Největší akcí co do počtu účastníků bývá letní tábor na konci prázdnin a podzimní konference během podzimních prázdnin. Programy jsou, jako u

většiny aktivit pořádaných Spolkem mladých křesťanů, křesťanského charakteru. To kupříkladu znamená, že hlavní program, který probíhá večer a kde se sejdou všichni účastníci, obsahuje promluvu na křesťanské téma, zpívají se písně oslavující Boha a součástí jsou i modlitby. Přestože je mládežníkům k dispozici během dne velké množství aktivit přes sporty, výtvarné techniky, hudební činnost a jiné, tábor je založen na křesťanských hodnotách, které mládežníci mají respektovat. Hlavním programem je večerní shromáždění, kde jsou chvály a biblická promluva. Účastníci tam však nemusí být nijak aktivní. Tedy ani v tomto případě není daná aktivita spolku určena pouze lidem, kteří jsou součástí církve, pod kterou spolek spadá. „*Ty různé tábory jsou také pro věřící i nevěřící*” (Natálie, rozhovor). Větší skupinu na těchto akcích tvoří věřící, avšak téměř vždy se tam objeví i nevěřící, kterým jsou dveře otevřené. Zpravidla se stává, že věřící dítě či mládežník pozve svého nevěřícího kamaráda.

Každé dopoledne probíhají na letním táboře workshopy, do kterých se účastníci rozdělí ještě před táborem podle svých zájmů. Obvykle bývají na výběr: cyklistika, sport pro kluky, sport pro holky, výtvarné techniky, evangelizační, biblicky zaměřený workshop a další. Po dobu, co jsem na táboře byla, jsem se zúčastnila evangelizačního workshopu, jelikož to byla aktivita, která usilovala o přímý kontakt s nevěřícími lidmi - o to, aby je křesťané mohli oslovit. Měla jsem tu možnost podívat se, jak taková interakce probíhá ve spolupráci s dětským domovem. „*Pro děti, které tam byly, připravili (účastníci evangelizačního workshopu - pozn. autorky) speciální program, aby je zabavili a zpestřili jim tamní pobyt. Dorazili jsme k nádherné budově s obrovskou zahradou, a když nás spatřil malý chlapeček, co byl z daného dětského domova, rozeběhl se k nám a objal jednoho člena naší výpravy. Žasla jsem, jak je otevřený zvláště ve chvíli, když objal ještě druhého člověka z naší skupiny. Později jsem zjistila, že ti dva lidé spolu s další skupinou do toho dětského domova jezdí pravidelně každý měsíc a mají pro děti připravený program*” (Terénní deník, 31. 8. 2017). Skupina, která tam takto pravidelně jezdí, patří k církvi, pod jejíž záštitou funguje Spolek mladých křesťanů. Dozvěděla jsem se, že se tam vždy vydá výprava zhruba o pěti až deseti lidech a připraví si pro děti program s křesťanskou tematikou, kde ovšem samozřejmě nechybí ani aktivity čistě zábavné jako jsou nejrůznější hry a sport. „*Naše skupina čítala kolem dvaceti lidí a přesunuli jsme se pomalu do zahrady, kde byly i všechny děti, protože venku svítilo sluníčko a počasí se ten den vydařilo. Ze začátku jsem se držela zpátky, abych mohla čistě pozorovat dění kolem sebe. Zaznamenala jsem celkem patrný*

rozdíl mezi těmi, kdo do domova jezdí častěji a těmi, kdo tam byli poprvé. Ti, co tuhle aktivitu dělají pravidelně, se k dětem okamžitě přidružili a začali si s nimi povídat, kopat si s míčem apod. Ti, kteří tam byli poprvé, nejprve rozpačitě stáli stranou a sledovali situaci. Rozmýšleli se, ke komu se přidají. Někteří se pak připojili k různým skupinkám a někteří zůstali stát v bezpečí stranou (Terénní deník, 31. 8. 2017). Přestože všichni, kteří byli součástí evangelizačního workshopu, počítali s tím, že budou v přímém kontaktu s nevěřícími lidmi, respektive dětmi, některým chvíli trvalo, než svou roli v dětském domově přijali. Jak je patrné z terénního záznamu, tak ti, co do domova jezdili pravidelně, se k dětem přidružili snáze. Zároveň jsem zaznamenala i druhou skupinu těch, kterým to nedělalo až takový problém. Tou byla romská skupina, která tíhla k romským dětem. Dali se spolu do řeči a většinu času v dětském domově pak strávili společně. „Po nějaké době začal společný program, který jakékoliv rozpaky smazal a zapojil všechny, co tam byli. Tím se báječně setřel ten výrazný rozdíl mezi tím „oni“ a „my“, protože jsme všichni byli součástí her, které vedoucí výjezdu připravili. To už jsem tedy byla zapojená i já sama. Nejprve jsme se zúčastnili několika společných her na rozehrátí. Pomohlo to k rozbourání bariér a k tomu, že jsme snadněji k dětem mohli proniknout. Hned na to byl připravený křesťanský zaměřený program, kdy se hrály asi tři písničky, které oslavují Boha, a při nich se tančilo, k čemuž se některé děti nadšeně přidaly. Potom dva lidé krátce řekli, jak se stali věřícími, a nakonec bylo dětem nabídnuto vybrat si z několika variant, co budou dělat. Sama jsem se přidala do skupiny, která malovala barvami na obličej. Tam se také sešlo nejvíc dětí. Myslím si, že k propojení došlo celkem hezky, protože některé děti nás, co jsme přijeli, začaly objímat a měly se k nám důvěrně. Na druhou stranu byly také děti, které nám vykaly, přestože jsme jim říkali, ať nám tykají a oslovují nás jménem (Terénní deník, 31. 8. 2017). I když nejvíce děti lákalo právě malování na obličej, byli tam i takoví, kterým takováto zábava nic moc neříkala. Vedoucí, kteří do domova jezdí pravidelně, po předchozích zkušenostech přirozeně počítali i s touto variantou, takže připravili pestrý program pro všechny. Jako další možnost využití byly pro děti připravené nejrůznější hry s míčem, ať už fotbal nebo vybíjená. Jedna z aktivit, spíše určená pro dívky, byl taneční „seminář“, kde se děti mohly naučit tanec na některé písničky. Ti, co se nechtěli zapojit vůbec, stáli opodál nebo si povídali s některými vedoucími, kteří byli pro tyto případy k dispozici. „Nevím, jak to probíhalo na jiných stanovištích, ale při malování obličeje bylo skvělé to, že jsme se zabavili činností, která děti nadchla a na druhou stranu to byla taková činnost, kdy se s nimi dalo i povídat. Nejzábavnější část pro děti byla asi ta, kdy ony samy měly možnost pomalovat nás ostatní.“

Na tom se vyřádily a myslím, že tím jsme se jim přiblížili nejvíc, protože jsme v podstatě byli na jejich úrovni, když jsme si s nimi vyměnili role v tom, kdo kreslí na obličej. Na závěr programu nám taneční skupinka předvedla, co se naučila a potom jsme se rozloučili a odjeli zpátky do tábora” (Terénní deník, 31. 8. 2017).

Nejvíce mládežníků na táboře bylo z věřících rodin a podle toho, co vedoucí říkali, většina z nich skutečně věřila v Boha i sama za sebe - tedy alespoň dle vlastních slov mladých lidí tomu tak bylo. „*Pátrala jsem po každé zmínce o nevěřících účastnících, abych mohla zjistit, jak na tom na táboře jsou a jak se jim daří zapojovat. Doslechla jsem se ale něco jiného, a to že se někteří z nevěřících stali věřícími. Jejich vedoucí (účastníci jsou rozděleni do menších skupinek podle pokojů a každá skupinka má svého osobního vedoucího) to dosvědčili a doplnili, že se to stalo během večerního programu, kdy je vlastně největší prostor pro to, že se s dětmi sdílí víra v Boha” (Terénní deník, 1. 9. 2017).*

V podobném konceptu je organizovaná i podzimní konference, ovšem s tím rozdílem, že se koná kratší dobu, a to v závislosti na podzimních prázdninách. Forma je podobná táborovému řádu. I tato akce je otevřená věřícím z různých církevních denominací a stejně tak i nevěřícím. „*Podzimní konference proběhla už tradičně na konci října... zúčastnilo se jí 130 mládežníků... Mladí si vybírali z řady zajímavých workshopů, seminářů, rozvojových a sportovních aktivit. Kromě tradičních workshopů se mohli přihlásit na workshop Jsme tu pro druhé, kde měli možnost např. dělat programy pro romské děti, navštívit staré lidi v zařízení LDN (Léčebna dlouhodobě nemocných) nebo pomoci uklidit část města od odpadků” (Výroční zpráva, 2017).*

Obdobně jako na letním táboře, i zde jsem se přidala během dopoledne k evangelizačnímu workshopu, který se tentokrát jmenoval „Jsme tu pro druhé”. Tento workshop vychází z toho, že křesťané nejsou uzavřenou skupinou, ba naopak. Chtějí sdílet svoji víru s ostatními a pomáhat tam, kde je potřeba, pokud to je v jejich silách. Odtud tedy název workshopu, který je velmi prakticky zaměřený na nevěřící, respektive aktivity během něj pořádané cílí na nevěřící skupinu. Program tohoto workshopu bývá velmi pestrý, snaží se “zasáhnout” lidi v okolí nejrůznějšími způsoby. Bylo mi řečeno, že vděčným místem pro to, kam vyrazit, je léčebna dlouhodobě nemocných. Oproti ostatním lidem, jsou obvykle skutečně rádi, když se jim někdo věnuje a často je „neodradí” ani to, že se jedná o křesťany. „*...nakonec jsem šla s jednou dívkou do pokoje, ve kterém ležel starší pán. Byly jsme tak*

nějak připravené, že nás může odmítnout (i když sociální pracovnice z LDN nám dala pár typů na některé pokoje, kde by byli lidé ochotní si popovídat)... V pokoji, do kterého jsme vešly, nás pán přivítal celkem mile. Když jsme mu ale řekly, že přicházíme z křesťanského prostředí, na okamžik to vypadalo, že nás spíš pošle pryč a moc dlouho tam s ním nebudeme... Během chvilky, kdy zjistil, že jsme tam opravdu pro něj, se rozprávěl a vyprávěl nám o svém životě. O všem možném, co zažil, a především o těžkostech v rámci rodiny, práce a mnohé další. Na to, že to vypadalo, že se hned na začátku uzavře a nebude mít návštěva dlouhého trvání, jsme u něj byly celou hodinu a povídali jsme si. Když vyprávěl o svém největším trápení, zeptala se ho dívka, se kterou jsem přišla, jestli mu může nabídnout modlitbu a on souhlasil. Po skončení modlitby měl slzy v očích a děkoval...” (Terénní deník, 27. 10. 2017).

Tento výjezd se také vyznačuje tím, že to účastníci a zejména vedoucí neberou jako akci, která je pouze o nich. *„Důležitou součástí posledního dne je hlavně úklid – je to forma jakéhosi poděkování, že jsme mohli strávit ten čtyřdenní čas v místních školních prostorách a zároveň jim tím pomůžeme”* (Terénní deník, 29. 10. 2017). Několikrát jsem zaslechla, jak někteří účastníci přeci jenom měli nějaké negativní poznámky na to, že musí uklízet. Někteří dokonce chtěli vysvětlení, proč to musí dělat. Důvodem je to, že vedoucí si kladou za cíl “posloužit” druhým, tedy těm, co pronajali prostory k dispozici. Tentokrát to ovšem nezůstalo pouze u obvyklého úklidu. Byli zde skupina mladých lidí, kteří v zastoupení jedné vedoucí: *„... oslovili pana ředitele, zda by nechtěl s něčím pomoci. Nabídku vděčně přijal a poprosil, zda by někteří nemohli poklidit na zahradě”* (Terénní deník, 28. 10. 2017).

Dobrovolničtí vedoucí, kteří působí v rámci Spolku mladých křesťanů, často pomáhají i v církvi, pod kterou spolek spadá. V rozhovorech několikrát zmiňovali, že jsou součástí aktivity, kterou připravují přímo pro nevěřící. Ta probíhá jak pro mladé lidi, tak zároveň dospělé, jelikož dospělí lidé z dané církve mají obdobná setkání pro zájemce svého věku. Je to tedy rozděleno na mládežníky a na dospělé. *„... jsou to kurzy. To bylo vyloženo pro nevěřící. Byl tam křesťanský tým, který zval svoje nevěřící kamarády i kamarády jiných. Zvali jsme je v podstatě na večeri. Byly tam čtyři stoly, u každého stolu bylo pár lidí, najedli jsme se, pak jsme si povídali, seznamovali jsme se. Pak se povídalo nějaké téma a u toho stolu se o tom diskutovalo”* (Sebastián, rozhovor). V tomto případě tedy kromě připraveného programu dobrovolníci pro každého příchozího zajišťují ještě hlavní chod, aby mohly

rozhovory plynout co možná nejpřirozeněji a bez nátlaku u tak obyčejné aktivity, jakou je společná večeře.

Stejně tak však dobrovolníci vypomáhají i na jiných místech, než je pouze církev, pod níž spadá Spolek mladých křesťanů. Jedná se kupříkladu o pomoc jiným církevním denominacím. „*Pak jsou ty další věci s tou propagací... jsem zmiňoval (anonymní organizaci - pozn. autorky), což je příprava reklamních kampaní pro oslovování lidí, co jsou narkomani, kteří hledají nějakou urgentní pomoc nebo hledají pomoc pro své příbuzné nebo přátelé, kteří jsou závislí na alkoholu nebo drogách. Připravuju kampaně, které těm lidem pomáhají najít tuhle komunitu... Potom je to (anonymní církev - pozn. autorky). Tam se jednalo o reklamní kampaně, které byly zaměřené na oslovování nevěřících lidí, kteří si kladou základní otázky o životě, Bohu... Potom (jiná anonymní církev - pozn. autorky). To je primárně určené věřícím. Byla to příprava nějakého kreativního konceptu té církve, co by měli dělat v rámci komunikace ke svým členům. Potom ale samozřejmě i externě, aby jim člověk pomohl s tím, jakým způsobem si definovat, jak ta církev chce komunikovat dovnitř a navenek a co chce sdělovat a k jakým příležitostem...*” (Patrik, rozhovor).

V rámci fungování Spolku mladých křesťanů lze hovořit i o tom, že v této organizaci existují prvky přemost'ujícího sociálního kapitálu. Není vůbec snadné ho dosáhnout, avšak přináší mnoho dobrých věcí, jelikož díky spolupráci vzniknou vazby, které by za běžných okolností nevznikly. Přemost'ující kapitál se vyznačuje tím, že organizace je schopná přesáhnout svou sociální, politickou a profesionální identitu. Spojí se díky tomu s lidmi, kteří nejsou jako lidé, jenž jsou součástí dané organizace (Putnam, 2000). V souvislosti se svou vírou jedinci obvykle spolupracují i s dalšími organizacemi ve svém okolí, když vidí, že je tam nějaká potřeba (Kozlowski, Ferrari, Odahl, 2014). Právě to se projevuje ve Spolku mladých křesťanů. Tento spolek totiž spolupracuje na doprovodných aktivitách i s dalšími organizacemi. Některé akce, jež pořádají, bývají spíše ojedinělé, avšak jsou i takové, které se konají pravidelně každý rok. Jedná se konkrétně o velikonoční “tábor”, který se koná v době velikonočních prázdnin. Je to: „*...pětidenní výjezd zaměřený na pomoc v Dětském centru... Této akce se zúčastnilo cca 25 mládežníků, kteří vymýšleli a realizovali pouliční programy pro převážně romské děti. Cílem programů bylo poskytnout dětem způsob, jak smysluplně trávit čas o velikonočních prázdninách, a mluvit s nimi o Ježíši a o tom, proč se Velikonoce slaví*” (Výroční zpráva, 2017). Tato zmíněná aktivita je spoluprací dětského centra a Spolku mladých křesťanů, avšak mnozí vedoucí z mládeže, kteří fungují v rámci

spolku, tam chodí i během roku. Pro některé je daná činnost spíše časově nárazová, pro jiné však představuje pravidelnou aktivitu, ke které se dostali přímo skrze Spolek mladých křesťanů či přes vedoucí, kteří připravují velikonoční program. V takovém případě tam docházejí během týdne, každý podle vlastních možností a jsou tam především k dispozici dětem, co tam dorazí. „... většinou tam přijdou děti po škole, je tam pro ně vytvořený nějaký společný program jako jsou písničky, slovo křesťanský, modlitby a tak. To zabere maximálně hodinu a zbytek toho odpoledne se jde třeba ven, když je hezky, hrajou se stolní hry nebo se dělají i domácí úkoly. Prostě to, co je potřeba. Jídlo se jim tam taky musí připravovat a prostě se jim věnovat, dělat to, co chtějí, aby se jim tam líbilo” (Andrea, rozhovor). Toto dětské centrum bylo založeno křesťany ve Spojených státech amerických a jedna z poboček vznikla i v České Republice. Ti, kteří tam pracují, zastávají křesťanské hodnoty a podle toho také vypadá náplň programů. Tato organizace byla založena pro ty, kteří jsou nějak závislí, ať už na alkoholu nebo na drogách a primárně se zaměřuje na nevěřící jedince. „Začínalo to tak, že všichni byli nevěřící. Nicméně ten klub funguje už dlouho, patnáct let nebo tak nějak. To znamená, že ty nejstarší děti, co tam začínaly jako předškoláci ještě, tak teď už jsou pomocníci, věří Bohu, znají ho a teď učí ty menší děti o Bohu” (Lucie, rozhovor). Hlavním cílem je tedy pomoci dětem ulice. Z pohledu dobrovolníků, co v organizaci fungují, je ideální, když se spojí praktická pomoc ve formě dělání domácích úkolů apod. s tím, že dětem mohou říkat o Bohu a bavit se s nimi o víře, v které vidí pomoc v jejich náročných životních situacích. V tom pomáhají aktivity, které se konají na dva největší křesťanské svátky: Velikonoce a Vánoce. Velikonoční program probíhá již řadu let a nedávno k němu přibyla i další aktivita, která se koná právě během vánočních svátků. „V prosinci jsme... navázali předvánočním programem pro rodiče a děti, kde se naše mládež věnovala během programu pro dospělé dětem. Byly připraveny vánoční písničky, pohádky, soutěže a dobroty” (Výroční zpráva, 2017).

Mnozí ovšem fungují i jako dobrovolníci v jiných dobrovolnických organizacích, které jsou nenáboženského zaměření. Jedná se především o mladé lidi, kteří buď stále ještě studují, nebo donedávna studovali. Právě škola je v dobrovolnické činnosti mimo církevní sféru ovlivnila. „My jsme ve škole na gymplu měli takový seminář, který se jmenoval něco jako “pomáháme druhým” a bylo to, že tam chodili lidé z různých neziskových organizací. Vyprávěli nám o tom, co dělají a my jsme se mohli různě zapojit... třeba v organizaci Terezy Maxové nebo Chantal Poullain... My jsme byli takoví aktivní. Bylo to spíš takové nárazové,

třeba před Vánoci, když byly nějaké akce na trzích, tak jsme se zapojovali třeba prodejem” (Natálie, rozhovor). Mnohdy to byla právě aktivita školy, která studenty motivovala, aby se do dobrovolnické sféry zapojili. Jednalo se jak o angažovanost dlouhodobějšího charakteru, která studenty provázela třeba celý rok nebo také kupříkladu o jednorázové akce, které škola přichystala. „... *jednou jsme prodávali místo školy nějaká ta sluníčka, což bylo dobrovolné”* (Milan, rozhovor). Dobrovolnictví zprostředkované školou však některé zasáhlo i dál než jenom v časovém období školního roku. Přesto impuls k této činnosti dalo právě prostředí školy. „*Byla to spíš praxe ze školy. Byla jsem na příměstském táboře se zaměřením na biologii... Byly tam děti od první do třetí třídy. To bylo docela v pohodě, člověk si s nimi hrál, učil je. To bylo něco jako školka...*” (Hedvika, rozhovor). Avšak ne pouze aktivní vystupování školy způsobilo zapojení se studentů v dobrovolnické sféře. Studium však vytvořilo jakýsi odrazový můstek pro dobrovolnickou práci v oblasti mimo církev a stalo se inspirací pro studentskou aktivitu v činnosti, která byla dobrovolnická a zároveň umožňovala propojit znalosti získané po dobu studia. „... *já jsem vystudoval školu Podnikohospodářskou na ekonomce, která se zaměřuje na oblast rozvoje podnikání a hodně se o tom na té škole mluví v těch teoretických formách. Mně právě přišlo důležité se do toho zapojit v té praktické formě, kdy člověk pomáhá nějakým konkrétním případům, konkrétním firmám, aby to podnikání rozjeli po té praktické stránce... se věnuju... soutěži podnikatelských nápadů... je to start-upová soutěž, největší v České Republice v současné době, která má každý rok asi 200 firem, které do toho jdou. Tam jsem se dlouhodobě podílel na všech možných věcech už od toho začátku, když jsme to rozjížděli před těmi 11 lety až do dneška...*” (Patrik, rozhovor).

Není to však jen školní prostředí, které inspiruje k podílení se na dobrovolnické práci. Jsou to obecně vztahy, které mnohdy vedou k zapojení se do dané činnosti. „*Do toho střediska náhradní rodinné péče jsem se dostala přes mámu, která tam byla jako sociální pracovnice. Ta mi řekla, jestli bych jim mohla trochu vypomáhat a já jsem si řekla, že to je skvělý nápad a šla jsem do toho... Vždycky jednu sobotu v měsíci jsme připravovali pro celou tu organizaci na celý den program pro ty děti, hlídali jsme je a snažili jsme se je trochu socializovat”* (Martina, rozhovor). Stejně jako u ostatních dobrovolnických aktivit, ať už se jedná o ty, které spadají pod církve či nikoliv, i tady funguje pomoc dobrovolníků nejen na pravidelné bázi, ale jedná se často o nárazové aktivity, ve kterých se angažují. „*Jako výjimečně jsem někde s něčím pomohla, protože můj nevlastní táta je starosta..., takže ...*

pořádá dětské dny, čarodějnice a takové věci, takže jsem tam třeba někdy pomáhala na nějakém stanovišti... ” (Helena, rozhovor).

Přesto však existují i mnohé další varianty, které nebývají tak obvyklé pro to se dobrovolnickky zapojit. Může se jednat kupříkladu o to, že se daný jedinec nějakou cestou zkrátka dozví o potřebách určité dobrovolnické organizace a osloví ho to natolik, že se rozhodne věnovat svůj čas tomu, aby pomohl. „... *aktivita z těch nenáboženských je hospic... Dělal jsem tam dobrovolnické kurzy a několik let jsem chodil pomáhat s nošením lůžek do domácností lidí, kteří byli v péči (hospicu - pozn. autorky), když ten nemocný potřeboval speciální polohovací postele a tak. Potom jsem jim pomáhal i s knihovnou a nějakými edukativními věcmi. Pak také s péčí o ty lidi, být u nich přes noc se vším všudy. Byl jsem i na nějaké stáži v hospicu na několik dní, abych prošel tím kurzem... Mně to v nějakých 18 letech, kdy jsem se o tom dozvěděl, přišlo důležité a přišlo mi důležité, aby lidé měli možnost se smířit se svými příbuznými, mít možnost dát různé vztahové věci dohromady, mít možnost přemýšlet o životě a o tom, jestli měl smysl a jaký... ” (Patrik, rozhovor).*

3.2.2 Vnímání vlastní dobrovolnické činnosti členy náboženského spolku

Začátek své dobrovolnické angažovanosti dobrovolníci zpravidla připisují tomu, že je někdo oslovil, aby se na takové činnosti podíleli. Participování na aktivitách ve Spolku mladých křesťanů vykazuje všechny rysy dobrovolnictví dle Friče a Pospíšilové, tedy že se jedná o nepovinné a neplacené jednání ve prospěch druhých (Frič, Pospíšilová, 2010). To, že je to činnost ve prospěch druhých ovšem má své hranice. Nejedná se v tomto případě o pomoc svým nejbližším, konkrétně rodině a úzkým příbuzným. Dobrovolnické aktivity by také měly být obecně prospěšné, tedy nelze do nich počítat samolibé trávení volného času. Penner pak také zdůrazňuje mimo další podstatné charakteristiky i to, že se jedná o dlouhodobé a plánované chování, které se vyskytuje v nějakém organizačním kontextu (Penner, 2002). Na druhou stranu někteří autoři považují organizační uspořádání za znak formálního dobrovolnictví, což znamená, že dobrovolnictví může existovat i bez organizační složky a nazývá se tak neformální. V rámci Spolku mladých křesťanů však dobrovolníci fungují právě ve formálním uspořádání dobrovolnictví (Rochester, 2006). Nejčastějším důvodem se dobrovolnickky angažovat bylo pro dobrovolníky ve Spolku mladých křesťanů

to, že oni sami dříve docházeli na mládežnické aktivity jako účastníci. Věděli tedy, jak taková setkání probíhají, jak to celé funguje a vzhledem k tomu, že dorostli do určitého věku, byli osloveni, zda by se sami nechtěli stát vedoucími, tedy dobrovolníky, a být zde pro nové, mladší účastníky. Byla to právě reciprocita, která je charakteristická pro tradiční vzorec dobrovolnictví a která utvořila prostor pro navázání dobrovolnické spolupráce. „... už od patnácti mi vedoucí říkali, že mě tam nechají a že mě tam chtějí jako vedoucí, ale že ještě počkáme rok podle toho, jak se rozhodnu, až budu starší” (Hedvika, rozhovor). „Zhruba kolem asi šestnácti, když mi hlavní vedoucí mládeže nabídl, jestli nechci být vedoucí. Potom jsem se začal pouštět do všech různých akcí, právě třeba do toho dětského tábora a tak” (Sebastián, rozhovor). „... mě oslovil ten sociální pracovník, co se tomu věnoval. Ptal se, jestli bych mu nechtěl pomáhat s nějakými věcmi a mně to přišlo dobré” (Patrik, rozhovor). „Asi jsem začal vedením domácí skupinky... Dostal jsem se k tomu tak, že mi to nabídli na mém tehdejší regionu... Zeptali se mě, jestli bych chtěl vést domácí skupinku...” (Josef, rozhovor).

Existují různé strategie, které usilují o zvýšení míry dobrovolnictví. Jedna z nich klade důraz na poskytování praktického vedení jedinců k sociální participaci a vlastně k samotné dobrovolnické práci. Jednou z možností, kterou Janoski, Musick a Wilson spatřují jako klíčovou, je rozvíjet dobrovolnictví již v raném věku člověka, tedy když je ještě dítětem (Janoski, Musick, Wilson, 1998). Pro některé dobrovolníky byl vstup do dobrovolnické oblasti poměrně přirozený vzhledem k tomu, že viděli u svých blízkých aktivní angažovanost v dobrovolnické činnosti a vstoupili tak do podílení se na podobných věcech velmi brzy. To také ukazuje na svazující sociální kapitál, který je typický uvnitř velmi semknutých skupin. Takovým příkladem může být třeba rodina. „Jako by od malička, v podstatě. Protože moji rodiče byli ve službě v církvi a já jsem jim hodně pomáhala, třeba tátovi v kapele. A v tom jsem v podstatě vyrostla a ty věci mi zůstaly do teď. Rodiče mě do toho tak uvedli od úplně nejútlejšího věku, co si pamatuju” (Andrea, rozhovor). „Začalo to, že jsem byla vedoucí na dětském táboře. Bylo to tak, že ho moji rodiče založili, takže jsem tam vyrostla a potom jsem převzala roli dobrovolníka, když byl příhodný věkový čas” (Martina, rozhovor).

Jak již bylo zmíněno, mnohdy je to právě reciproční vztah, který dává vzniknout tomu, že se objeví noví vedoucí. Funguje to na bázi toho, že jsou osloveni současnými vedoucími, jelikož si je vyhlédli, když byli na podobných aktivitách ještě jako účastníci. „Na

cestě zpátky jsem jela domů se dvěma vedoucími, kteří dobrovolníci na pravidelných mládežnických akcích a s nimiž jsem shodou okolností dělala i rozhovory na diplomovou práci. Šlo o Natálii, která je vedoucí u věkové skupiny 18-25 let a o Milana, který je hlavní vedoucí věkové skupiny 15-18 let. Povídali si o tom, jak v rámci mládeže fungují a dostali se na téma, kdy se Milan ptal Natálie, jestli by nechtěla dělat vedoucí u mladší věkové kategorie. Z rozhovoru jsem pochopila, že se o tom bavili již dříve. Natálie mu řekla, že by byla ráda, že s tím už skoro počítá. Jak to spolu rozebírali, říkala, že dříve byla několik let vedoucí právě u této věkové kategorie, ale kvůli svému partnerovi se stala spolu s ním vedoucí u starších mládežníků. Přiznala ale, že je jí věková skupina 15-18 bližší, že jí připadá, že jim má víc co předat... Natálie je dlouholetou vedoucí a Milan si ji vybral právě proto, že ví, že to s teenagery umí a má k nim blízko” (Terénní deník, 26. 5. 2018). V průběhu neformálních rozhovorů v rámci zúčastněného pozorování jsem měla možnost si povšimnout, že došlo k náročnější situaci u věkové kategorie 15-18, jelikož několik vedoucích ukončilo po určité době svou dobrovolnickou spolupráci. Důvody byly různé, ať už kvůli pracovnímu vytížení, školním povinnostem či přeorientování se v dobrovolnické činnosti na jiné aktivity. „(Milan - pozn. autorky) ... mi vyprávěl, že hledá nové vedoucí... vyhlédnutou vedoucí byla jedna dívka, která v danou chvíli chodí právě na setkání pro mladé ve věku 18-25 a Milan ji označil jako někoho, kdo to s mladými umí a koho by opravdu chtěl jako posilu do svého týmu. Daná dívka sice do této chvíle nevedla žádnou z těchto tří skupin pro mladé, ale pravidelně se jako vedoucí účastní různých akcí v rámci Spolku mladých křesťanů, takže jí je dané prostředí blízké... Všimla jsem si díky tomu, že zde skutečně existuje jakási reciprocita, kterou jsem zaznamenala při některých rozhovorech. Účastníci, kteří dlouhodobě chodí na mládežnická setkání, se sami stávají dříve či později vedoucími (Terénní deník, 28. 5. 2018). Přesto všechno, že spolupráce funguje tímto způsobem, není vůbec samozřejmostí, že se každý účastník stane vedoucími. Aby člověk mohl vést druhé, musí samozřejmě disponovat určitými osobnostními kvalitami, které při práci s mladými lidmi a při samotném vedení a organizování probíhajících setkání potřebuje. To, že daný oslovený jedinec zná dobře prostředí spolku, je nesporně velkou výhodou. Ale samotné to k roli vedoucího v dobrovolnických aktivitách nestačí. „Když jsem se Milana ptala, co od vedoucích očekává nebo podle čeho si je vybírá, říkal, že je pro něj nejdůležitější, že ty lidi zná. Tím pádem pak ví, co od nich může čekat. Když jsem se ptala na nějaké obecnější vlastnosti nebo požadavky na vedoucí, řekl, že by chtěl, aby milovali Boha, byli spolehliví,

zodpovědní a aby to uměli s mladými lidmi a snažili se jim rozumět (Terénní deník, 28. 5. 2018).

S tím také velmi úzce souvisí to, že věci, které viděli účastníci dělat u svých vedoucích, dělají sami jako vedoucí ve vztahu k účastníkům. V tomto případě se tak projevuje “proud sociální praxe”, který se vyznačuje právě tím, že občanská angažovanost dobrovolníků vzniká jako výsledek vzorců chování, které jedinec získává díky praktickým zkušenostem, které následně může dál rozvíjet (Janoski, Musick, Wilson, 1998). Předně tedy sami vnímají jako důležité, aby se někdo věnoval těm, kteří to potřebují, tzn. mládežníkům, kteří jsou v kritickém věku. Na druhou stranu to pro ně má ještě dalekosáhlejší dopad rovněž v tom, že v nich vidí potenciální vedoucí, kteří je v ideálním případě v budoucnu budou schopni zastoupit v jejich současných pozicích. „... *vidím v tom smysl, jelikož jsem sám věřící a dělám to prostě rád. Přijde mi, že to je dobrá investice. Jednak do těch lidí a jednak do mého času*” (Milan, rozhovor). „*Myslím si, že je dobré lidi podpořit v tom, aby mohli růst ve svých osobních životech, v tom, jak znají Boha a zároveň můžou podpořit i ostatní lidi a pomůže jim to v tom, aby pak sami mohli být k dispozici druhým lidem i mimo církve. Když to člověk podporuje v té základně a ti mladí pak řeší někde jinde něco složitějšího, tak na to můžou být připravení*” (Patrik, rozhovor). Opět i tento rys vystupuje jako podstatný jak pro dobrovolnictví v rámci křesťanských organizací, tak i v rámci těch, co vůbec náboženský charakter nemají. Vedoucí si dobře uvědomují, že aby tato činnost pokračovala dál a případně se i rozrůstala, je potřeba věnovat svůj čas rozvoji nejen samotných aktivit, ale právě i lidského potenciálu, který je vlastně základem pro to, aby něco takového mohlo vzniknout. „... *dělám teď jeden projekt ve škole, já učím, jmenuje se to DofE (The Duke of Edinburgh's Award) a je to projekt, kde se rozvíjí studenti po různých stránkách. Jedna z nich je právě dobrovolnictví. V zahraničí je to normální a u nás není... Tady v Praze je to poměrně jednoduché, jedna studentka chodila do nemocnice za lidmi, nebo student chodil číst do domova důchodců, doučovat děti a tak*” (Natálie, rozhovor).

Po vzoru Bible a života Ježíše Krista, chtějí křesťané se svým okolím sdílet křesťanské hodnoty a normy, které pro svůj život přijali (Katechismus, 1995). Dobrovolníci ve svojí činnosti spatřují hlubší smysl než je jenom to, že tráví čas s mládežníky, i když to také vidí jako velmi důležité. Podstatné pro ně ovšem je, že s nimi mohou sdílet svou víru v Boha a nasměrovat je tam, kde si třeba nejsou sami tolik jistí. „*Věnuji se tomu, protože jsem poznala Pána Ježíše a jeho lásku a chci to předávat lidem dál. Chci, aby se ve svých životech*

měli dobře. Snažím se jim to nějak ukázat” (Natálie, rozhovor). Velmi podobné to bylo ovšem i u dobrovolnické participace v rámci organizací, které nejsou určeny primárně věřícím dětem či mládežníkům. Naopak jsou přímo vytvořeny pro nevěřící nebo to dokonce ani nejsou náboženské organizace. Hlavním cílem totiž pro dobrovolníky stále zůstává to, že chtějí šířit křesťanství mezi ostatní. „No vlastně je to stejné. Mám pocit, že jsem v životě našla něco, co mi pomáhá, co mě mění a co mě změnilo, což je Bůh. Je to něco, co si všímám u ostatních lidí, kteří Boha nemají, že jim to chybí. A tak chci být dostupná lidem s tím, co mám, aby mohli vidět, že je něco může naplnit a uspokojit” (Andrea, rozhovor). „Myslím si, že je dobré, aby nevěřící slyšeli o Bohu a aby i poznali křesťany, protože si myslím, že spousta lidí má vůči křesťanům předsudky, i vůči náboženství celkově, tak je fajn, aby věděli, že jsme normální lidi a dokážeme se bavit úplně normálně” (Sebastián, rozhovor). „Protože mi přijde, že to má určitý hlubší smysl, že to není jenom o zaplácnutí času, ale už jsem na různých dětech viděla, že nepotřebovali skoro nic jiného, než věřit v Boha a pak byli mnohem šťastnější a modlili se třeba i v rodinách a tak” (Hedvika, rozhovor).

Křesťané, jak již ze samotného názvu vyplývá, jsou následovníci Ježíše Krista. Proto usilují o to, aby jejich život byl podobný tomu, který vedl on nebo aby se tomu vzoru alespoň přiblížili. Když tedy hledají, kde je jejich místo v církvi a kde by mohli pomáhat, respektive dobrovolničit, chtějí mít nějakou vnitřní jistotu, že je Bůh na daném místě chce. V tomto případě se jedná o fungování v rámci dobrovolnictví pro křesťanské i sekulární organizace, nevidí v tom rozdíl. „A jsou to zrovna nějaké věci, ke kterým se cítím od Boha povolány pro tuhle dobu...” (Patrik, rozhovor). „Zároveň mám pocit, že to je něco, k čemu nás Bůh povolává. Že to je něco, co není jen pro nás, abychom nebyli jen na svém vlastním písečku” (Andrea, rozhovor). „No tak pro mě je to asi všechno podobné, myslím to zdůvodnění. Já nějak hledám v životě Boží vedení, snažím se poslouchat Boha a dělat to, k čemu mě vede. A ty aktivity mě nějak historicky vedly ke křesťanům, tak jsem se snažil v tom Pána Boha poslechnout a být v tom věrný. Asi nemám žádný sofistikovanější důvod než tenhle” (Josef, rozhovor).

Mnozí z oslovených dobrovolníků vyrostli v církevním prostředí a v podstatě už od útlého věku byli “zvyklí” na křesťanské prostředí a věci s tím přicházející přijímali v podstatě jako samozřejmost. „No hlavně asi proto, že se s nima nějak sama dokážu ztotožnit, protože jsem sama z věřící rodiny, tak dokážu rozpoznat, že ti mladí potřebují nějaký vzory dejme tomu v tomhle kritickém věku. Když se koukám na sebe, tak vím, že já jsem to

potřebovala, tak mi to přijde takové přirozené... chci, aby neztratili ten rozměr Boha a že nějaký Bůh existuje... Myslím, že se v tomhle věku musí sami rozhodnout a mně přijde dobrý, aby se rozhodli pro Boha. Pro mě osobně je to základ, na kterém stavím...” (Andrea, rozhovor). „To křesťanské prostředí je takové, ve kterém jsem vyrostla, nějak mu rozumím, orientuji se v něm, tak si myslím, že právě proto můžu být dobrou dobrovolnicí v takových organizacích” (Martina, rozhovor).

3.2.3 Hodnoty členů náboženského spolku v rámci dobrovolnické činnosti

Hodnoty členů náboženského spolku lze rozdělit na komunitní, tedy spolkové a specificky křesťanské. Nejprve budou představeny hodnoty, které jsou obecně typické pro spolkovou činnost. Prvkem, který je pro dobrovolníky podstatným v rámci jejich aktivit, je smysluplnost, kterou jim připisují. A tím je pro ně i altruistická rovina, tedy nezištné jednání ve prospěch druhých. Altruismus je typickým znakem pro dobrovolníky, kteří fungují v rámci církevních a náboženských organizací (Frič, Pospíšilová, 2010). „Pro mě to znamená, že můžu nějak naplnit každodenní smysl tady na světě, že můžu být pomocí pro druhé, že je můžu nějakým způsobem dobře ovlivňovat nebo se o to aspoň snažím. A znamená to pro mě i to, že můžu uplatnit svoje nápady a kreativitu...” (Martina, rozhovor). „Určitě jsem ráda, když teď už s odstupem vidím těch dvanácti let, co to dělám, že když jsem sloužila někomu, komu bylo třeba sedmnáct, že ten člověk v současnosti slouží někomu dalšímu a to je prostě ta multiplikace, to násobení. Tak to mě na tom těší, že člověk vidí nějaké svoje nebo spíš Boží ovoce” (Natálie, rozhovor). „Určitě to dává rozměr toho, že člověk dělá věci, které mu dávají smysl... Pak hlavně musím věřit tomu, že to má nějaký dlouhodobý dosah” (Patrik, rozhovor).

Nedílnou součástí dobrovolnické aktivity je vytváření vztahů v rámci organizace, které mají mnohem větší dopad, než by se na první pohled mohlo zdát. Dobrovolníci, kteří fungují v rámci církevních organizací, totiž mají silnější vazby na komunitu, ve které působí a stejně tak tíhnou k dobrovolnické aktivitě. Pro fungování v rámci dané organizace bývají často motivováni právě těmi, kteří v dané organizaci působí, čemuž napomáhají již zmíněné vztahy (Frič, Pospíšilová, 2010). „... je to skvělý prostor pro budování přátelství a vztahů, na což se v životě zaměřuji” (Martina, rozhovor). „Pak možnost se setkat s novými lidmi v

nových kontextech, které by jinak nikdy nepotkal, protože díky tomu má výrazně větší okruh lidí, se kterými se potká a hlavně to může dát něco druhým lidem... ” (Patrik, rozhovor). „Je pro mě důležité, jestli pracuji s lidmi, se kterými pracuji ráda. Protože to opravdu nejde, že bych se tam necítila dobře nebo nepřijatě. Takže jde o příjemné prostředí, kterým získávám. Není to jen o dávání, ale hodně z toho prostředí přijímám ” (Helena, rozhovor).

A pak jsou zde specificky křesťanské hodnoty, které informátoři obvykle zmiňovali jako první vzhledem k poslání spolku. Podstatnou součástí dobrovolnické činnosti těch, kteří působí ve Spolku mladých křesťanů je totiž to, že jednájí podle křesťanských hodnot, které vyplývají z Bible. Jednou z těch nejdůležitějších je, že mají milovat nejen Boha, ale také ostatní lidi a podle toho se k nim chovat a předávat jim pokud možno to nejlepší (Bible: Překlad 21. století, Marek, 2009). *„Určitě jít dětem příkladem. To, že žiju s Bohem sama, by se mělo projevovat na mém životě” (Hedvika, rozhovor). „Pro mě je hodně důležitá láska a přijetí a to, že můžu ukázat nějak na Boha” (Martina, rozhovor). „Snažíme se lidi vést k Bohu, snažíme se, aby to bylo slušnou formou, aby se jim tam i líbilo. Hlavní hodnoty jsou pro nás Bible, hlavně Nový Zákon. Takže se řídíme věcmi, co jsou v Bibli, to jsou pro nás hodnoty. Plus taky nějaká slušnost, respekt, vychování” (Milan, rozhovor). „Hlavní hodnotou církevní organizace je šíření evangelia. A to nejen k nevěřícím, ale i ke svým členům, aby se setkávali s Bohem, s Božím slovem, měli příležitost se modlit a sami nějak rostli ve víře” (Helena, rozhovor). V rámci církve, do které docházejí a stejně tak i Spolku mladých křesťanů, kde dobrovolníci, sdílí společné křesťanské hodnoty. Ty jsou pro ně v mnohém určující. Je to v podstatě jedno z hlavních kritérií, na kterých svou dobrovolnickou činnost staví. „A potom taky určitě sdílet hodnoty s tou organizací, ve které dělám dobrovolnici” (Martina, rozhovor). „Asi hlavní hodnota je to, že mi to musí dávat smysl, že musím věřit poslání té organizace, do které investuji ten čas. V církvi je to jednoduché, protože tam vím, že ta vize bude druhým lidem pomáhat a vím, že jsou i jiní lidé, co tam pomáhají a dělají to dobrovolně, takže tam je to asi jednodušší... ” (Patrik, rozhovor).*

S tím také velmi úzce souvisí to, že křesťané do daných aktivit vstupují především kvůli Bohu a chtějí dělat to, co v Bibli viděli dělat Ježíše. Ten předně usiloval o to, aby činil to, co po něm chce jeho otec, tedy Bůh (Bible: Překlad 21. století, Marek, 2009). *„Pro mě to znamenalo službu Bohu a to, že to nedělám pro svůj zisk, ale chci tím Bohu dělat radost. Zároveň jsem si říkala, že chci dělat to, co Bůh po mě chce.” (Hedvika, rozhovor). „Pak je pro mě dost důležité, abych si myslela, že to, co dělám, mám dělat, že mě k tomu Bůh vede.*

Protože kdyby to tak nebylo, tak bych to dělala nerada nebo bych to flákala” (Helena, rozhovor). „Zase to bude asi dost podobné... V první řadě to znamená, že v tom poslouchám Boha a že dělám to, co po mně chce. Jak říkám, já nemám ve svém srdci příliš nastavené, co dělám za peníze a co dělám dobrovolně” (Josef, rozhovor).

Láska k druhým je podstatnou součástí víry v Boha, kterou křesťané považují za velmi důležitou. Projevuje se různými způsoby a to především tím, jak se k sobě lidé navzájem chovají. Obzvláště, když se jedná o dobrovolnickou činnost, která je přímo určená ku prospěchu druhých. *„Některé věci bych dětem neříkala. Buduje se jim identita v tomhle věku... Na křesťanském táboře vidím, že se ti vedoucí dokážou ovládat a nezačnou na to dítě řvát, co si o něm myslí, jak se chová strašně a tak. Řeší to v klidu a v lásce a poradí se třeba i s jinými vedoucími, když už je nějaký problém s tím dítětem a hledají jak to řešit. Hned na něj nevyjedou, ... že je k ničemu a že z něj nic nebude. Tohle mi přijde hrozný a to se mezi nimi (nevěřícími vedoucími - pozn. autorky) normálně dělá” (Hedvika, rozhovor). „Někdy se mi zdálo, že třeba o těch dětech špatně mluví, což mě zarazilo, protože jsem čekala, že tam třeba jdou se stejnou motivací jako já...” (Martina, rozhovor).*

Dobrovolníci připouštěli, že církev, ve které vyrůstají a fungují, respektive organizace, ve které vypomáhají, má velký vliv na to, že dobrovolnický participují. To odpovídá i zjištěním, že silnou motivací zapojit se do dobrovolnických aktivit v rámci nějaké církevní či náboženské organizace je také povzbuzování těch, kteří v dané organizaci již zapojeni jsou (Frič, Pospíšilová, 2010). *„... musím říct, že ta komunita, ve které jsem, mě do toho uvádí hodně” (Andrea, rozhovor).* Na druhou stranu nemusí být jedinou možnou hnací silou se zapojovat to, že jsou součástí tohoto konkrétního spolku. Obecně totiž náboženství jako takové pozitivně souvisí s náboženskou a také nenáboženskou občanskou angažovaností (Storm, 2015). Dobrovolníci si nebyli jistí, zda by fungovali stejně, kdyby nebyli věřící. Spíše se přikláněli k tomu, že by se dobrovolnickým aktivitám tolik nevěnovali. Na druhou stranu nebrali jako směrodatné to, jaké církve či jakého spolku jsou součástí, ale podstatným prvkem v rámci dobrovolnictví pro ně byla víra v Boha. *„Myslím, že si to umím představit, že kdybych byla křesťanka a znala Boha, že bych sloužila dalším lidem právě proto, že bych znala tu lásku, kterou ke mně má Bůh” (Lucie, rozhovor). „To si umím představit. Ale moc si neumím představit, že bych to dělal, kdybych nepoznal Ježíše” (Josef, rozhovor).* Stěžejní je pro ně tedy to, že jsou věřící a dobrovolníci kvůli Bohu. Spolek,

ve kterém fungují je až druhotný důvod, který spíše vytváří možnosti, kde se dobrovolnický mohou uplatnit.

Představa potenciální spolupráce s nevěřícími dobrovolnickými kolegy byla pro mnohé spíše problematická, a to z toho důvodu, že věřící a nevěřící mají rozdílné hodnoty. Křesťané totiž vycházejí z Bible, což je právě odlišný faktor, který utváří pohled na svět a na fungování v něm. „*Myslím si, že by tam brzy nastaly velké komplikace a problémy. Ovšem záleží teda na tom, jaké má člověk nastavení. Někteří lidé jsou laskaví, přátelští, křesťanství otevření a jen se o něj třeba nezajímají a nejsou nějak proti. S těmi takové problémy nejsou. A pak jsou lidé, kteří hodně kritizují a s těmi by určitě nastaly problémy*” (Helena, rozhovor). „*... hlavním cílem mé služby je ukázat Boží lásku a posloužit těm dětem a právě přinést jim Boha nebo dovést je k Bohu nějakým způsobem. Kdežto ty světské dobrovolnické organizace mají za cíl posloužit těm lidem tím, že naplní jejich základní potřeby - nakrmit je, obléknout je, umýt je třeba a tak. To je ale u nás vedlejším produktem toho, že jim chceme ukázat Boží lásku třeba skrze tohle. Ale myslím, že ten základní cíl je tam jiný*” (Lucie, rozhovor). „*Asi bych měl problém s některými věcmi. Tady když máme nějaký problém, tak máme odvolání za hlavní vedoucí nebo do Bible, takže není moc, v čem se neshodnout. Většinou jsme na tom dost podobně*” (Milan, rozhovor).

Na druhou stranu zkušenosti odkrývají také nedostatky, které v křesťanských organizacích samozřejmě existují. To, že by křesťané měli pomáhat druhým bez nároku na odměnu, tedy dělat dobrovolnickou práci, se v církevních kruzích bere v podstatě jako samozřejmá věc. Je to častý jev, takže výjimku představuje spíše to, když někdo dobrovolnický aktivní není. „*Řekl bych, že asi v případě (hospicu - pozn. autorky) nebo obecně ta moje zkušenost byla, že k té dobrovolnické práci je větší úcta než v tom náboženském prostředí. Tam je vnímaná jako alternativa, že to můžou dělat placení zaměstnanci, ale to v církvi, kde my se pohybujeme, tolik není. Je to založené primárně na dobrovolnících. Takže tady si uvědomuju, jaký rozdíl je v tom, s jakým respektem a přístupem vystupují nenáboženské organizace nebo tedy spíš tahle konkrétní organizace ve srovnání s církvi...*” (Patrik, rozhovor). Dobrovolníci v církevních organizacích obvykle mají poměrně široké spektrum, jakým způsobem mohou vypomáhat. Na druhou stranu obvykle nelze očekávat (nebo spíše ojediněle), že by jejich činnost mohla být někdy v budoucnu oceněna „kariérním” postupem či nabídnutím nějakého úvazku. „*A ještě možná jedna věc, která je rozdílná v tom přístupu, je v tom střídání. V určitém smyslu v těch nenáboženských*

organizací se dá přejít do toho placeného módu, což u těch náboženských taková alternativa moc nebývá... Tam u těch nenáboženských je mnohem větší prostupnost. Člověk to může brát jako odrazový můstek nebo pracovat na poloviční úvazek a u toho dobrovolničit. Takže tohle můžou ty nenáboženské organizace vnímat jako prostor nějakého skrytého náboru nebo vlivu. U těch náboženských to tak úplně není” (Patrik, rozhovor).

4 VÝSLEDKY A DISKUZE

Dobrovolnictví jako forma občanské angažovanosti pozitivně souvisí s náboženstvím a členstvím v církvích, jak bylo zjištěno v mnohých výzkumech (Storm, 2015; Uslaner, 2002; Cornelio, 2017). Nábožensky orientovaní lidé dobrovolničí v rámci náboženského spolku či církve, jejichž jsou součástí. Tito lidé dokonce mají téměř čtyřikrát větší tendenci než nenábožensky orientovaní lidé dobrovolničit obecně i někde jinde, tedy mimo náboženské prostředí (Storm, 2015). V rámci empirické části, jejímž základem byla teoretická část, jsem se pokusila najít odpovědi na tři výzkumné otázky.

První z výzkumných otázek související s tímto tématem zněla:

1. „Jak se dobrovolnický angažují členové náboženského spolku, jak mimo vlastní náboženský spolek a komunitu, tak i v rámci nich?“

1.1. Jakým způsobem se dobrovolnický angažují v rámci svého náboženského spolku a náboženské komunity?

1.2. Jakým způsobem se dobrovolnický angažují v okolí „mimo“ náboženský spolek a náboženskou komunitu?

V rámci výzkumu, který probíhal ve Spolku mladých křesťanů, jsem dospěla k výsledkům, které poukazují v podstatě na čtyři kategorie angažovanosti těchto jedinců.

První z nich poukazuje na dobrovolnickou činnost v rámci daného spolku, která je určena primárně pro věřící jedince. Jedná se o aktivity, které probíhají obvykle pravidelně a součástí těchto aktivit jsou i nárazové víkendové či vícedenní akce. Daná setkání jsou křesťansky zaměřená a program je uzpůsoben tomu, že na ně chodí převážně věřící mládežníci. Dobrovolníci na těchto setkáních mají úlohu vedoucích, kteří korigují a organizují celé setkání včetně předem připraveného programu pro účastníky.

Druhou kategorií je dobrovolnická činnost v rámci daného spolku, která je otevřená účasti nevěřících lidí. Obvykle se jedná o aktivity, které jsou předně určené věřícím lidem,

přičemž tomu odpovídá i program a v podstatě celé dění na daném setkání. Na druhou stranu je setkání otevřené i nevěřícím, kteří tam mají volný přístup a mohou se zapojovat dle vlastního uvážení. Úloha dobrovolníků na těchto setkáních bývá stejná jako u prvního typu.

Jako třetí kategorie zde vystupuje dobrovolnická činnost v rámci daného spolku, která je vyloženě zaměřená na nevěřící jedince. Obvykle je tato činnost pod záštitou církve, pod niž spolek spadá s tím, že účelem je oslovit nevěřící skupinu lidí skrze nejrůznější aktivity. Ty jsou uzpůsobeny tak, aby nevěřící zaujaly. Nejedná se tedy o program, který by byl celý křesťanský, ale spíše takový, aby přilákal pozornost a jako jeho součást je obvykle nějaká pasáž či několik kratších pasáží, ve kterých je snaha sdělit něco o Bohu. Spolek mladých křesťanů tedy usiluje o to, aby nějak oslovil či „zasáhl“ i nevěřící komunitu, tímto způsobem tak dobrovolníci „mimo“ vlastní spolek. Dobrovolníci mají na těchto setkáních obvykle úlohu organizátorů daných programů stejně jako u předešlých dvou typů, avšak rozdíl je především v náplni programu, kterou mají na starost.

Čtvrtou a poslední kategorií je dobrovolnická činnost mimo daný spolek. Ta již nespadá ani pod samotný spolek, ani pod církev, která spolek zaštiťuje. V rámci tohoto výzkumu se objevily tři vlivy, které působí na to, že se dobrovolníci dostali k dobrovolnické činnosti v nenáboženském spolku. Dvě z nich jsou založeny na vztazích. Ta první je založená na vztazích v rámci rodiny a druhá na vztazích v rámci školy. Znamená to, že jsou k dobrovolnické činnosti pozváni prostřednictvím existence sociálních kontaktů. U třetí došlo k tomu, že se daný jedinec doslechl o konkrétní potřebě v rámci dobrovolnické činnosti, která ho zaujala natolik, že se rozhodl pomáhat. V rámci těchto dobrovolnických činností není jedna ustálená obvyklá úloha dobrovolníků. Vzhledem k odlišné náplni práce v daných dobrovolnických organizacích plní takovou roli, která je jim přidělena - ať už se jedná o praktickou pomoc v hospicu, přípravu programů pro sociálně znevýhodněné děti, prodávání produktů na podporu konkrétní organizace či jiné.

Druhá výzkumná otázka zněla následovně:

2. „Jak vnímají členové náboženského spolku svoji dobrovolnickou činnost, jak ve vztahu k okolí mimo náboženský spolek a komunitu, tak i v rámci nich?“

2.1. Jak vnímají své dobrovolnické aktivity ve vztahu k náboženskému spolku a náboženské komunitě?

2.2. Jak vnímají své dobrovolnické aktivity ve vztahu k okolí „mimo“ náboženský spolek a náboženskou komunitu?

Dobrovolnickou činností se dle Friče a Pospíšilové rozumí taková činnost, která má nepovinný charakter, je neplacená a funguje ve prospěch ostatních (Frič, Pospíšilová, 2010). Do dobrovolnictví však není zahrnuta pomoc nejbližším - tedy rodině, příbuzným a přátelům, která totiž obvykle vyžaduje „pomoc na oplátku“ ve chvíli, kdy ji potřebuje jedna z těchto dvou stran. Nelze tedy říct, že má nepovinný charakter (Penner, 2002). Dobrovolnictví existuje jak formálního, tak neformálního rázu. Neformální dobrovolnictví existuje mimo organizační složku a je tak hůře identifikovatelné. Oproti tomu formální dobrovolnictví existuje v rámci nějaké organizace (Rochester, 2006). V tomto výzkumu v rámci Spolku mladých křesťanů vystupují dobrovolníci spíše ve formálním smyslu vzhledem k tomu, že vykonávají dobrovolnickou činnost pod záštitou organizace.

Pokud se jedná o dobrovolnické aktivity ve vztahu k náboženskému spolku a náboženské komunitě, z nasbíraných dat vystupuje jako podstatné zjištění to, že dobrovolníci provozují dobrovolnickou činnost především proto, že jsou do ní sami uváděni. Obvykle k tomu dochází již ve chvíli, kdy se stanou součástí dané církve (většina informátorů tam chodí již od útlého věku). Sami nejprve dochází jako účastníci a postupem času se z nich stávají vedoucí, jestliže k dané roli mají potřebné vlastnosti. Existuje zde tedy reciproční vztah, díky němuž se z účastníků stávají vedoucí, tedy dobrovolníci. Sami ocenili, když se jim někdo na podobných setkáních věnoval a chtějí to umožnit i ostatním. Zároveň pro ně vystupuje jako důležité to, že vnímají, že mají co předat. Považují se pro danou roli jako vhodní adepti i proto, že znají dané prostředí a často rozumí tomu, čím si mladí lidé prochází, protože byli na jejich místě a mají obecně k mládeži nějak blízko.

U dobrovolnických aktivit mimo náboženský spolek to už není tak jednoznačné. Dobrovolníci obvykle sami spíše nejsou členy dané organizace. Jsou do ní zpravidla pozváni někým, koho znají a stávají se dobrovolníky na základě vlastního rozhodnutí, aniž by dané prostředí znali nějak důvěrně. Neumí se s ním tedy tak silně ztotožnit, na druhou stranu však obvykle reagují na nějakou potřebu, která je osobně osloví.

Z výzkumu vyplývá, že ať už dobrovolníci fungují v rámci náboženských či nenáboženských organizací, důvody pro ně zůstávají v obou případech stejné. Chtějí jednat po vzoru Ježíše Krista a být zde pro druhé lidi a pomáhat jim. Stejně tak usilují o to, aby mohli svým jednáním na tuto skutečnost poukázat. Jednají tedy na základě svého vztahu s Bohem, přičemž jak mnozí zmiňovali, je pro ně důležité, aby byli tam, kde je chce Bůh. I proto pak působí v daných organizacích, ať tedy křesťanských či sekulárních.

Poslední, tedy třetí, výzkumná otázka pak byla tato:

3. „Jaké hodnoty považují dobrovolníci ve vztahu ke své činnosti za důležité?“

3.1. Jsou nějak odlišné hodnoty, které spojují se svojí činností v rámci náboženské komunity a mimo ni?

Typickým znakem pro dobrovolnickou činnost obecně bývá altruismus, tedy nezištné jednání ve prospěch druhých, a to ať v rámci náboženských, tak i v rámci nenáboženských organizací (Frič, Pospíšilová, 2010). K nezištnému chování často dochází také proto, že jedinci, kteří dobrovolní, ve svém jednání vidí smysl. Křesťané nad to vidí smysl v tom, že z lásky k Bohu jednají na základě biblických hodnot. Z Bible totiž vyplývá, že mají milovat nejen Boha, ale také ostatní lidi a mají pomáhat druhým. Chápou to tak, že je to v podstatě povzbuzení či pobídka k dobrovolnické činnosti (Bible: Překlad 21. století, Marek, 2009). Vzhledem k tomu, že tito jedinci dobrovolnický působí v rámci konkrétního náboženského spolku, vytváří se mezi nimi určitá síť vztahů, která je obvykle považována za svazující sociální kapitál. Ten totiž představuje blízké vztahy uvnitř dané skupiny, které se stále posilují, přičemž lidé v rámci dané skupiny sdílejí stejné či podobné hodnoty a normy (Putnam, 2002). Každá organizace pak přirozeně ovlivňuje dobrovolníky, kteří v ní působí. To, že se zapojují jako dobrovolníci, je mnohdy dáno i tím, že je do toho ostatní členové povzbuzují (Frič, Pospíšilová, 2010).

Nejčastějším důvodem, který dobrovolníci uváděli za směřodatný ve své dobrovolnické činnosti, je Bůh. V souvislosti s tím také na základě Bible vycházejí z křesťanských hodnot, které se prolínají napříč všemi aktivitami, které dělají. Smysl vidí především v tom, že se jedná jak o službu Bohu, tak i o službu lidem, což obojí považují za součást své víry. Díky tomu ve své práci také spatřují smysl - vědí totiž proč to dělají a pro

koho to dělají. Zároveň někteří zmiňovali, že mají možnost pozorovat ovoce toho, co zaseli. Z některých účastníků mládežnických aktivit se totiž za ty roky stali rovněž vedoucí.

Podstatnou součástí je pro ně také síť vztahů, kterou díky působení ve spolku získali. Vlastně se tyto vztahy utvářeli již v době, kdy sami na nejrůznější mládežnické akce docházeli pouze jako účastníci. Vzhledem k svazujícímu sociálnímu kapitálu, který v tomto spolku převažuje, zde existují úzké vztahy založené na společných hodnotách a normách. Tyto hodnoty a normy, jak již bylo řečeno, vycházejí z Bible. Na druhou stranu je však zajímavé, že dobrovolníci nehodnotili tolik důležité to, v jakém spolku fungují jako spíše to, že mají víru v Boha. Dle jejich vlastních slov tak vliv na jejich dobrovolnění nemá tolik organizace, kde působí, ale to, že jsou křesťané. Domnívají se, že by dobrovolničili i kdyby byli součástí jiné náboženské či církevní organizace. Přesto se shodují, že daná organizace jim poskytuje velkou škálu možností, kde se dobrovolnický uplatnit a je pro ně tedy přirozené do dobrovolnické činnosti vstupovat.

Obvykle informátoři hodnotili působení v náboženských organizacích jako jednodušší než v těch nenáboženských v otázce společných hodnot. Křesťané totiž vycházejí z Bible, a pokud se na něčem neshodnou, hledají odpověď tam. Když však spolupracují s nevěřícími, narážejí na odlišný postoj k prioritním hodnotám. Ať už informátoři sami měli či neměli zkušenost s dobrovolnickou činností v nenáboženské organizaci, shodli se, že problém může nastat právě ve chvíli, kdy se k řešení nějaké situace nepřistupuje na základě stejných hodnot. Tím je pro ně především láska k Bohu a k lidem. Hodnoty tedy pro informátory zůstávají v podstatě stejné, ať už se rozhodnou působit v rámci náboženských nebo v rámci nenáboženských organizací.

Zajímavým zjištěním byl ovšem také fakt, že ačkoliv je pro mnohé dobrovolnická činnost v rámci daného spolku v podstatě přirozená, může právě tato skutečnost přinášet i negativní dopad. Tím je především to, že dobrovolnická činnost není tolik oceňována jako u nenáboženských organizací. A to právě z toho důvodu, že je mnohdy považována za samozřejmou věc, jelikož se od křesťanů dané chování očekává. Zároveň dobrovolnická činnost v drtivé většině případů zůstává „pouze“ u dobrovolnění v tom smyslu, že není finančně ohodnocená. Oproti tomu se v nenáboženských organizacích lze v různých případech propracovat od dobrovolnické činnosti k placenému úvazku a stejně tak i v budoucnu případně kariérně růst. V náboženském spolku však podobnou možnost spíše očekávat nelze.

Zpětně jako limit tohoto výzkum vidím rozsah informátorů, u kterého by bylo patrně lepší, kdyby byl rozšířen. Na druhou stranu společně se zúčastněným pozorováním a výročními zprávami výzkum podává poměrně ucelenou představu o fungování spolku ve vztahu k věřícím i nevěřícím jedincům. K rozšíření práce by mohla přispět komparace angažovanosti dobrovolníků, jejich pohled na dobrovolnickou činnost a hodnoty, které jsou pro ně důležité v rámci dobrovolnictví napříč různými denominacemi. Toto srovnání by mohlo odhalit jistě některé podobnosti mezi fungováním dobrovolníků z různých denominací, ale pravděpodobně i určité odlišnosti. Obávám se však, že to již převyšuje rámec diplomové práce a mohlo by být proto přínosné se tímto tématem zabývat případně v rámci disertační práce.

5 ZÁVĚR

V rámci této diplomové práce bylo blíže zkoumáno dobrovolnictví členů náboženského spolku jako forma občanské angažovanosti na konkrétním vzorku Spolku mladých křesťanů. V teoretické části prostřednictvím odborných publikací a výzkumných dat vznikla základna pro empirickou část. Díky tomu došlo k vymezení výzkumných otázek, na něž pomohl odpovědět výzkum s kvalitativním charakterem. Výhodou tohoto výzkumu je, že díky němu lze detailně popsat zkoumanou skupinu osob a lépe jí porozumět. Na druhou stranu však jeho závěry nelze zobecnit na celou populaci. Cílem této práce tedy bylo detailně popsat a co možná nejlépe porozumět tomu, jak se členové Spolku mladých křesťanů dobrovolnický angažují, a to ať už v rámci svého spolku a komunity, tak i mimo ně. Součástí toho bylo nahlédnout na to, jak sami vidí svou dobrovolnickou činnost a jaké hodnoty ve vztahu k ní považují za důležité.

Výzkum přinesl zjištění, že jedinci, kteří jsou součástí Spolku mladých křesťanů, dobrovolnický působí jak v rámci náboženských, tak i v rámci nenáboženských organizací. Jejich angažovanost se dá rozdělit v podstatě do čtyř kategorií. Za první dobrovolníci při pořádání aktivit určených především věřícím mládežníkům. Za druhé při těchto aktivitách obvykle zůstávají otevření i příchodu nevěřících, avšak program je stále uzpůsoben tomu, že účastníky jsou převážně věřící. Za třetí pořádají aktivity, které jsou konány přímo pro nevěřící a obvykle mají evangelizační charakter. Ať už se tedy jedná o festival, divadelní představení či jinou aktivitu, zpravidla zazní alespoň pár slov o Bohu. A jako poslední, čtvrtá kategorie, je ta, že dobrovolníci působí mimo náboženský spolek, tedy v nějaké sekulární organizaci. Daná angažovanost ve všech čtyřech kategoriích potvrzuje, že lidé, kteří jsou součástí náboženských organizací a církví obvykle někde dobrovolničí. Tito jedinci pak mají také větší tendenci dobrovolničit nejen v náboženských organizacích, ale i v sekulární sféře.

Rozdílem v tom, jestli působí v náboženských organizacích či v sekulárních je především to, jak se k dané činnosti dostali. Zatímco ve Spolku mladých křesťanů u většiny došlo k tomu, že sami vyrůstali v církvi, která spolek zaštiťuje, a postupně se z nich stali vedoucí, u nenáboženských organizací tomu bylo jinak. Tam sehrály velkou roli především vztahy v rodině, ve škole či oslovení naléhavostí potřeby dané organizace.

Sami informátoři svou dobrovolnickou činnost považují za součást své víry, jelikož se odvolávají na hodnoty založené na biblickém základě. Předně milují Boha a chtějí mu sloužit, což pro ně rovněž znamená mít v lásce lidi a být tu pro ně. Svou činnost považují za smysluplnou právě ve chvíli, kdy tyto hodnoty mohou předávat účastníkům a zároveň je těší, když vidí ovoce svého jednání v tom, že se postupem času z účastníků stávají noví vedoucí. Pro většinu z nich, jak sami zmiňovali, je dobrovolnická činnost v daném spolku v podstatě samozřejmostí. Na druhou stranu pro ně není natolik podstatné, v jakém spolku pomáhají. Důležitější je, proč a pro koho to dělají - tedy z lásky k Bohu a pro něj. Poměrně shodně uvedli, že kdyby byli věřící, ale byli součástí jiného spolku, stejně by dobrovolničili. V každém případě však souhlasili, že spolek, jehož jsou součástí, jim poskytuje mnohé příležitosti k tomu, aby se do dobrovolnické činnosti mohli zapojit.

Z rozhovorů i pozorování vyplynulo, že svoji roli dobrovolníci považují převážně za pozitivní a jsou vedoucími mládežnických skupin rádi. Přesto však zazněl i názor, že jejich činnost není tolik oceněná jako činnost v rámci nenáboženských organizací. Informátor, který přišel s touto skutečností, předpokládal, že je to pravděpodobně tím, že je jejich angažovanost považována za samozřejmou věc. Nejen pro vedoucí je přirozené, že v dané organizaci působí, ale i ostatní to považují za samozřejmé. Stejně tak je rozdíl v tom, že v nenáboženských organizacích bývá možnost po tom, co se jedinec osvědčí, získat placený úvazek a případně dále kariérně růst. Oproti tomu v rámci tohoto spolku k takovým situacím obvykle nedochází a jedinci dále zůstávají „pouze“ dobrovolníky.

6 SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ÚDAJŮ

ADLER, R., P., GOGGIN, J. „What Do We Mean By “Civic Engagement”?” *Journal of Transformative Education*, 2005 (3), s. 236-253.

ANHEIER, H., K. „Nonprofit Organizations: Theory, management, policy. London and New York: Routledge, 2005.

BIBLE: „Český studijní překlad.“ Nakladatelství KMS, Praha 2009.

BIBLE: Písmo svaté Starého a Nového zákona. „Český ekumenický překlad.“ Česká biblická společnost, 2005.

BIBLE: „Překlad 21. století.“ Biblion, Praha 2009.

BOGGS, C. „Social Capital and Political Fantasy: Robert Putnam’s Bowling Alone.“ *Theory and Society*, 2001 (30), s. 281-297.

BUDILOVÁ, L., J. „Etnografický a terénní výzkum. In. Toušek a kol. Kapitoly z kvalitativního výzkumu.“ Západočeská univerzita v Plzni, 2015.

CORNELIO, J., S. „Religion and civic engagement: the case of Iglesia ni Cristo in the Philippines.“ *Religion, State and Society*, 2017 (45), s. 23-38.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. „Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu.“ Český statistický úřad, Praha 2014.

EKMAN, J., AMNA, E. „Political participation and civic engagement: Toward a new typology.” *Human Affairs*, 2012 (22), s. 283-300.

EZZEDINE, P. HEŘMANSKÝ, M. NOVOTNÁ, H. SEIDLOVÁ, G. ŠŤOVÍČKOVÁ, M. VAŇKOVÁ, M. „E_Úvod do společenských metod. Etika výzkumu“ [online]. FHS UK, Praha. Nedatováno: [cit. 2018-06-10].

Dostupné zde: <<http://www.moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>>.

FRIČ, P.; POSPÍŠILOVÁ, T. a kol. „Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století.“ Agentura neziskového sektoru (AGNES), Praha 2010.

GIDDENS, A. „Sociologie.“ Argo, 1999.

HENDL, J. „Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace.“ Portál, Praha 2005.

HEŘMANSKÝ, M. „E_Úvod do společenských metod. Metoda pozorování (online).“ FHS UK, Praha © 2009/2010 [cit. 2018-06-08].

Dostupné z: <<http://www.moodle.fhs.cuni.cz/course/view.php?id=614>>.

HUSTINX, L.; LAMMERTYN, F. „Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective.“ *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. Vol. 14, No. 2, 2003.

JANOSKI, T.; MUSICK, M.; WILSON, J. „Being Volunteered? The Impact of Social Participation and Pro-Social Attitudes on Volunteering.“ *Sociological Forum*, 1998 (13), s. 495-519.

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Přeložil Josef Kolář SJ. Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s.r.o., 1995.

KEETER, S., ZUKIN, C., ANDOLINA, M., JENKINS, M. „The Civic and Political Health of the Nation: A Generational Portrait. College Park, MD: Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement (CIRCLE), School of Public Policy, University of Maryland, 2002.

KOZLOWSKI, C.; FERRARI, J., R.; ODAHL, C. „Social Justice and Faith Maturity: Exploring whether Religious Beliefs Impact Civic Engagement.“ Project Innovation, DePaul University, 2014 (134), s. 427-432.

LANERO, A., VÁZQUEZ, J. L., GUTIÉRREZ, P. „Young Adult Propensity to join Voluntary Associations: The Role of Civic Engagement and Motivations.“ Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 2017 (46), s. 1006-1029.

MIOVSKÝ, M. „Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.“ Grada Publishing, 2007.

OLECKÁ, I.; IVANOVÁ, K. „Metodologie vědecko-výzkumné činnosti.“ Moravská vysoká škola Olomouc, o.p.s., 2010.

PAYTON, R. L.; MOODY, M. P. „Understanding Philanthropy: Its Meaning and Mission.“ Bloomington: Indiana University Press, 2008.

PENNER, L. A. „Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism: An Interactionist Perspective.“ Journal of Social Issues, University of South Florida, 2002 (58), s. 447-467.

PENNER, L. A.; FINKELSTEIN, M. A. „Dispositional and structural determinants of volunteerism.“ Journal of Personality and Social Psychology, 1998 (54), s. 525-537.

POTŮČEK, M. „Nejen trh. Role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti.“ Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.

Příspěvek církví k otevřené občanské společnosti. Praha: Ekumenická rada církví, 2009.

PUTNAM, R., D. „Bowling Alone: The collapse and revival of American community.“ New York: Simon and Schuster, 2000.

ROCHESTER, C. „Making Sense of Volunteering: A Literature Review.” Volunteering England, 2006.

SALAMON, L., M., ANHEIER, H., K., LIST, R., and ASSOCIATES. „Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector.” The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies Baltimore, 1999.

SKOVAJSA, M. „Občanský sektor.“ Portál, 2010.

SOKOL, J. „Čtení z Bible.“ Česká biblická společnost, 1996.

STACHOVÁ, J., BERNARD, J., ČERMÁK, D. „Sociální kapitál v České republice a v mezinárodním srovnání.” Sociologický ústav AV ČR, 2009.

STORM, I. „Civic Engagement in Britain: The Role of Religion and Inclusive Values.“ European Sociological Review, 2015 (31), s. 14-29.

ŠVARŤÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. a kol. „Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.“ Portál, Praha 2007.

USLANER, E., M. „Religion and Civic Engagement in Canada and the United States.“ Journal for the Scientific Study of Religion, 2002 (41), s. 239-254.

VAJDOVÁ, T. „Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje.” Akademické nakladatelství CERM, s. r. o., 2005.

VERMEER, P., SCHEEPERS, P., GROTENHUIS, M. te. „Churches: Lasting Sources of Civic Engagement? Effects of Secularization and Educational Expansion on Non-religious Volunteering in the Netherlands, 1998 and 2006.” International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, Springer 2016.

VOJTÍŠEK, Z. „Encyklopedie náboženských směrů v České republice: Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství.” Portál s.r.o., Praha 2004.

WELLER, P. „Religions and Social Capital. Theses on Religion(s), State(s) and Society(ies): with Particular Reference to the United Kingdom and the European Union.“
Journal of Integrational Migration and Integration, 2005 (6), s. 271-289.

WILSON, J., MUSICK, M. „Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work.“
American Sociological Review, 1997 (62), s. 694-713.

ZVĚŘINA, J. „Teologie agapé.“ Scriptum spol. s.r.o., 1992.

7 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Orientační struktura rozhovoru	s. 90
---	-------

Příloha č. 1 Orientační struktura rozhovoru

1. Jakým aktivitám se dobrovolnický věnuješ ve volném čase?
2. Jak probíhají dané aktivity?
3. Věnuješ se nebo věnoval/a ses ještě něčemu jinému?
4. Věnuješ se ještě nějakým aktivitám?
5. Mohl/a bys teď ke každé z aktivit říct, co tam chodí za děti/mládež?
6. Účastní se daných aktivit věřící či nevěřící, případně v jakém zastoupení?
7. Kdy jsi začal/a s dobrovolnictvím?
8. Jak ses k tomu dostal/a?
9. Proč se v tuto chvíli věnuješ dobrovolnictví, které je určené věřícím?
10. Zároveň jsi zmínil/a, že jsi fungoval/a i v nekřesťanských organizacích. Proč?
11. Co pro tebe dobrovolnictví znamená?
12. Jaké věci v rámci dobrovolnictví považuješ za důležité?
13. Jaké hodnoty, ze kterých vycházíš, jsou pro tebe v rámci dobrovolnictví důležité?
14. Vidiš nějaké odlišení mezi hodnotami v křesťanských a nekřesťanských organizacích?
15. Umíš si představit, že bys dobrovolničil/a, kdybys nebyl/a součástí křesťanského společenství, kde teď funguješ?
16. Myslíš, že by to bylo jiné?
17. Dokážeš si představit, že bys fungoval/a po boku někoho, kdo není věřící?
19. V akademických textech jsem četla, že se věřící dobrovolnický angažují více než nevěřící. Čím myslíš, že to je?